gemeente
Loon
op Zand

Begroting 2024
Meerjarenraming 2025-2027

Inhoudsopgave

Voorwoord 2
Financieel perspectief 3
Leeswijzer 5
Venster 1. Bestuur en dienstverlening 6
Venster 2. Gemeenschappen 9
Venster 3. Omgeving en economische ontwikkeling 19
Venster 0. Overhead en algemene dekkingsmiddelen 27
Paragraaf 1. Lokale heffingen 29
Paragraaf 2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing 32
Paragraaf 3. Onderhoud kapitaalgoederen 37
Paragraaf 4. Bedrijfsvoering 41
Paragraaf 5. Financiering 44
Paragraaf 6. Verbonden partijen 46
Paragraaf 7. Grondbeleid 55
Overzicht van baten en lasten 60
Bijlage 1: Investeringsplan 2024 - 2027 63
Bijlage 2: Begroting 2024 naar taakvelden 65
Bijlage 3: Beleidsindicatoren BBV 66

Voorwoord

Voor u ligt de Begroting 2024. Met deze begroting geven we een verdere beleidsmatige en financiële invulling aan het coalitieakkoord “Met lef, gefocust op u” en de kadernota 2024. Lef staat voor daadkracht en er durven zijn voor onze inwoners. Daarom zoomen we met een open blik eerst uit naar het grote plaatje. En op basis van wat we dan zien, maken we eerlijke en realistische keuzes. De centrale vraag die bij iedere keuze leidend is: wat is de toegevoegde waarde voor onze inwoner?

We bevinden ons in onzekere tijden. De oorlog in Oekraïne gaat onverminderd door. Hetzelfde geldt voor al die andere crises: van vluchtelingencrisis en energiecrisis tot stikstof, hoogoplopende zorgkosten en tekorten op de arbeidsmarkt. Dat vraagt veel van mensen, zowel van onze inwoners als de ambtelijke organisatie. Een extra complicerende factor is de onduidelijkheid vanuit het Rijk rond de financiering en herijking van het Gemeentefonds. Dit maakt het moeilijk om vooruit te plannen: vooral vanaf het “ravijnjaar” 2026, als veel incidentele bijdragen stoppen. Vanwege de aankomende Tweede Kamerverkiezingen en bijbehorende formatieperiode verwachten wij dat duidelijkheid hierover nog even op zich laat wachten, wellicht zelfs tot na de meicirculaire.

Onze ambitie is altijd geweest om zowel een sluitende begroting als een sluitende meerjarenraming te presenteren. En nu presenteren we bewust een begroting met een onorthodoxe meerjarenraming: tot 2025 stijgt ons saldo en vanaf 2026 zien we een tekort. Het Rijk biedt ons namelijk onvoldoende middelen om ook de meerjarenraming sluitend te maken. We vinden het onze plicht om de tekorten die we verwachten duidelijk en transparant in kaart te brengen. Alleen zo krijgen we een helder beeld waar we verantwoorde, goede keuzes op kunnen maken. In lijn met de oproep van de VNG laten we voor 2024 een eerlijke en realistische begroting zien en maken we in de meerjarenraming de te verwachten tekorten inzichtelijk. Deze oproep geniet inmiddels ook steun van de provincie Noord-Brabant.

In de meerjarenraming gieten we geen details in beton, maar zorgen we voor broodnodige flexibiliteit. We kijken naar wat nu nodig is om ook na 2025 met rust en verstand goede keuzes te maken. De ommezwaai die we hierbij maken is niet financieel gedreven. We zijn niet uit op een zo hoog mogelijk financieel rendement. Het gaat ons erom om maximaal maatschappelijk rendement te genereren voor onze inwoners. De begroting en meerjarenraming die we nu presenteren ontslaan ons niet van de verplichting om richting de kadernota scherpe keuzes te maken. We blijven onszelf afvragen welke stappen we moeten zetten om ook in 2026 het juiste te blijven doen voor onze inwoners. Dat vraagt om lef. Dit is een mooie gelegenheid voor u als raad om uw ideeën voor de lange termijn met ons te delen.

We houden in 2024 koers en kiezen er bewust voor om de financiële ruimte die er is maximaal te benutten. Concreet betekent dit dat we heel veel dingen kunnen doen. Zo ronden we de organisatieontwikkeling af zoals gepland. Dit zorgt voor een sterke ambtelijke organisatie, waar mensen daadwerkelijk het verschil maken en onze dienstverlening aan inwoners op peil blijft. We stomen ons klaar voor sociaal-maatschappelijke veranderingen. Cultuur helpt daarbij: het verrijkt de sociale basis en is het cement van onze gemeenschap. Daarom ontwikkelen we nieuw kunst- en cultuurbeleid. Verder zien we vanuit de ambities voor het sociaal domein twee grote opgaven. Enerzijds zetten we in op normalisatie van de zorgvraag en het versterken van het voorliggend veld. Anderzijds hebben we aandacht voor de hervormingsagenda Jeugd. We geven kinderen de best mogelijke basis mee, zodat iedereen in de toekomst mee kan blijven doen. Ook het systeem van afvalstoffenheffing verandert waardoor de vervuiler uiteindelijk het meest betaalt. Tot slot ligt er een grote focus op de duurzaamheidsagenda die we vertalen naar een actieprogramma. We zetten hiermee stevige stappen richting een duurzame toekomst voor al onze inwoners.

In alle opgaven die we aanpakken, onderzoeken we wat de ideale instrumentenmix is. Hoe die mix eruit ziet, weten we nu nog niet. Daarom maken we ruimte om gedurende twee jaar tot verantwoorde en onderbouwde voorstellen te komen. We zetten daarbij steeds in op kansrijke initiatieven. Als college zijn we ervan overtuigd u hiermee een begroting aan te bieden die past binnen de huidige maatschappelijke ontwikkelingen: flexibel, realistisch en met lef. We kijken ernaar uit om hierover met u in debat te gaan.

Kaatsheuvel – 3 oktober 2023

Financieel perspectief

Begroting 2024

Het startpunt in dit begrotingsproces is het saldo van de meerjarenraming 2023 – 2026. In de raadsinformatiebrief van de meicirculaire 2023 is het verloop geschetst tot en met de meicirculaire. Voor de volledigheid is dit in onderstaande tabel gepresenteerd. Vervolgens is de raming geactualiseerd op basis van de uitgangspunten in de kadernota 2024, het coalitieakkoord en de effecten van autonome ontwikkelingen. In deze begroting legt het college een aantal keuzes voor nieuw beleid voor aan uw raad. De keuzes lichten we in de Vensters toe onder de noemer 'Wat mag het kosten?' en de paragraaf bedrijfsvoering.

	2024	2025	2026	2027
Meerjarenraming in begroting 2023	787	1.752	-203	-953
Raadsvoorstel budgetoverheveling en septembercirculaire	377	396	1.461	1.461
1e bestuursrapportage 2023	-1.605	-1.549	-1.570	-1.540
Correctie stand gemeentefonds decembercirculaire	648	656	665	-445
Effecten meicirculaire 2023	2.026	2.842	1.113	2.471
Perspectief RIB meicirculaire 2023	2.233	4.097	1.466	994
Verbonden partijen	-191	-203	-215	-227
Personele lasten (excl. uitbreiding)	-318	-704	-881	-989
Prognoses sociaal domein	-628	-815	-672	-511
Bijstelling stelposten	330	339	489	604
Toeristenbelasting	-112	662	1.200	1.220
Overige wijzigingen (incl. structurele effecten berap 2)	-211	-518	-518	-440
Totaal autonome ontwikkelingen	-1.130	-1.239	-597	-343
Implementatie systeem burgerzaken	-40			
Aanleg bluswaterputten		-10	-10	-10
Vergoeding onderhoud buitensportaccommodaties	-315	-315	-340	-315
Extra inzet jeugd- en jongerenwerk	-100	-100	-100	-100
Plus op extra inzet jeugd- en jongerenwerk (motie raad)	-100	-100		
Dekking plus op extra inzet vanuit reserve	100	100		
Opgave voorliggend veld en toegang	-440	-340	-50	
Voortzetten groepstafels MantelMatch	-60	-60	-60	-60
Buurtgezinnen	-55	-55	-55	-55
Rendement op jeugdhulp	200	200	200	200
Cliëntondersteuning en integrale vroeghulp	-64	-64	-64	-64
Beheer openbare ruimte (scenario 2 IBOR)	-228	-228	-228	-228
Kapitaallasten extra investering IBOR		-54	-108	-162
Opstallen Milieustraat	-50			
Dekking vanuit product afval	50			
Overhevelen taken naar OMWB	-23	-23	-23	-23
Opstellen gemeentelijk erfgoed/ monumentenbeleid	-95			
Witte Kasteel instandhoudingssubsidie	-30			
Opstellen beleidsdocumenten wonen	-100			
Evenementenstimuleringsfonds	-15	-15	-15	-15
Personele ontwikkelingen (paragraaf bedrijfsvoering)	-967	-967	-967	-967
Audo/video-systeem raadzaal (kapitaallasten)		-16	-16	-16
Stelpost indexering: sparen voor indexering	298	330	339	333
Niet versterken algemene reserve	400	400		
Inzet algemene reserve voor incidentele posten	531			
Kapitaallasten investeringen		-129	-144	-159
Totaal nieuw beleid	-1.103	-1.446	-1.641	-1.641
Saldo begroting 2024 en meerjarenraming	-	1.413	-772	-990
Saldo incidentele baten en lasten	180	240	50	
Structureel en reëel saldo	180	1.753	-722	-990

Lokale lasten

De uitgangspunten voor de tarieven lokale belastingen en heffingen zijn bepaald vanuit de kadernota 2024 en het coalitieakkoord. In lijn met het coalitieakkoord indexeren we de OZB opbrengst in 2024 met maximaal de consumentenprijsindex (cpi) uit de meicirculaire 2023. Het tarief van de afvalstoffenheffing en rioolheffing zijn gebaseerd op 100% kostendekkendheid. De opbouw van de afvalstoffenheffing verandert per 1 januari 2024 in een vast en een variabel deel. Dit is het gevolg van de invoering van het systeem Diftar. Het vaste tarief voor de rioolheffing blijft ongewijzigd en is gelijk aan het tarief van 2023. De tarieven voor de hondenbelasting worden geïndexeerd met de consumentenprijsindex (cpi) uit de meicirculaire 2023. In de paragraaf lokale heffingen lichten we de ontwikkeling van de lokale lasten toe.

Dorpshuis Loon op Zand

Op 13 juli 2023 is het investeringskrediet voor de Nieuwe Wetering ingetrokken. Er wordt hard gewerkt aan een voorlopig ontwerp wat in februari 2024 met een nieuw investeringsvoorstel wordt voorgelegd. Om de structurele last beschikbaar te houden voor de ontwikkeling van het nieuwe dorpshuis (conform raadsbesluit) is in de begroting 2024 een stelpost nieuw beleid opgenomen. Deze stelpost komt in de plaats van de lasten die eerder waren geraamd voor de Nieuwe Wetering, zoals afschrijving, onderhoud, beheer en exploitatie. In de begroting 2024 is het volgende opgenomen:

	2024	2025	2026	2027
Kapitaallasten bestaand gebouw	€ 110.000	€ 108.000	€ 104.000	€ 102.000
Tijdelijke huisvesting	€ 228.000	€ 198.000	€ 99.000	
Stelpost nieuw beleid: dorpshuis LoZ	€ 531.500	€ 558.500	€ 659.500	€ 760.500
Totaal opgenomen in de begroting	**€ 869.500**	**€ 864.500**	**€ 862.500**	**€ 862.500**

De kosten voor tijdelijke huisvesting bestaan voornamelijk uit kosten voor het busvervoer van de leerlingen van de basisscholen naar de gymlocaties en de huur van de tijdelijke locaties. Er is uitgegaan van tijdelijke huisvesting tot medio 2026.

Het totale budget sluit aan op het raadsvoorstel van december 2021 waarmee het oorspronkelijke investeringskrediet werd toegekend, inclusief kapitaallasten en de energiebesparing van de gasloze sporthal. Naast het afdekken van de toekomstige structurele last, kan de stelpost nieuw beleid ook worden ingezet voor incidentele projectkosten. Bijvoorbeeld voor het afboeken van de boekwaarde van het bestaande pand. Deze inzet van de stelpost wordt meegenomen in het voorstel van februari 2024.

Investeringsagenda

In lijn met de begroting 2023 is in deze begroting het investeringsplan 2024-2027 opgenomen (bijlage 1). In het investeringsplan staan alle, tot nog toe bekende, investeringen voor de komende jaren vermeld. Het investeringsplan is samengesteld met de informatie uit de beheer- en beleidsplannen binnen de gemeente. Het betreft hier zowel vervangingsinvesteringen als nieuwe investeringen. Het totaal aan investeringen gepland voor 2024 is € 6,3 miljoen. De kapitaallasten volgend uit deze investeringen zijn verwerkt in deze begroting.

Leeswijzer

Deze begroting heeft hetzelfde uiterlijk en opzet als de begroting 2023. De begroting is een belangrijk basisdocument voor de planning- & controlcyclus op basis waarvan we twee keer per jaar de voortgang inzichtelijk maken om zo nodig bij te sturen.

We presenteren de beleidsambities geordend naar vensters die aansluiten bij het toekomstperspectief. Een venster bestaat uit enkele thema's, als clustering van diverse taken en activiteiten.

Een venster kent een vaste structuur. We starten met het schetsen van de paraplu voor het venster. Dit is de lange termijn ambitie voor het bestuurlijke, sociale, respectievelijk het fysieke domein. Per thema beantwoorden we de w-vragen:
Wat willen we bereiken?
Wat gaan we daar voor doen?

"Wat willen we bereiken?" gaat over de maatschappelijke effecten waar we binnen het thema naar streven. Deze zijn afgeleid van de ambities in vastgestelde beleidsdocumenten. We kiezen hier voor een opsomming. In de begroting laten we vooral zien hoe de middelen worden toegekend aan de beleidsdomeinen en om welke reden. Voor verdere uitleg verwijzen we naar de specifieke beleidsdocumenten.

Als gemeente hebben we een groot aantal reguliere en vaste activiteiten. Denk bijvoorbeeld aan het uitgeven van paspoorten of het verlenen van subsidies. Hier gaat het merendeel van de personele en financiële inzet naar toe. Het gesprek met de raad richt zich vaak op ontwikkelingen en innovaties; de opgaven. Voor een aantal activiteiten is gekozen om de uitvoering in samenwerkingsverbanden uit te voeren. Onder de noemer "wat gaan we daar voor doen?" geven we alle drie deze onderdelen weer.

We beschrijven een aantal van onze reguliere activiteiten. We maken deze inzichtelijk door – waar mogelijk – voor deze activiteiten een outputgeoriënteerd kengetal op te nemen. Deze kengetallen zijn in de begroting bedoeld om de gewenste trend te laten zien. In de jaarrekening zullen we deze kengetallen op basis van realisatie weergeven. Dit is bedoeld om met elkaar het gesprek te kunnen voeren over de ontwikkeling die werkelijk is gerealiseerd. Dit is de tweede keer dat we gebruikmaken van outputgeoriënteerde kengetallen. Als vakjes grijs zijn, dan is de betreffende informatie niet bekend. Dit komt bijvoorbeeld doordat een indicator is vervallen, de indicator nieuw is of doordat we (nog) niet over de juiste informatie beschikken. We blijven dit in de komende jaren verder uitwerken en verfijnen zodat de informatiewaarde toeneemt.

De activiteiten van een verbonden partij kunnen bijdragen aan diverse ambities en resultaten. Echter, in financiële zin is elke verbonden partij verbonden aan een thema. Als een verbonden partij financieel is opgenomen onder een thema dan wordt die genoemd.

Tot slot komen de opgaven per thema aan de orde. Als een verkorte opdrachtformulering geven we in begroting weer wat u van het college mag verwachten.

We sluiten een venster af met het beantwoorden van de vraag "Wat mag het kosten?". Voor het begrotingsjaar laten we per thema zien wat de baten en lasten zijn van bestaand beleid. Het gaat hierbij om het doorvoeren van gewijzigde prognoses en de consequenties van eerder genomen besluiten. De keuzes die we noemden in het financieel perspectief laten we zien onder voorstellen voor nieuw beleid. Voor de toelichting van deze voorstellen sluiten we aan bij de systematiek van de financiële toelichtingen in de bestuursrapportage. Een positief effect laten we zien met V. Een negatief effect laten we zien met "-" en N. En een incidenteel effect laten we bij de Vensters zien met I. Een structureel effect laten we zien met S. We ronden de bedragen in deze begroting af op € 1.000, tenzij dit anders is aangegeven.

Venster 1. Bestuur en dienstverlening

Ambitie

Loon op Zand is een sterke, zelfstandige gemeente, waarin de inwoner centraal staat. Nieuwe plannen maken we samen met onze inwoners en we staan open voor initiatieven uit de samenleving.
Uit de inwonerspanels die we in 2022 hielden blijkt dat onze inwoners betrokken zijn bij hun omgeving. De respons is hoog en zij voelen zich verantwoordelijk.

We investeren in een toekomstbestendige organisatie die ambities mogelijk maakt in een veranderende samenleving. We willen optimaal inspelen op vragen vanuit de samenleving en onze dienstverlening sluit aan bij de behoeften van onze inwoners. We willen klaarstaan voor onze inwoners; van het uitgeven van een paspoort tot het gezamenlijk oplossen van maatschappelijke uitdagingen. Het organiseren van een open dialoog hierover met de raad en de samenleving draagt bij aan een krachtig bestuur. We doen dit met een robuuste, resultaatgerichte en vitale organisatie.

We denken in mogelijkheden. We werken samen met andere overheden als dit ons meerwaarde oplevert. We zijn een actieve partner in de regio, die bijdraagt aan gemeenschappelijke doelen en de vruchten van de samenwerking plukt.

1.1 Bestuur en organisatie

Wat willen we bereiken?

- We pakken uitdagingen samen met onze inwoners en (maatschappelijke) organisaties aan.
- Onze organisatie is robuust, resultaatgericht en vitaal.
- We zijn een weerbare en integrale ambtelijke en bestuurlijke organisatie.

Wat gaan we daarvoor doen?

Binnen onze reguliere taken:

	Realisatie		Begroting		Streef-
	2021	2022	2023	2024	waarde
We faciliteren verschillende vormen van inwonerparticipatie. - *Aantal metingen inwonerpanel*	2	2	3 á 4	3 á 4	3 á 4
Het uitvoeren van verkiezingen. - *Een onweerlegbare verkiezingsuitslag*	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
We stimuleren jongeren om zich maatschappelijk actief in te zetten. - *Aantal vergaderingen kindergemeenteraad*	1	5	6	6	6

Onze verbonden partijen:

- Regio Hart van Brabant

Onze speerpunten:
Binnen dit thema neemt de doorgaande ontwikkeling van de organisatie een centrale plaats in. In de paragraaf bedrijfsvoering gaan we hier uitgebreid op in.

Ondersteuning van de gemeenteraad
In juli 2023 nam de raad een besluit over het vervolgonderzoek naar de bestuurlijke toekomst van Loon op Zand. Inzetten op de bestuurlijke toekomst van Loon op Zand kan niet zonder een hoogwaardig en passend ondersteuningsinstrumentarium voor de raad. Mede naar aanleiding van de uitkomsten van het aangekondigde vervolgonderzoek zal de raad ook keuzes maken over de doorontwikkeling van zijn eigen ondersteuning.

1.2 Dienstverlening

Wat willen we bereiken?
- Onze inwoners zijn tevreden over onze dienstverlening.
- We zijn goed bereikbaar voor onze inwoners.

Wat gaan we daar voor doen?

Binnen onze reguliere taken:

	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Streef-waarde
Het leveren van publieksdienstverlening aan onze inwoners - *Inwoners kunnen binnen drie werkdagen terecht voor het maken van een afspraak bij burgerzaken*	80,7%	85%	85%	85%	85%
Zorgen voor een goede verwerking van belangrijke levensgebeurtenissen van onze inwoners zoals geboorte, huwelijk, paspoort, rijbewijs, verhuizing en naturalisatie - *Score op de zelfevaluatie:* o *BRP proces en privacy* o *BRP bestandscontrole* o *Proces uitgifte paspoorten en NL identiteitskaarten* o *Controle van 50 geselecteerde persoonslijsten*	 88,8% 100% 85% 78%	 98,8% 100% 100% 78%	 95%[1] 100% 100% 99%	 99% 100% 100% 99%	 99% 100% 100% 99%
Telefonische bereikbaarheid - *Waardering van ons telefonisch klantcontact*	7,0	5,6	6,5	7,0	8,0

Onze speerpunten:
Onze inzet die zich richt op het blijven versterken van onze dienstverlening, zijn onlosmakelijk verbonden met de stappen die we zetten binnen de organisatieontwikkeling. Deze verbinding leggen we in de paragraaf bedrijfsvoering. In 2024 blijven we inzetten op de implementatie van het frontofficeconcept, onder meer met behulp van de kanalenstrategie.

1.3 Openbare orde en veiligheid

Wat willen we bereiken?
We bieden een veilige woon-, leef-, werk- en recreatieomgeving voor onze inwoners, ondernemers en bezoekers

Wat gaan we daarvoor doen?

[1] *De vragen in de zelfevaluatie BRP proces en privacy zijn aangepast en er zijn nieuwe vragen toegevoegd. In combinatie met het organiseren van de verkiezingen in dezelfde periode verwachten we dat de score minder zal zijn in 2023 en weer zal aantrekken in de latere jaren.*

Binnen onze reguliere taken:
In de periode 2023 - 2026 kent ons veiligheidsbeleid de volgende prioriteiten:
- We acteren op alle vormen van overlast waarbij de leefomgeving van onze inwoners, ondernemers en bezoekers wordt aangetast;
- We streven naar een verbetering van de veiligheidsbeleving op en rondom school, vergroten kansen voor risicojongeren en streven naar een afname van jeugdcriminaliteit;
- Verbinding zorg en veiligheid: we zorgen voor een zo goed mogelijke samenwerking tussen de betrokken en zetten in op een effectieve persoonsgerichte aanpak;
- Ondermijning: we zetten in op bewustwording en verhogen zo de maatschappelijke weerbaarheid en meldingsbereidheid;
- We zetten ons in om te voorkomen dat inwoners en bedrijven slachtoffer worden van cybercrime met als doel een betere weerbaarheid in de digitale wereld.

Onze verbonden partijen:
- Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant
- RAV

Onze speerpunten:
In december 2022 stelde de gemeenteraad het nieuwe veiligheidsbeleid vast. Jaarlijks worden de prioriteiten gesteld en gemonitord via het focusblad.

Wat mag het kosten in 2024?

	Bestaand beleid		Nieuw beleid		Totaal	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1.1 Bestuur en organisatie	1.442				1.442	
1.2 Dienstverlening	799	432	40		839	432
1.3 Openbare orde en veiligheid	2.263	63			2.263	63
Subtotaal voor reserves	*4.504*	*495*	*40*		*4.544*	*495*
Mutaties reserves						
Totaal na reserves	**4.504**	**495**	**40**		**4.544**	**495**

Toelichting op nieuw beleid:
Lasten

Omschrijving	Bedrag	
1.2 Dienstverlening		
Implementatie pakket Burgerzaken (I) Met ingang van 1 januari 2025 sluiten we aan bij Pink, als ICT-oplossing voor Burgerzaken bij de Equalit-gemeenten. Dat betekent dat we in 2024 Centric zullen uitfaseren en het nieuwe pakket implementeren. We worden hierin begeleid vanuit Equalit. We investeren zelf in de implementatie door opleiding en training en dragen de kosten van de extern projectleider. Dit is één van de laatste stappen in het Verbeterplan Burgerzaken.	N	40
1.3 Openbare orde en veiligheid		
Bluswaterputten (S; kapitaallasten en onderhoud met ingang van 2025) We hebben een zorg voor adequate natuurbrandbeheersing. De eindverantwoordelijkheid voor (openbare) bluswatervoorziening en bereikbaarheid ligt bij gemeenten. In artikel 2 staat dat het college van burgemeester en wethouders van een gemeente belast is met de brandweerzorg. Hieronder valt ook het voorzien van voldoende bluswater. In deze begroting houden we rekening met de aanleg van bluswaterputten in 2024. Dit is een investering. Daarom in 2024 nog geen structurele lasten. Kapitaallasten en onderhoud, zijnde zo'n € 10.000 per jaar, nemen we op vanaf 2025.	N	0

Venster 2. Gemeenschappen

Ambitie

We vertrouwen in de kracht van onze inwoners en hun gemeenschappen. Onze inwoners kunnen het verschil maken voor elkaar. Met alle hoogtepunten, onderlinge verschillen, tegenslagen en veerkracht om er weer bovenop te komen die daarbij horen. We zorgen voor een breed gedragen besef dat het leven, ieders leven, hobbels kent. Dat veel van die hobbels zich in de eigen omgeving laten oplossen. Dat afwijken van de norm soms normaal is.

De komende jaren gaan we intensief aan de slag met de uitdagingen in het sociaal domein, omdat de maatschappelijke ontwikkelingen (zoals tekorten in de zorg, tekorten op de arbeidsmarkt en tekorten aan voldoende woningen) ons dwingen tot actie en omdat de budgetten vanuit het rijk vanaf 2026 zullen worden gekort. Om de zorg voor ons allemaal toegankelijk en betaalbaar te houden, kunnen we niet langer wachten met ons voor te bereiden hierop.

Verenigingen en stichtingen zorgen voor een maatschappelijke verbondenheid en levendigheid, door een breed aanbod aan sport, cultuur en ontmoeting. We koesteren deze brede sociale basis van onze gemeente en stimuleren, ondersteunen en faciliteren deze. Door er daarnaast voor te zorgen dat voorzieningen laagdrempelig en vrij toegankelijk zijn en door in te zetten op preventie en vroegtijdige signalering, voorkomen we zoveel mogelijk dat problemen ontstaan of groter worden. We zorgen er hierbij voor dat hulp aansluit bij de behoeften van de gemeenschap en we stimuleren inwoners hulp bij elkaar te zoeken. Dit geven we vorm in de opgave “Sterke gemeenschappen” die voortkomt uit onze visie op het sociaal domein: “In de buurt/Aan de buurt”.

Als onze bewoners het zelf even niet meer kunnen, willen we dat ze weten waar ze terecht kunnen. We ontwikkelen een aanpak die ervoor zorgt dat de toegang tot zorg voor onze inwoners herkenbaar en laagdrempelig is en door aanwezig te zijn wanneer we signaleren dat mensen hulp nodig hebben. Daarbij nemen we de regie niet over, maar ondersteunen we hen voor zichzelf en elkaar te zorgen. Dit werken we uit in tweede opgave die voortkomt uit de visie op het sociaal domein: “Toegang”.

Het gehele sociaal domein staat de komende jaren in het teken van deze ontwikkeling, waarbij alle speerpunten in dit venster en alle (vanuit het sociaal domein) betrokken partners van de gemeente direct of indirect hun steentje hieraan bij mogen dragen.

2.1. Onderwijs

Wat willen we bereiken?

- Voldoende en kwalitatief goed openbaar onderwijs
- Toekomstbestendige en goede huisvesting primair onderwijs in alle kernen
- Toekomstbestendige en goede huisvesting voortgezet onderwijs in onze gemeente
- Optimale en gelijke ontwikkelkansen voor kinderen en jongeren
- Alle volwassenen beheersen de basisvaardigheden, van zowel lezen, rekenen, schrijven als digitaal

Wat gaan we daarvoor doen?

Binnen onze reguliere taken:

	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Streef-waarde
We houden toezicht op het openbaar basisonderwijs - *% scholen dat aan de norm voor voldoende en kwalitatief goed openbaar onderwijs voldoet*	100%	100%	100%	100%	100%
We zijn verantwoordelijk voor de toeleiding van doelgroep-peuters naar voorschoolse educatie. We borgen het					

aanbod voor doelgroeppeuters in het geheel van vroeg- en voorschoolse voorzieningen - *% van de geïndiceerde doelgroeppeuters heeft een plek met voorschoolse educatie*	100%	100%	100%	100%	100%
We werken vanuit de Lokale Educatieve Agenda (LEA) 2020-2024, waarin een nadrukkelijke link ligt tussen onderwijs en jeugdhulp. *- Aantal bestuurlijke bijeenkomsten per jaar om de voortgang van de opgaven uit de LEA te bespreken*	3	3	3	3	3

Onze verbonden partijen:

Onze speerpunten:

Integraal HuisvestingsPlan Onderwijs	
Doel:	Voldoende, kwalitatief goede en goed gespreide onderwijshuisvesting.
Inhoud:	De verantwoordelijkheid voor onderwijshuisvesting is een gedeelde verantwoordelijkheid van gemeente en schoolbesturen. In een Integraal HuisvestingsPlan (IHP) willen we de gezamenlijke verantwoordelijkheid structureel inkaderen. We stellen een startnotitie op, welke we aan de raad voorleggen, op basis waarvan we vervolgens het IHP gaan schrijven.
Financiën	In het IHP worden de financiële gevolgen beschreven.
Planning:	Begin 2024 wordt voor het IHP de startnotitie opgesteld. Na goedkeuring door de raad, volgt in de loop van 2024 het IHP met een planning voor de komende jaren.
Risico's:	Om een gewogen onderhoudsplanning aan te geven in het IHP is wellicht extern, onafhankelijk onderzoek nodig naar de staat van onderhoud van de portefeuille.

Huisvesting De Vaert en Van Haestrechtcollege	
Doel:	Voldoende, kwalitatief goede en goed gespreide onderwijshuisvesting.
Inhoud:	Voor basisschool de Vaert en middelbare school het Van Haestrechtcollege lopen haalbaarheidsonderzoeken. Het bureau dat het onderzoek voor het Van Haestrechtcollege uitvoerde, geeft aan dat nieuwbouw op een nieuwe locatie de voorkeur heeft. We willen onderzoeken of we zowel basisschool De Vaert als het Van Haestrechtcollege op eenzelfde locatie nieuw kunnen bouwen, in combinatie met kinderopvang 0-12 jaar, zodat we een doorgaande leerlijn realiseren van 0-16/17 jaar.
Financiën	Voor dit nieuwe haalbaarheidsonderzoek wordt een projectplan geschreven waarin de financiën zijn opgenomen.
Planning:	De planning voor de huisvesting wordt meegenomen in het haalbaarheidsonderzoek.
Risico's:	Worden meegenomen in het nieuwe haalbaarheidsonderzoek.

2.2. Sport, cultuur en welzijn

Wat willen we bereiken?
- Meer kinderen nemen deel aan georganiseerde sportieve activiteiten, want sporten is goed voor de fysieke en sociale gezondheid.
- Een beleidsnota Cultuurbeleid welke in 2024 wordt vastgesteld.
- Toekomstbestendige accommodaties, passend bij de opgave Sterke gemeenschappen, waarin voorliggende voorzieningen actief zijn, gesport wordt en culturele activiteiten worden ontplooid.
- Een nieuwe Wetering waarin we zorgen voor een goed beheer, exploitatie en verbinding met het voorliggend veld.

Wat gaan we daar voor doen?

Binnen onze reguliere taken:

	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Streef-waarde
We dragen er met de bibliotheek zorg voor dat zij hun functie als lokale toegangspoort tot kennis kunnen behouden *- aantal leden van de bibliotheek*	3401	3439	3989		
- aantal afgehandelde vragen Informatiepunt Digitale Overheid (IDO) *- aantal samenwerkingspartners t.b.v. IDO*			118 10	150 12	200 15
We ondersteunen verenigingen bij organisatorische en bestuurlijke vraagstukken, hun maatschappelijke betrokkenheid en groei van aantal jeugdleden. *- Aantal jeugdleden van gesubsidieerde sportverenigingen.*		2149	2250	2300	2350
- Aantal sporters, afgeleid van indicator niet sporters van CBS, RIVM) hieronder.	49,9%	52,2%[2]	54%	56%[3]	60%

Onze verbonden partijen:
- EWW BV

Onze speerpunten:

Meerjarenonderhoudsprogramma's Sportaccommodaties (MJOP's)	
Doel:	De 4 jarige actualisatie van de MJOP's faciliteert eenduidig de buitensport accommodaties bij het onderhoud van hun terreinen, verduurzaming en het beter toegankelijk maken van terrein en gebouwen.
Inhoud:	Vanaf 2024 ontvangen 9 i.p.v. 6 buitensportaccommodaties een exploitatievergoeding en jaarlijkse schouw.
Financiën:	De exploitatievergoedingen aan de buitensportverenigingen worden aangepast op basis van geactualiseerde MJOP's. Met drie extra buitensportverenigingen voor exploitatievergoeding en jaarlijkse schouw, ligt het in de verwachting dat de totale kosten gaan stijgen met 315.000 euro.
Planning:	In 2022 zijn de MJOP's geactualiseerd voor negen buitensportverenigingen. In 2023 voegden we daar een energiescan en toegankelijkheidstoets aan toe. De exploitatievergoedingen worden per 2024 aangepast. In 2027 vindt de volgende vierjarige actualisatie plaats.
Risico's:	De hoogte van de exploitatievergoedingen in 2024 is in 2023 vastgesteld. Er is een risico dat sportverenigingen het niet eens zijn met de nieuwe gebruiksovereenkomst.

Cultuurbeleid	
Doel:	De rol en plaats van 'cultuur' onderzoeken binnen de sociale ambities van de gemeente.

[2] *ook in te zien op sportenbewegenincijfers.nl*
[3] *54% is het landelijke gemiddelde in 2021.*

Inhoud:	In 2023 werd een startnotitie opgesteld voor kunst- en cultuur. In deze notitie is een visie over kunst en cultuur opgenomen en een plan beschreven hoe we daar de visie samen met onze verenigingen en partners gaan uitwerken in 2024. Kunst en cultuur brengt onze inwoners bij elkaar en versterkt onze gemeenschap. Dit zorgt ervoor dat onze inwoners elkaar kennen en er een netwerk is waar op terug gevallen kan worden als er hulp nodig is.
Financiën:	De nota wordt opgesteld met de beschikbare formatie
Planning:	In 2024 afronden Nota Kunst- en Cultuurbeleid
Risico's:	Nog geen middelen beschikbaar voor uitvoering

Dorpshuis Loon op Zand	
Doel:	Het ontwikkelen, realiseren en exploiteren van MFA Dorpshuis Loon op Zand voor en met de inwoners van Loon op Zand.
Inhoud:	We slopen begin 2024 de bestaande Wetering, exclusief het oude klooster waarin een gezondheidscentrum wordt gecreëerd. Er wordt een MFA gebouwd met verschillende functies: dorpshuis (ontmoeting); sociaal-cultureel; faciliteren van (sport-) verenigingsleven en Huis-van-de-Wijk functie. We onderzoeken samen met de Vrienden van de Wetering (Stichting Dorpshuis LoZ) een passende exploitatie en balans tussen professioneel beheer en vrijwillige inzet.
Financiën:	Over de financiële ontwikkelingen wordt de raad in de eerste raadsvergadering van 2024 geïnformeerd.
Planning:	In februari 2024 wordt het voorlopig ontwerp gepresenteerd.
Risico's:	Het voorlopig ontwerp past niet binnen de inhoudelijke en financiële kaders

2.3. Voorliggende voorzieningen

Wat willen we bereiken?

- Sterke gemeenschappen waarin inwoners, verenigingen en organisaties intensief met elkaar samenwerken.
- Mantelzorgondersteuning en vervangende zorg voor mantelzorgers, afgestemd op hun behoeften.
- Inwoners met een positieve gezondheidservaring, die zo lang mogelijk verantwoord thuis kunnen wonen.
- Een breed en vrij toegankelijk hulpaanbod in alle kernen van de gemeente, afgestemd op de behoeften van de inwoners, waarmee de inzet van individuele maatwerkvoorzieningen verminderd wordt.

Wat gaan we daar voor doen?

Binnen onze reguliere taken:

	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Streef-waarde
- Percentage van (sport)verenigingen en maatschappelijke organisaties dat haar aanbod van ontmoeting/ontspanning en onderlinge steun aankondigt via platform 'loonopzandvoorelkaar'.		10%	25%	50%	75%
Inwoners nemen zelf de verantwoordelijkheid om voldoende te sporten en te bewegen in een gezonde, uitnodigende omgeving. *- Percentage inwoners dat voldoet aan de beweegrichtlijnen van de gezondheidsmonitor*[4]		39,8%	42%	45,2% [5]	50%
- % jongeren met overgewicht 9-10 jaar		24%[6]	22%	20%	16,7%[7]
- % jongeren met overgewicht 13-15 jaar		10%	9%	8%	6%

[4] *sportenbewegenincijfers.nl*
[5] *Gemiddelde regio 2022*
[6] *Geactualiseerde cijfers van de GGD (2022)*
[7] *Gemiddelde regio 2022*

De mogelijkheden om vrijwilligerswerk of burenhulp te doen of te vragen, zijn bekend bij inwoners van alle leeftijden. *- Aantal geregistreerde matches bij LoonopZandvoorelkaar per jaar*		466[8]	215	230	250
Mantelzorgers ontvangen de ondersteuning die zij nodig hebben om hun mantelzorgtaken vol te kunnen houden. *- Aantal geregistreerde mantelzorgers*		211	225	250	300

Onze verbonden partijen:
- GGD Hart voor Brabant

Onze speerpunten:

Weerbare, zelfstandige jongeren op gezond gewicht (JOGG)	
Doel:	Kinderen- en jongeren worden ondersteund bij het ontwikkelen van hun talenten, interesses en toekomstperspectief. De leefomgeving (thuis, buurt, school, vrije tijd, sport, werk en media) van kinderen en jongeren gezond maken.
Inhoud:	Deze ondersteuning vindt plaats binnen of sluit aan bij de leefwereld van jongeren; op school, thuis, op straat én online. Zodat zij veilig en leeftijdsadequaat opgroeien tot weerbare, zelfstandige en gezonde volwassenen. De JOGG-aanpak gaat uit van een integrale aanpak op beleidsniveau, uitvoerend niveau en op wijkniveau.
Financiën:	Investering van de inzet van een externe JOGG-regisseur à 8 uur in de week.
Planning:	Op basis van Spukgelden is de JOGG-regisseur gestart in Q4 van 2023. Deze wordt voortgezet in 2024 vanuit de brede financiering van de opgave Sterke gemeenschappen.
Risico's:	Het is een aanpak die inzet op verandering van de leefomgeving. Draagvlak onder de betrokken partijen en bewoners is cruciaal voor het succes van de aanpak. Hier moet sterk op worden ingezet voordat aanpassingen volgen.

Extra inzet Jeugd- en jongerenwerk	
Doel:	Verminderen mentale problematieken bij jongeren en de overlast in de openbare ruimte.
Inhoud:	De uitdagingen die we aanpakken met de twee opgaven in het sociaal domein, raken ook de jeugd van onze gemeente. Vanwege de corona-crisis blijken veel meer jongeren dan voorheen te kampen met mentale problemen. Met een integrale aanpak ondersteunen we jeugdigen die extra aandacht nodig hebben. Jongeren die uitvallen op school, of dreigen uit te vallen, ondersteunen we vroegtijdig om hun thuis- en schoolsituatie beter te kunnen behappen. Daarnaast streven we naar een verbetering van de veiligheidsbeleving op en rondom school, vergroten kansen voor risicojongeren en streven naar een afname van jeugdcriminaliteit. We pakken jeugdoverlast aan en kijken wat er nodig is om afglijdende jeugd een beter alternatief te bieden dan het negatieve pad. Om hierop bij scholen (ook in andere gemeenten waar Loonse jongeren op school zitten) en andere vindplaatsen extra alert te zijn en een gerichte aanpak in te zetten, wordt er in 2024 en 2025 en op basis van een motie van de gemeenteraad extra inzet gepleegd op het jeugd- en jongerenwerk.
Financiën:	We subsidiëren het jongerenwerk van Contour de Twern of een andere organisatie om deze extra inzet te kunnen plegen.
Planning:	De inzet wordt al vanuit incidentele middelen opgestart in het najaar van 2023 voor 1 fte en vindt vervolgens gedurende het gehele jaar 2024 plaats met 2 fte.
Risico's:	De jongeren die het het meest nodig hebben worden soms niet bereikt, omdat ze zich actief verschuilen voor ondersteuning.

[8] *Door opvang Oekraïners eenmalig extra hoog.*

Huis van de wijk-functie binnen Sterke gemeenschappen	
Doel:	Het op orde brengen en versterken van het voorliggend veld, vanuit de opgave “Sterke gemeenschappen”, leidt ertoe dat er minder individuele dure zorg geïndiceerd hoeft te worden. Om dit te realiseren kan voor sommige voorzieningen een plek in de wijk nodig zijn waar dit –met inwoners en aanbieders- vormgegeven kan worden: Wijken/kernen hebben een ontmoetingspunt dat aansluit bij de behoeftes in de wijk. De functie ‘Huis van de Wijk’ vormt een basis van een vitale en veerkrachtige wijk, waarin inwoners van de wijk zichzelf, elkaar en de wijk in het geheel versterken.
Inhoud:	Per wijk onderzoeken met de partners van het wijkteam en inwoners, hoe vraag, aanbod en werkwijze op elkaar af te stemmen, te realiseren en te promoten. In Kaatsheuvel West blijven we het aanbod van de Rode Loper ontwikkelen, in overleg met Casade. In Kaatsheuvel Oost onderzoeken we in 2024 of de Huis van de Wijk-functie in de Gildenbond kan worden vormgegeven. In Loon op Zand is De nieuwe Wetering vooralsnog de meest logische locatie en maken we in 2024 een voorzichtige start vanuit de Tijdelijke Huisvesting in de Venloene. De bewoners van De Moer hebben zelf een ontmoetingspunt in hun kern gerealiseerd. Dit zullen we met hen gaan evalueren. Het sociale en financiële rendement van accommodaties komt ook terug in de evaluatie van het accommodatiebeleid dat voor 2024 gepland staat.
Financiën:	We maken deze ontwikkeling mogelijk vanuit het budget voor de twee opgaven.
Planning:	De opgave Sterke gemeenschappen is een continu proces voor meerdere jaren.
Risico’s:	Het niet kunnen vinden van een geschikte plek voor de Huis van de wijk-functie. Onvoldoende maatschappelijke partners en vrijwilligers om het benodigde aanbod te kunnen realiseren.

Verstevigen en door ontwikkelen van vrijwilligersbeleid sociaal domein	
Doel:	Behouden, versterken en uitbreiden van de vrijwillige inzet in de sociale infrastructuur en het voorliggend veld.
Inhoud:	De inzet van vrijwilligers is essentieel om de zorg betaalbaar te houden en draagt bij aan de participatie van onze bewoners. Vanuit onze organisatie geven wij een impuls aan projecten en initiatieven waar vrijwilligers een rol kunnen spelen. De ondersteuning aan de vrijwilligers besteden wij uit aan de organisatie die daarvoor toegerust is en kan zorgen dat onze vrijwilligers langdurig inzetbaar zijn.
Financiën:	We gebruiken het budget om vrijwillige inzet, projecten en initiatieven te ondersteunen.
Planning:	Eind 2024 moeten deze extra impuls overal zijn ingevoerd.
Risico’s:	Dat de extra impuls niet leidt tot meer vrijwillige inzet, ondanks de kwaliteitsslag die is gemaakt.

2.4. Maatwerk jeugd en Wmo

Wat willen we bereiken?

- Voldoende ondersteuning aan inwoners -jong en oud- die (nog) niet zelfredzaam of samenredzaam zijn. Voorliggend waar mogelijk, geïndiceerd waar nodig, vanuit een integrale en systemische aanpak
- Afname van de inzet van maatwerkvoorzieningen Jeugd en vermindering van de toename maatwerkvoorzieningen Wmo door te normaliseren.
- Verminderde toename van de kosten, onder andere door een preventieve en voorliggende aanpak in de opgave “Sterke Gemeenschappen”, waarbij GRIP op het sociaal domein een integraal onderdeel wordt van deze opgave.

Wat gaan we daarvoor doen?

Binnen onze reguliere taken:

	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Streef-waarde

We geven indicaties af die een sobere, doch doelmatige oplossing zijn voor de zorgbehoefte *- Aantal afgegeven maatwerkvoorzieningen Wmo*	1144 (1071 ZIN 73 PGB)	1166 (1088 ZIN 78 PGB)	1250	1250	
- Aantal afgegeven voorzieningen jeugdhulp	649 (604 ZIN 45 PGB)	667 (628 ZIN 39 PGB)	680	715	
- *Aantal gebruikers Wmo-vervoer (pashouders/actieve reizigers)*	882/289	857/337		891/350	
- Aantal gebruikers leerlingenvervoer	128	122	133	136	
We bieden inwoners een oplossing als er sprake is van problematische schulden *- Aantal schuldregelingen (minnelijke regelingen en WSNP-regelingen)*[9]	163		195	234	270
- Aantal inwoners onder bewindvoering met vergoeding vanuit Bijzondere bijstand.[10]	195		175	175	175

Onze verbonden partijen:
- Regio Hart van Brabant bestuurscommissie jeugd

Onze speerpunten:

Pilot Maatpact	
Doel:	Snel doelmatige en passende hulp inzetten in casuïstiek, waarbij de wetgeving geen belemmering moet vormen.
Inhoud:	De maatpactgedachte (out-of-the-box denken) is een andere manier van werken, het vraagt om het loslaten van oude denkprocessen van wat wettelijk kan en mag naar (onorthodoxe) oplossingen voor een hulpvraag. Een maatpactoplossing is dan beter voor de inwoner en vaak goedkoper dan het verstrekken van verschillende wettelijke voorzieningen naast elkaar. Snel kunnen doorpakken is essentieel bij maatpactcasussen.
Financiën:	Voor de komende twee jaar reserveren we nog geen budget voor het Maatpact. Maar als er zich casuïstiek voordoet, dan zetten we het maatpact wel in. Na afloop evalueren we de pilot op rendement en benodigd budget voor de toekomst.
Planning:	2024 en 2025
Risico's:	We verwachten dat de risico's gering zijn, omdat maatpact zich regionaal bewezen heeft dat het meer oplevert dan kost. De periode 2024-2025 gebruiken wij om dit rendement te monitoren en te bepalen op welke wijze we dit structureel willen inbedden.

Inzet Wmo Begeleiding verloopt via SIEM (regionale uitvoering via Coalitie)	
Doel:	Na indicatie door gemeente levert SIEM effectief en efficiënt WMO Begeleiding.
Inhoud:	Na besluitvorming door de gemeenteraad in juni 2023 is de implementatie van de aansluiting bij SIEM voor de WMO begeleiding gestart. SIEM is de naam voor de coalitie van zorgaanbieders die gezamenlijk een contract hebben gesloten met de regiogemeenten voor de uitvoering van Wmo begeleiding. De aansluiting wordt in het 4e kwartaal van 2023 geëffectueerd en in december afgerond. Vanaf januari 2024 start de dienstverlening door SIEM. Deze dienstverlening wordt gemonitord en geëvalueerd, zodat de cliënten zo goed mogelijk begeleid worden. Waar nodig zal in overleg met SIEM gezorgd worden voor het oplossen van eventuele knelpunten.
Financiën:	Vanwege de afgesproken gebiedsgerichte financiering per cliënt zijn de uitgaven beter in te schatten en te monitoren.

[9] Door de Stichting voor Economisch Onderzoek (SEO) is een verkenning gedaan naar de ontwikkelingen in de nabije toekomst, zij geven aan dat in de komende jaren een stijging van de hulpvraag wordt verwacht van maximaal 20% als gevolg van de inflatie.
[10] Gemeente heeft geen zicht op Bewindvoering die op eigen kosten wordt uitgevoerd.

Planning:	De borging en evaluatie van de implementatie moet 1 juli 2024 zijn afgerond.
Risico's:	Er ontstaan uitvoeringsproblemen die op voorhand niet voorzien konden worden, welke extra tijd kosten om opgelost te worden.

2.5 Participatie

Wat willen we bereiken?

- Onze inwoners participeren op een zo hoog mogelijk niveau, het liefst via betaald werk.
- Inwoners kunnen zelf in hun inkomen voorzien. Waar dat (tijdelijk) niet mogelijk is, bieden wij een vangnet.
- Statushouders die in onze gemeente komen wonen, begeleiden we zo snel mogelijk naar inburgering en participatie in de samenleving (bij voorkeur door betaald werk).
- Een effectieve en efficiënte inzet van Baanbrekers voor het verstrekken van inkomensondersteuning (uitkeringen) en het bemiddelen naar of het verstrekken van werk.

Wat gaan we daarvoor doen?

Binnen onze reguliere taken:

	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Streef-waarde
We begeleiden inwoners naar zo regulier mogelijk werk *- Aantal inwoners in de bijstand*	223	225	220	220	
We begeleiden en bemiddelen zodat mensen stappen kunnen zetten naar en op de arbeidsmarkt *- Netto arbeidsparticipatie*	73,4 (CBS)	74,2 (CBS)			
We moedigen mensen aan om deel te nemen aan sociale, culturele en sportactiviteiten *- Aantal afgegeven Samen-Loont passen*	743	769	775	800	800
- Gebruik van de scholierenregeling (aantal)	53	55	70	90	90
We dragen zorg voor een adequaat inburgeringsaanbod *- De mate waarin we voldoen aan de taakstelling die door het Rijk is opgelegd*	100%	100%	100%	100%	100%

Onze verbonden partijen:
GR Baanbrekers.

Onze speerpunten:

Doorontwikkeling participatiecoach (voorheen gidsfunctie)	
Doel:	Inzicht krijgen in de doelgroep, hun problematiek per leefgebied en ondersteuningsbehoefte, waarna zij minimaal een trede stijgen op de Participatieladder, bij voorkeur door middel van betaald werk.
Inhoud:	Vanuit de Participatiewet moeten wij inwoners begeleiden naar werk. Bij de koerswijziging van Baanbrekers hebben de 3 gemeenteraden besloten dat Baanbrekers zich richt op regulier werk en inwoners die binnen 15 maanden naar werk

	te begeleiden zijn. De inwoners die daar langer de tijd voor nodig hebben, vallen onder de verantwoordelijkheid van de gemeente. In 2022 is gestart met een participatiecoach als pilot. Op basis van de evaluatie in 2023 zetten wij de participatiecoach in 2024 en 2025 verder in. Deze coach heeft intensief en persoonlijk contact met de inwoners: een bemoeizorg-type dat niet loslaat en verschil maakt voor de mensen.
Financiën:	Reeds opgenomen in de begroting en meerjarenraming voor € 75.000 per jaar.
Planning:	In 2024 en 2025 zorgen we ervoor dat het aanbod van activiteiten aansluit op de vraag vanuit de doelgroep. Hierbij maken we zoveel mogelijk gebruik van bestaande voorzieningen.
Risico's:	Mensen die tot de doelgroep behoren weigeren medewerking te verlenen aan dit initiatief. Onvoldoende aanbod om invulling te geven aan de behoefte van de deelnemers zodat zij gemotiveerd zijn en blijven.

Wat mag het kosten in 2024?

	Bestaand beleid		Nieuw beleid		Totaal	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
2.1 Onderwijs	2.331	456	0	0	2.331	456
2.2 Sport, cultuur en welzijn	2.954	283	315	0	3.269	283
2.3 Voorliggende voorzieningen	5.085	211	756	0	5.841	211
2.4 Maatwerk	12.692	0	0	0	12.692	0
2.5 Participatie	11.143	3.774	0	0	11.143	3.774
Subtotaal voor reserves	*34.205*	*4.724*	*1.071*	*0*	*35.276*	*4.724*
Mutaties reserves	14	14	0	100	14	114
Totaal na reserves	**33.986**	**4.738**	**1.071**	**100**	**35.291**	**4.838**

Toelichting op nieuw beleid:

Lasten

Omschrijving	Bedrag	
2.2 Sport, cultuur en welzijn		
Meerjarenonderhoudsplannen buitensport (S) De 4 jarige actualisatie van de MJOP's faciliteert eenduidig de buitensport accommodaties bij het onderhoud van hun terreinen, verduurzaming en het beter toegankelijk maken van terrein en gebouwen. Vanaf 2024 ontvangen 9 i.p.v. 6 buitensportaccommodaties een exploitatievergoeding en jaarlijkse schouw. De exploitatievergoedingen aan de buitensportverenigingen worden aangepast op basis van geactualiseerde MJOP's.	N	-315
2.3 Voorliggende voorzieningen		
Extra jeugd- en jongerenwerk (S) Met een integrale aanpak ondersteunen we jeugdigen die extra aandacht nodig hebben. Jongeren die uitvallen op school, of dreigen uit te vallen, ondersteunen we vroegtijdig om hun thuis- en schoolsituatie beter te kunnen behappen. Daarnaast streven we naar een verbetering van de veiligheidsbeleving op en rondom school, vergroten kansen voor risicojongeren en streven naar een afname van jeugdcriminaliteit. We pakken jeugdoverlast aan en kijken wat er nodig is om afglijdende jeugd een beter alternatief te bieden dan het negatieve pad.	N	-100
Plus op extra jeugd- en jongerenwerk (I) De gemeenteraad verzocht bij de kadernota 2024 om een tweede fte voor jeugd- en jongerenwerk, boven op de geraamde inzet in de kadernota. Deze plus is opgenomen voor 2024 en 2025. Deze inzet wordt gefinancierd uit de middelen die overblijven van de reserve coronagerelateerde verplichtingen. Deze middelen gaan per 31-12-2023 over naar de algemene reserve.	N	-100
Personele ontwikkelingen (S) De personele ontwikkelingen zijn toegelicht in de paragraaf bedrijfsvoering	N	-137
Opgave sterke gemeenschappen en toegang (I)	N	-440

De ontwikkelingen in de maatschappij, waarbij de druk op de aanwezigheid en de betaalbaarheid van de zorg steeds groter wordt, in combinatie met aangekondigde bezuinigingen vanuit de Hervormingsagenda Jeugd, zorgen ervoor dat we ons in de komende jaren moeten voorbereiden hierop. Vanuit de opgaven die genoemd staan in de visie op het sociaal domein “In de buurt/Aan de buurt” dienen we aan de voorkant een passend en sterk aanbod van voorliggende voorzieningen in te richten en voor een solide toegang te zorgen met een integrale en systemische werkwijze. Deze opgaven verbinden we met een versteviging van het vrijwilligerswerk, een gerichte aanpak voor kinderen met overgewicht (JOGG), een doorontwikkeling in het beheer van maatschappelijke accommodaties en een brede ondersteuning van inwoners die al langdurig langs de kant staan met een uitkering. Over twee jaar moet er een stevig fundament liggen, waarop we kunnen voortbouwen als de landelijke bezuinigingen ons gaan raken.		
Structureel voortzetten groepstafels Mantel-Match (S) Mantel-match organiseert sinds begin 2022 de groepstafels, welke worden gefinancierd vanuit de innovatiegelden sociaal domein. Hierbij worden maximaal 16 deelnemers een dagdeel lang opgevangen en ondersteund. Het fungeert als dagopvang, voorliggend aan de geïndiceerde dagbesteding in het kader van de Wmo. Uit de evaluatie blijkt dat er vrijwel geen doorstroom plaatsvindt naar de geïndiceerde Wmo dagbesteding, waardoor we veel kosten besparen op Wmo dagbesteding. Dit onderstreept de meerwaarde van deze groepstafels en rechtvaardigt een structurele voortzetting en uitbreiding.	N	-60
Buurtgezinnen (S) Binnen onze gemeente willen we inzetten op normaliseren. We willen pas professionele ondersteuning inzetten als het niet anders kan en hulp zo laagdrempelig mogelijk bieden. Inzet van buurtgezinnen zorgt ervoor dat geen of minder zware hulp of ondersteuning nodig is. Buurtgezinnen koppelt gezinnen die ondersteuning kunnen gebruiken (vraaggezinnen) aan een warm en stabiel gezin in de buurt (steungezin). Daarmee zorgt inzet van buurtgezinnen voor besparing op de kosten van deze hulp. Na een succesvolle pilot zetten we buurtgezinnen structureel voort.	N	-55
Jeugdzorg (S) De afgelopen drie jaren is gebleken dat de genomen grip maatregelen op jeugdzorg een structureel rendement laten zien. De kosten stijgen daardoor minder hard dan de prognoses vanuit de regio laten zien. We vinden het verantwoord om het budget voor de jeugdzorg af te ramen met € 200.000 ten opzichte van die prognoses.	V	200
Cliëntondersteuning en integrale vroeghulp (S) MEE Plus biedt al jaren onafhankelijke cliëntondersteuning en Integrale Vroeghulp trajecten voor de inwoners van Loon op Zand. De laatste jaren is er steeds meer vraag naar hun ondersteuning. Sinds vorig jaar neemt de vraag zodanig toe, dat een structurele verhoging van hun subsidie noodzakelijk is. Hiervoor zijn verschillende redenen: - De expertise die zij bezitten is uniek en wordt niet door andere professionele of vrijwillige partijen geboden. - Door de oplopende wachtlijsten in de zorg moet MEE langer betrokken blijven bij een cliënt, voordat zij deze naar de definitieve zorgverlener kunnen overdragen. De subsidie moet daarom structureel verhoogd worden.	N	-64
Mutaties reserves		
Dekking inzet plus op extra jeugd- en jongerenwerk De plus op de extra inzet jeugd- en jongerenwerk voor 2024 en 2025 wordt onttrokken aan de algemene reserve.	V	100

Venster 3. Omgeving en economische ontwikkeling

Ambitie
Of het nu om wonen, werken, ondernemen of recreëren gaat: in Loon op Zand is het goed toeven. De komende vier jaar willen we al deze thema's van onze gemeente duurzaam versterken. Duurzaamheid is een van onze belangrijke speerpunten. We sluiten aan bij de klimaatdoelstellingen van Parijs. Om deze doelstellingen te halen werken we nauw samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Ook onder de vermindering van restafval zetten we samen met alle inwoners de schouders. Aan het eind van deze periode zamelen we minder dan 100 kilo restafval per persoon per jaar in. Zo blijft de afvalinzameling betaalbaar voor onze inwoners. De openbare ruimte benaderen we vanuit de uitgangspunten doelmatig, duurzaam en dienstverlenend. We gaan voor een verkeersveilige gemeente. We zetten in op een biodiverse en goed onderhouden openbare ruimte.
We blijven een levendige economische gemeente. Toeristen en inwoners weten onze gemeente te vinden voor vermaak, natuur en onze vitale kernen. Door meerdaags verblijf te stimuleren, nodigen we bezoekers uit om ook onze centra te bezoeken. De huidige situatie op de woningmarkt vraagt om creativiteit en ambitie. We willen deze periode blijven bouwen en zo op termijn uitgroeien tot een gemeente met 25.000 inwoners.

3.1 Omgeving

Wat willen we bereiken?
- Doelmatig beheer en onderhoud van de openbare ruimte waarin duurzaam werken de basis is en dienstverlening belangrijk is.
- Verkeersveilige en bereikbare gemeente met bijzondere aandacht voor hotspots.
- Openbaar vervoer blijft beschikbaar in onze kernen om de bereikbaarheid voor eenieder in stand te houden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Binnen onze reguliere taken:

	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Streef-waarde
We voeren regulier onderhoud uit volgens vastgestelde kwaliteitsniveaus in de IBOR-nota 2014-2023. - *% dat voldoet aan de vastgestelde kwaliteitsniveaus*	95,8%	92,3%	90%	90%	90%
We zorgen voor een verkeersveilige inrichting van de openbare ruimte. - *Aantal verkeersslachtoffers*	15	11	9	9	0

Onze speerpunten:

Beheer en onderhoud van de openbare ruimte volgens de principes doelmatig, dienstverlenend en duurzaam	
Doel:	Beheer en onderhoud van de openbare ruimte is een kerntaak van de gemeente en draagt bij aan het welzijn en de veiligheid van onze inwoners. In het kort wil dit zeggen dat het beheer tot doel heeft om aan de geldende normen te voldoen waarbij de functie en de levensduur worden geoptimaliseerd tegen aanvaardbare maatschappelijke kosten en risico's.
Inhoud:	We voeren toekomstbestendig beheer met een groene impuls. Dit houdt o.a. het volgende in: - Onderhouden van de openbare ruimte op de vastgestelde kwaliteitsniveaus. Dit geldt voor het onderhoud van het groen, reiniging en onkruidbestrijding van de wegen, legen van de afvalbakken, onderhoud van de banken etc. - Het onderhoud waar veiligheidsnormen van toepassing zijn zoals bij het snoeien van bomen en onderhoud van de speelvoorzieningen is geen sprake van de beeldkwaliteitsniveaus.

	- We investeren in vervangingen waarbij in cycli wordt gewerkt en de resultaten van uitgevoerde inspecties bepalend zijn voor de maatregelen die worden ingezet. - We werken de achterstanden weg en zorgen we dat de vervangingen op tijd worden gedaan. - Met de groene impuls richten we ons op duurzaamheid: voorkomen van hittestress in de bebouwde omgeving en het opvangen van regenwater. Ook zorgt meer groen in de bebouwde omgeving voor een gezondere leefomgeving.
Financiën:	Voor de exploitatie is een totaalbedrag nodig van € 3.327.500. Dit is een ophoging van € 227.500 per jaar. Voor de investering is een totaalbedrag nodig van € 4.455.332. Dit is een ophoging van € 995.000 per jaar.
Planning:	Het IBOR wordt in december inhoudelijk in de raad besproken. Verder zal het op tactisch niveau worden uitgewerkt in beheerplannen/MJOP's in 2024, waaronder een nieuw Programma Water en Riolering. Jaarlijks wordt op basis van de uitgevoerde inspectie een Meerjarenuitvoeringsprogramma door het college vastgesteld. In dit Meerjarenuitvoeringsprogramma is het eerstvolgende jaar de planning ten uitvoering van de beschikbaar gestelde financiën vastgesteld. De hierop volgende jaren zijn indicatief en input voor afstemming met ontwikkelaars en andere beherende partijen zoals Enexis en Casade om afstemming te zoeken.
Risico's:	Er zijn externe factoren die invloed hebben op het toekomstbestendig beheer van de openbare ruimte binnen de gestelde (financiële) kaders zoals de stikstofdiscussie en indexeringen/prijsstijgingen. Verder vindt de aanbesteding van het contract plaats, de resultaten daarvan kunnen een financieel effect hebben. Op basis van de prijsontwikkelingen is de verwachting dat hier een stijging plaats gaat vinden.

We investeren ten behoeve van een verkeersveilige gemeente	
Doel:	Terugdringen van het aantal verkeersslachtoffers en verbeterde doorstroming van het verkeer van en naar de Efteling.
Inhoud:	Op verschillende plaatsen in de gemeente pakken we zogenaamde hotspots aan: locaties waar het risico op verkeersslachtoffers relatief groot is. We doen dit o.a. door de aanpassing van de oversteek van de F261 bij de Duinlaan en realisatie van een rotonde bij de Horst – Van Heeswijkstraat. Ook wordt de doorstroming op de Europalaan verbeterd. Door het plaatsen van dynamische bewegwijzering wordt het gebruik van de verschillende rijstroken verbeterd.
Financiën:	Er is een krediet beschikbaar van € 900.000 voor de realisatie voor de oversteek F261 en rotonde Horst – Van Heeswijkstraat. Voor de verbetering van de doorstroming van het verkeer op de Europalaan is € 250.000 benodigd.
Planning:	Het project de oversteek van de F261 bij de Duinlaan en realisatie van een rotonde bij de Horst – Van Heeswijkstraat wordt uitgewerkt tot een ontwerp en aanbesteding. Participatie vindt in dit traject uiteraard plaats.
Risico's:	Er zijn externe factoren die invloed hebben op de uitvoering van het project binnen de gestelde (financiële) kaders zoals de stikstofdiscussie en indexeringen/prijsstijgingen.

We realiseren een speeltuin in de Hogevaert	
Doel:	Een speelvoorziening voor de leeftijdsgroep 0-12 jaar
Inhoud:	Vanuit bewoners hebben we een aantal verzoeken ontvangen voor de aanleg van een nieuwe speeltuin aan de Hogevaert, in dit deel van de Vaertenbuurt ligt geen speelvoorziening. Op basis van deze aanvraag heeft Contour de Twern een enquête uitgezet om de werkelijke behoefte check te doen. Uit de enquête blijkt zoals verwacht dat het merendeel graag een speeltuin/voorziening op de Hogevaert wil hebben. Kijkend naar het speelbeleidsplan uit 2015 dan zien we dat deze voorziening in het beleidsplan stond als een locatie waar een voorziening wordt gemist.
Financiën:	Er is een krediet benodigd van € 150.000 voor de realisatie
Planning:	Het project wordt uitgewerkt tot een ontwerp en aanbesteding. Participatie vindt in dit traject uiteraard plaats.

Risico's:	Er zijn externe factoren die invloed hebben op de uitvoering van het project binnen de gestelde (financiële) kaders zoals de stikstofdiscussie en indexeringen/prijsstijgingen.

3.2 Duurzaamheid

Wat willen we bereiken?

- Uitwerking van het Duurzaamheidsprogramma tot een actieplan om de klimaatdoelen te realiseren.
- Realiseren en uitvoeren van wijkuitvoeringsplannen realiseren voor de wijken Pannenhoef, Molenwijk en bedrijventerrein Kaatsheuvel.
- Onderzoek uitvoeren naar alternatieven voor aardgas in Loon op Zand, waar mogelijk in samenwerking met andere gemeenten en stakeholders.
- 75% hergebruik, minder gebruik van primaire grondstoffen en stapsgewijs naar minder dan 100 kg restafval per inwoner per jaar in 2025.
- We zamelen afval in volgens het principe "de vervuiler betaalt" (Diftar).
- Onze inwoners zijn bewust op het gebied van water en afval.
- Ons (afval)watersysteem is klimaatbestendig, duurzaam en levenscyclusgericht.
-

Wat gaan we daarvoor doen?

Binnen onze reguliere taken:

Indicator	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Streef-waarde
Aantal kg restafval (grof en fijn) per inwoner per jaar	165	152	150	125 kg	<100 kg
Percentage van ons rioolareaal dat we jaarlijks reinigen en inspecteren	14%	14%	14%	14%	14%
Percentage daken met zonnepanelen	19%	26%		30%	
20% besparing aardgas realiseren in 2030 t.o.v. 2021 in TJ	632	nnb		457	327
20% afname hoeveelheid CO2-uitstoot per jaar in 2030 t.o.v. 2019 (keuze voor 2019 in verband met covid-19)	96 (afwijkend i.v.m. Covid 19)	nnb		104	86
Percentage woningen in E/F/G label, streven in 2030	11,1%	11,1%	11%	10,8%	8%
Aantal elektrische autolaadpunten	258	312	412	462	
Percentage LED-lampen binnen onze gemeente in openbare ruimte, doel is om in 2030 alle openbare verlichting in LED te hebben.	34%	45%	42[11]%	62%	100%

Onze speerpunten:

Terugdringen van hoeveelheid restafval	
Doel:	Het terugdringen van de hoeveelheid restafval.
Inhoud:	Het restafval in gemeente Loon op Zand bestaat nog voor een groot gedeelte uit grondstoffen die gescheiden ingezameld kunnen worden. Niet alleen worden daarmee waardevolle grondstoffen teruggewonnen, maar tegelijkertijd wordt de hoeveelheid restafval teruggedrongen. Om het restafval terugdringen hebben we per 1 januari 2024 diftar op volume/frequentie ingevoerd. Er wordt gewerkt conform ''de vervuiler betaald'' principe. Het aanbod van restafval wordt ontmoedigd middels de invoering van een prijsprikkel. De huidige inzamelwijze blijft hierbij intact, maar inwoners gaan betalen voor het restafval dat zij daadwerkelijk aanbieden. Hiermee gaan inwoners die veel restafval produceren meer betalen dan inwoners die goed scheiden en het aanbod restafval beperken.
Financiën:	Afval kent een kostendekkend tarief, prijsaanpassingen kunnen leiden tot een wijziging van de afvalstoffenheffing in 2024.

[11] Met het versneld vervangen van de PLL-lampen zitten we medio 2023 op ca. 50%.

Planning:	De uitrol van het diftar systeem heeft plaats gevonden in 2023. Per 1 januari zijn wij een diftar gemeente.
Risico's:	Het invoeren van diftar kan tot gevolg hebben dat er meer dumpingen komen. Als er sprake is van dumpingen dan wordt geprobeerd de dader te achterhalen.

Uitwerken en uitvoeren actieplan Duurzaamheid	
Doel:	We moeten als gemeente aan de slag met het realiseren van verschillende duurzaamheidsdoelstellingen.
Inhoud:	We gaan aan de slag met een aantal projecten: - Warmtetransitie voor verschillende wijken - Duurzame toekomstlening: vervolgen ingezette aanpak - Tegengaan van hittestress: vergroenen van de Amerikastraat als pilot voor andere gebieden binnen onze gemeente - Duurzaam watergebruik: we realiseren een wadi in de omgeving van de Strieckenlaan en koppelen de hemelwaterafvoer af zodat we water beter vast kunnen houden. - Vervanging van met name de PLL lampen in de openbare verlichting door LED verlichting. De PLL lampen worden niet meer geproduceerd door europese wetgeving. Hierdoor wordt het verLEDden van de openbare verlichting versneld uitgevoerd. Bovenstaande zijn projecten die we als gemeente op gaan pakken in 2024. We willen echter graag gezamenlijk met bewoners, bedrijven en andere organisaties zorgen voor een duurzame gemeente. Het opstellen van een actieplan in samenwerking met onze partners/stakeholders pakken we in 2024 op zodat we het gezamenlijk realiseren van doelen concreet in acties kunnen vertalen. De speerpunten vanuit duurzaamheid die in de begroting 2023 zijn opgenomen zoals Ecloz en Transitievisie warmte krijgen in het Actieplan ook een plek. In Venster 1 staan medewerkers voor de Transitievisie warmte opgenomen, dit komt voort uit eerdere besluitvorming over de Transitievisie warmte. Deze personen kunnen ook andere werkzaamheden uitvoeren op gebied van duurzaamheid. In 2023 is een initiatief gekomen voor de vergroening van de Amerikastraat. Dit initiatief kan als onderdeel van het Actieplan worden uitgevoerd in 2025.
Financiën:	Vanuit het rijk zijn verschillende posten ter beschikking gesteld waaruit de verschillende onderdelen kunnen worden bekostigd. Tevens reserveren we een aantal investeringskredieten voor de projecten, zoals de vergroening van de Amerikastraat.
Planning:	In 2024 willen we onze acties vanuit duurzaamheid concreet in beeld hebben.
Risico's:	Bij de uitvoering van de acties zijn we o.a. afhankelijk van de bereidheid van de burger en onze partners om te investeren in het realiseren van onze doelen.

3.3 Wonen

Wat willen we bereiken?
- We blijven voldoende woningen bouwen in onze drie kernen: Kaatsheuvel, Loon op Zand en de Moer voor alle doelgroepen. Hierbij sluiten we aan bij de regionale woondeal die in 2023 is ondertekend.
- Het realiseren van betaalbare, goede en duurzame huisvesting.

Binnen onze reguliere taken:

	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Streef-waarde
Voldoen aan de woondeal 30-40-30					
Aantal nieuw opgeleverde woningen	88	54	35	179	
Aantal woningen die in aanbouw zijn gestart			97	238	

We kunnen geen concrete aantallen per jaar geven. In de Woondeal is vastgelegd dat de minimale gemeentelijke opgave voor de periode van 2022 t/m 2026 voor de gemeente Loon op Zand 659 woningen is. De realisatie is van externe partijen afhankelijk. De oplevering is afhankelijk van de verschillende trajecten die doorlopen moeten worden op het gebied van bestemmingsplan en vergunningen.

Onze verbonden partijen:
- Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant

Onze speerpunten:

Opstellen volkshuisvestingsprogramma, woonzorgvisie en huisvestingsverordening en actualisatie Beleidsregels voor personen die geen huishouden vormen	
Doel:	Zorgen voor voldoende – betaalbare en duurzame – huisvesting in onze drie kernen: Kaatsheuvel, Loon op Zand en de Moer
Inhoud:	In het coalitieakkoord is aangegeven dat wij zorgen dat het goed wonen is en blijft in onze gemeente. Ook is er een regionale woondeal gesloten waarin we de woningbouwopgave hebben vastgelegd voor de komende jaren. De uitwerking in een volkshuisvestingsprogramma, woonzorgvisie en huisvestingsverordening zijn nadere uitwerkingen vanuit de Omgevingsvisie die de kaders vormt voor de nog op te stellen omgevingsplannen. De versnellingsagenda wordt in deze documenten ook opgenomen. In 2021 is het afsprakenkader arbeidsmigranten HvB vastgesteld. De beleidsregels voor personen die geen huishouden vormen dienen hieraan te worden geactualiseerd. Speerpunten uit het coalitieakkoord op het gebied van opgaves voor wonen krijgen hiermee ook een plek. We hebben hiermee beleidsregels waaraan aanvragen kunnen worden getoetst. Mogelijk heeft dit effect op de uitvoering op het gebied van huisvesting en toezicht en handhaving.
Financiën:	Voor het opstellen van de woonzorgvisie zijn bij de vaststelling van de begroting 2023 al middelen beschikbaar gesteld. Voor het opstellen en actualiseren van de overige documenten is aanvullend € 100.000 nodig.
Planning:	Eind 2024 moeten de verschillende documenten zijn vastgesteld.
Risico's:	Het opstellen van de verschillende beleidsstukken is deels afhankelijk van input vanuit de regio en onze stakeholders. Dit kan effect hebben op de benodigde capaciteit en het tijdig vaststellen van de documenten.

Omgevingswet	
Doel:	Voortzetting van de doelen van de Omgevingswet
Inhoud:	De omgevingsvisie wordt afgerond in 2024. Hiermee worden de ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn vastgelegd. De opbouw van het nieuwe omgevingsplan (dat uiterlijk in 2032 klaar dient te zijn) wordt voortgezet. Het nieuwe omgevingsplan is een integraal geheel aan regels dat alle aspecten van de fysieke leefomgeving omvat. In het omgevingsplan worden alle bestemmingsplannen en de omgevingsrechtelijke delen van andere verordeningen logisch en samenhangend gebundeld aan de hand van de kaders die de omgevingsvisie hiervoor geeft. De werkprocessen rondom de Omgevingswet worden verder fijn geslepen waarbij we aandacht hebben voor de dienstverlening en snellere besluitvorming. De organisatie zal hierop worden ingericht.
Financiën:	Middelen hiervoor zijn beschikbaar
Planning:	Uiterlijk 2032 dient de transitie van het omgevingsplan, en hiermee de implementatie van de Omgevingswet, te zijn afgrond.
Risico's:	Complexiteit van de Omgevingswet kan gevolgen hebben voor uitvoering binnen de ambtelijke organisatie: in kennis en capaciteit. In 2024 volgen we de inzet van de organisatie voor de uitvoering van de Omgevingswet. Hiermee wordt de invulling van de taken en verantwoordelijkheden duidelijker en de benodigde capaciteit en kennis concreter.

Erfgoed en monumenten	
Doel:	Beleidskader opstellen voor erfgoed en monumenten binnen onze gemeente
Inhoud:	De beleidskaders worden in 2024 verder vormgegeven waarbij naar verschillende opties wordt gekeken voor de invulling van het taakveld erfgoed en monumenten.
Financiën:	Voor het opstellen van het beleid is € 95.000 beschikbaar, zoals benoemd in de Kadernota.
Planning:	Eind 2024 is het beleidskader vastgesteld.

Risico's:	Risico's worden in beeld gebracht bij de afweging die wordt voorgelegd. Afhankelijk van de beleidskeuze die wordt gemaakt zullen middelen ter beschikking gesteld moeten worden.

3.4 Economische ontwikkeling, toerisme en recreatie

Wat willen we bereiken?
- Een groene en recreatieve gemeente met een gevarieerd aanbod aan horeca, winkels, verblijfsaccommodaties, evenementen en dagrecreatie voor inwoners en bezoekers.
- Een aantrekkelijk vestigingsklimaat waar ruimte is om te ondernemen en met goed georganiseerde ondernemerscollectieven.
- Krachtenbundeling, efficiency en een professionele aanpak van toeristisch-recreatieve marketing en gastheerschap voor onze gemeente en de Langstraat-regio.
- Behoud en versterking van de werkgelegenheid.
- Het blijft in Loon op Zand prettig om te wonen én te recreëren.

Wat gaan we daar voor doen?
We zetten de uitvoering van het in 2023 vastgestelde actieprogramma voort.

Binnen onze reguliere taken:

	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Streef-waarde
Aantal vestigingen per 10.000 inwoners	1.207	1.223		1.270	
Aantal banen recreatie en toerisme per 1.000 inwoners	164	159	153	203	
Aantal banen totaal in de gemeente per 1.000 inwoners van 15-74 jaar	594	588		600	
Verhouding banen en woningen (voorheen Functiemenging)	50,1%	50,0%	50,3%	50,5%	

Onze verbonden partijen:
- Midpoint Brabant

Onze speerpunten:

Uitvoering van het actieprogramma 2023 t/m 2027	
Doel:	Uitvoering van het samen met de ondernemers opgestelde actieprogramma.
Inhoud:	In mei 2021 stelde de raad de toeristisch-economische visie vast. Begin 2022 hebben we samen met de ondernemerscollectieven SOL en VVA een concept actieprogramma opgesteld. Begin 2023 is het actieprogramma 2023 t/m 2027 door het college vastgesteld. Het actieprogramma is het uitvoeringsprogramma van de in 2021 vastgestelde Economische en Toeristisch-recreatieve visie 2030. Het actieprogramma heeft een looptijd van 2023 t/m 2027. Daarnaast vindt er een herziening van het evenementenbeleid plaats en focussen we op lokale initiatieven die recreatie en natuur verbinden en versterken.
Financiën:	Vooruitlopend op de herziening van het Evenementenstimuleringsfonds vragen we een aanvullend bedrag van €15.000. Nieuwe subsidieaanvragen beoordelen we pragmatisch en in de geest van het nieuwe beleid.
Planning:	In het actieprogramma staan diverse doorlopende activiteiten benoemd. Daarnaast staan voor 2024 een aantal specifieke activiteiten benoemd. Planning is om de activiteiten voor 2023-2024 in 2024 af te ronden en de activiteiten voor 2024-2025 in 2024 te starten.
Risico's:	De uitvoering van het actieprogramma wordt deels door onszelf gedaan maar ook door andere partijen. De inzet en betrokkenheid van deze partijen speelt een belangrijke rol in het realiseren van doelstellingen.

Wat mag het kosten in 2024?

	Bestaand beleid		Nieuw beleid		Totaal	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
3.1 Omgeving	6.752	360	228	0	6.980	360
3.2 Duurzaamheid	6.334	6.614	73	50	6.407	6.664
3.3 Wonen	2.282	430	353	0	2.635	430
3.4 Economische ontwikkeling	744	30	15	0	759	30
Subtotaal voor reserves	**16.112**	**7.434**	**669**	**50**	**16.781**	**7.484**
Mutaties reserves	0	108	0	0	0	108
Totaal na reserves	**16.112**	**7.542**	**669**	**50**	**16.781**	**7.592**

Toelichting op nieuw beleid

Lasten

Omschrijving	Bedrag	
3.1 Omgeving		
Nieuw IBOR, inclusief beheerplannen (S) Om uitvoering te geven aan het IBOR is er structureel budget nodig. Dit betreft onder meer voor de onderdelen bomenonderhoud, extreem weermaatregelen en voor het aanleggen van groen. Daarom is er een bedrag van € 228.000 opgenomen in de begroting.	N	-228
3.2 Duurzaamheid		
Opstallen milieustraat (I) De opstallen van de milieustraat zijn van dusdanige slechte kwaliteit dat ze moeten worden vervangen. De opstallen zijn in het verleden niet meegenomen in de vervangingsinvesteringen in verband met de contractvorm die in het verleden is gekozen voor de exploitatie van de Milieustraat. De uitgaven worden gedekt uit de voorziening Reiniging.	N	-50
Overhevelen van taken naar OMWB (S) De OMWB heeft geen budget opgenomen in de ontwerpbegroting voor het omzetten van inrichtingen in milieubelastende activiteiten. Deze taak willen we structureel beleggen bij de OMWB.	N	-23
3.3 Wonen		
Gemeentelijke erfgoed en monumentenbeleid (I) In het coalitieakkoord is opgenomen dat we met een nieuw monumentenbeleid duidelijkheid scheppen over de manier waarop we ons erfgoed behouden. Cultureel erfgoed is van groot belang voor het karakter en de identiteit van de dorpen in onze gemeente. Het huidige beleid is summier en sluit niet meer aan bij onze wensen. We willen een beleidsdocument voor erfgoed/monumenten waarin we aangeven wat onze visie op erfgoed is voor de komende tien/vijftien jaar, waarin we duidelijkheid scheppen over de manier waarop we ons erfgoed behouden en hierbij kaders ontwikkelen die aansluiten in het gedachtegoed van de Omgevingswet.	N	-95
Witte Kasteel (I) In 2023 is gestart met de evaluatie van de vergoeding aan het Witte Kasteel. Deze evaluatie wordt in het 1e kwartaal 2024 afgerond. Om deze reden wordt in 2024 € 30.000 vergoeding gecontinueerd.	N	-30
Volkshuisvestingsprogramma, woonzorgvisie en huisvestingsverordening en actualisatie Beleidsregels voor personen die geen huishouden vormen (I) Vanuit de regio zijn verschillende kaders opgesteld of worden nog opgesteld die input vormen voor de lokale vertaling voor onze gemeente. De op te stellen documenten vragen extra inzet in 2024.	N	-100
Omgevingstafel (S) Om uitvoering te geven aan de voorfase onder de Omgevingswet is er behoefte aan een secretaris en coördinator omgevingstafel. Dit betreft een structurele uitgaven en is er een budget van € 128.000 opgenomen.	N	-128
3.4 Economische ontwikkeling		
Evenementenstimuleringsfonds (S)	N	-15

Na corona zijn we erg blij dat de organisatie van evenementen weer op gang is gekomen. Tevens zijn er aanvragen die niet geheel binnen het huidige beleid passen. Deze evenementen willen we toch ondersteunen. Dit heeft tot gevolg dat we, vooruitlopend op het nog op te stellen evenementenbeleid, extra middelen nodig hebben om de evenementen financieel te ondersteunen.		

Baten

Omschrijving	Bedrag	
3.2 Duurzaamheid		
Opstallen Milieustraat De kosten van de opstallen Milieustraat worden gedekt uit de voorziening Reiniging.	V	50

Venster 0. Overhead en algemene dekkingsmiddelen

Ambitie

We blijven inzetten op de aanpak “herstel financiële balans”. We voeren een behouden koers. We bieden jaarlijks een gezonde begroting aan. Een gezonde begroting betekent dat deze structureel en reëel sluitend is. Kortom, we zijn in staat om onze structurele activiteiten ook met structurele middelen te financieren. We bewegen ons in financieel onzekere tijden. De algemene uitkering blijft – voor de langere termijn – een onduidelijke factor. We staan de komende jaren voor keuzes die van grote invloed kunnen zijn op onze financiële balans. Denk daarbij aan keuzes in onderwijshuisvesting, bestuurlijke toekomst en Omgevingswet. Onze financiële balans moet dusdanig weerbaar zijn dat we houdbare en integrale afwegingen kunnen maken voor de toekomst van Loon op Zand.

Algemene uitkering

Het kabinet heeft besloten om vanaf 2027 een nieuwe financieringssystematiek te hanteren. Voor het volume deel vanaf 2027 te indexeren op basis van de ontwikkeling van het bruto binnenlands product.
In het voorjaar is een principeakkoord bereikt tussen Rijk en VNG voor de Hervormingsagenda Jeugd. Voor 2024 en 2025 zijn middelen toegevoegd aan het gemeentefonds. Voor de jaren 2026 en verder volgt nog een advies en besluit van de deskundigencommissie. Mede met het vooruitzicht van verkiezingen in november 2023 is het financieel toekomstperspectief van gemeenten onzeker. Vanuit VNG en provincie is de oproep gekomen om het tekort dat daardoor in de jaren 2026 en 2027 ontstaat zichtbaar te maken in de Programmabegroting 2024 en daarmee geen onnodig verstrekkende maatregelen te treffen voor de latere jaren in het meerjarenperspectief. Na besluitvorming over de Programmabegroting 2024 richt het college de blik direct op 2025 en latere jaren om strategie te bepalen, hoe om te gaan met deze onzekerheid. De eerste resultaten daarvan zullen hun weerslag vinden in de Kadernota 2025.

Lokale heffingen

In de paragraaf lokale heffingen geven we een nadere toelichting op de onderbouwing en doorlopende beleidslijnen vanuit eerdere jaren. De tarieven zijn bepaald op basis van de financiële uitgangspunten zoals deze zijn vastgesteld in de Kadernota 2024. Dat betekent dat:

- We indexeren de opbrengst OZB met 3,1%. Dit is de prognose uit de meicirculaire 2023.
- De tarieven toeristenbelasting zijn, ter uitwerking van de motie bij de Programmabegroting 2023, in overeenstemming met de sector aangepast. Dit raadsvoorstel is op 5 oktober 2023 aan u voorgelegd.
- De systematiek van vermakelijkhedenretributie was onderwerp van gesprek met De Efteling. Met onderlinge overeenstemming is besloten dat afscheid wordt genomen van de systematiek van vermakelijkhedenretributie en de compensatie voor de gemaakte kosten wordt verrekend op basis van een overeenkomst. Dit betekent dat de verordening vermakelijkhedenretributie komt te vervallen met ingang van 2024.

Overhead

In de paragraaf bedrijfsvoering geven we een nadere toelichting op de onderbouwing van personele ontwikkelingen, ICT en indicatoren in het kader van de bestuurlijke toekomst. In deze paragraaf komen ook de voorgeschreven indicatoren aan de orde.

Wat mag het kosten in 2024?

	Bestaand beleid		Nieuw beleid		Totaal	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Algemene uitkeringen		45.204				45.204
Lokale heffingen	509	10.695			509	10.695
Financieringsfunctie	-376	26			-376	26
Dividend	13	111			13	111
Overige alg. dekkingsmiddelen	238	25	-298		-60	25
Onvoorziene uitgaven	25				25	
Vennootschapsbelasting						
Overhead	12.396	392	962		13.358	392
Subtotaal voor reserves	*12.804*	*56.453*	*664*		*13.469*	*56.453*
Mutatie reserves	-500	275	-400	531	100	806
Totaal na reserves	**12.305**	**56.728**	**264**	**531**	**13.569**	**57.259**

Toelichting op nieuw beleid:
Lasten

Omschrijving	Bedrag	
Overhead		
Organisatieontwikkeling (S) Op dit moment zijn er twee grote ontwikkelingen gaande. Dit is in de eerste plaats de implementatie van het functiegebouw. De financiële consequenties daarvan zijn – anticiperend op de groei van het aantal inwoners van onze gemeente – opgenomen. Ten tweede is er een nieuwe organisatiestructuur in voorbereiding, die vooral leidt tot een herschikking van de leiderschapsrollen.	N	-799
Personele ontwikkelingen (S) De personele ontwikkelingen zijn toegelicht in de paragraaf bedrijfsvoering	N	-163
AV-systeem raadzaal (S) Het audiovisueel systeem in de raadzaal zal worden vervangen in 2024. Deze investering leidt in 2024 niet tot lasten in de exploitatie. Vanaf 2025 houden we rekening met een kapitaallast van € 16.000.	N	0
Overige algemene dekkingsmiddelen		
Stelpost indexering (S) In deze begroting houden we op de individuele posten rekening met indexering. Dat betekent dat we de stelpost indexering een jaar kunnen opschuiven, zodat we in toekomst ruimte blijven houden om nieuwe inzichten rondom indexering op te kunnen vangen.	V	298
Reserves		
Niet inzet storting algemene reserve (I) In de begroting 2022 is besloten om de algemene reserve te versterken. Voor 2023 was een toevoeging van € 500.000 begroot en voor 2024 en 2025 jaarlijks € 400.000. Op basis van de positieve ontwikkeling van het eigen vermogen, door onder andere de positieve jaarrekeningresultaten van 2021 en 2022, vervallen deze stortingen in de algemene reserve.	V	400
Inzet algemene reserve voor incidentele posten (I)	V	531

Paragraaf 1. Lokale heffingen

De paragraaf lokale heffingen bevat beleidsvoornemens voor de lokale lasten en een overzicht op hoofdlijnen van de diverse belastingen en heffingen. De belastingen en heffingen vormen met zo'n 25% een belangrijk onderdeel van de inkomsten van de gemeente. De tarieven en percentages in deze paragraaf hebben uitdrukkelijk een voorlopig en indicatief karakter. Zoals gebruikelijk volgen in december de definitieve voorstellen voor het vaststellen van de tarieven. De uitvoering van onze belastingtaken is met ingang van 1 januari 2023 overgedragen aan de Belastingsamenwerking West-Brabant. Tussen de deelnemers vindt afstemming plaats over de wijze waarop de BWB uitvoering geeft aan zijn taken. Dat zorgt voor een grotere efficiëntie in de uitvoeringspraktijk.

Beleidsuitgangspunten

Uitgangspunten tariefbeleid
In de kadernota 2024 bepaalden we de uitgangspunten voor de tarieven lokale belastingen en heffingen. Dit heeft de onderstaande ontwikkeling tot gevolg:

- Conform het coalitieakkoord indexeren we de OZB-opbrengst met maximaal de CPI uit de meicirculaire 2023. Voor 2024 komt dit neer op een stijging van 3,1%.
- Voor de hondenbelasting is aangesloten bij het indexeringspercentage van de OZB, zijnde 3,1%.
- Het tarief voor afvalstoffenheffing baseren we op basis van 100% kostendekkendheid. De opbouw van de afvalstoffenheffing verandert per 1 januari 2024 in een vast en een variabel deel. Het vaste deel is voor ieder huishouden gelijk en wordt jaarlijks binnen het eerste kwartaal geïnd door de Belastingsamenwerking West-Brabant. Het variabele tarief gaat verschillen per huishouden en is afhankelijk van hoe vaak het restafval wordt aangeboden. Het variabele tarief wordt na afloop van het kalenderjaar bij de inwoners in rekening gebracht. Dit betekent dat het variabele deel van het tarief, op basis van het werkelijk aantal ledigingen in 2024 in het jaar 2025 in rekening wordt gebracht.
- Het tarief voor rioolheffing baseren we op basis van 100% kostendekkendheid. Voor 2024 wordt het tarief niet verhoogd en bedraagt het vastrecht per perceel € 210. Dit leidt tot een onttrekking aan de voorziening riolering.
- In opvolging van de motie bij de Programmabegroting 2023 besloot de gemeenteraad in oktober 2023 tot het verlagen van de tarieven toeristenbelasting. Dat betekent dat de tarieven voor 2024 en 2025 worden vastgesteld. Bij de programmabegroting 2025 wordt het tarief van 2026 bepaald op basis van de CPI uit de meicirculaire.
- De vermakelijkhedenretributie vervalt met ingang van 2024. Met betrekking tot de compensatie van de kosten zijn afzonderlijke afspraken gemaakt tussen De Efteling en de gemeente. In deze paragraaf Lokale heffingen zal verder niet meer worden ingegaan op de vermakelijkhedenretributie.
- In voorbereiding op de Omgevingswet worden de leges opnieuw beoordeeld en berekend uit het oogpunt van kostendekkendheid.
- Voor de overige leges en heffingen is aangesloten bij het indexeringspercentage van de OZB, zijnde 3,1%. Uitzondering hierop zijn de door het Rijk bepaalde tarieven.

Kwijtschelding
Kwijtschelding is vastgelegd in een gemeentelijke regeling. Particuliere belastingplichtigen kunnen een aanvraag indien voor de volgende belastingen:

- Afvalstoffenheffing tot maximaal 100%
- Rioolheffing tot maximaal 100%
- Hondenbelasting tot maximaal 100% van de eerste hond

Vergelijking lokale lasten op basis van Coelo-atlas voor gemeenten 2023
Voor een vergelijking van de lokale lasten maken we een vergelijking met een aantal andere gemeenten met een vergelijkbaar karakter, dan wel onze buurgemeenten. We gaan hierbij uit van een gemiddelde WOZ-waarde in 2023 van € 420.480. Landelijk is de gemiddelde WOZ-waarde € 474.000. De WOZ-waarde is met 16,8% gestegen ten opzichte van 2022.

	Bedrag		Bedrag
Loon op Zand (tarief 2023)	€ 989	Bernheze	€ 784
Dalfsen	€ 810	Oisterwijk	€ 906

Oldebroek	€ 905	Dongen	€ 1.017
Heusden	€ 794	Tilburg	€ 716
Waalwijk	€ 799		

De hoogte van de woonlasten zegt, zonder nader onderzoek, niets over het voorzieningenniveau van een gemeente. Vandaar dat aan de uitkomst van de benchmark geen harde conclusies kunnen worden verbonden. Wel is zichtbaar waar Loon op Zand afwijkt in vergelijking met andere gemeenten. In 2023 waren de gemiddelde woonlasten in Nederland € 944.

Gemeentelijke belastingen

OZB

In deze begroting corrigeren we de OZB-opbrengst met het inflatiepercentage van 3,1%. De OZB wordt geheven via een percentage van de WOZ-waarde. Het percentage voor 2024 wordt beïnvloed door twee zaken:

- Stijging van de WOZ-waarde per 1 januari 2023 (peildatum)
- Macro-economische ontwikkelingen zoals die in de algemene uitkering worden meegenomen

In de tabel hieronder staan de percentages voor 2022 – 2024 vermeld.

De totale WOZ-grondslag voor de OZB van 2024 is nog niet bekend. Vanaf 2023 vindt de waardebepaling plaats door de Belastingsamenwerking West-Brabant. In oktober wordt deze informatie ontvangen. De tarieven worden dan berekend en in de belastingverordening opgenomen, welke wordt behandeld in de raadsvergadering december.

% WOZ-waarde	2022	2023	2024
Woningen			
- *Eigenaar*	0,1213	0,1071	
- *Gebruiker*	-	-	
- *Totaal*	0,1213	0,1071	
Niet-woningen			
- *Eigenaar*	0,2486	0,2479	
- *Gebruiker*	0,1972	0,1966	
- *Totaal*	0,4458	0,4458	

Hondenbelasting

In het coalitieakkoord is het voornemen uitgesproken om de opbrengst hondenbelasting in overeenstemming te brengen met de kosten die gemaakt worden voor de uitvoering van de belastingtaak en de uitvoering van het beheerplan hondenuitlaatplaats. Voor de hondenbelasting is aangesloten bij het indexeringspercentage van de OZB, zijnde 3,1%.

In onderstaande tabel geven we de ontwikkeling in de jaren 2022-2024 weer.

Tarief (in €)	2022	2023	2024
Eerste hond	46,32	40,34	41,59
Tweede en volgende hond	69,34	60,30	62,17
Kennel	254,40	221,57	228,44

Toeristenbelasting

Vanaf 2024 zijn de B&B's, kampeerterreinen en groepsaccommodaties samengevoegd tot een categorie met hetzelfde tarief.

Tarief (in €)	2023	2024	2025
Bed & Breakfast (B&B)	2,00	1.12	1,12
Groepsaccommodaties	1,25	1,12	1,12
Kampeerterrein	2,00	1,12	1,12
Mini-kampeerterrein	1,25	1,12	1,12
Hotels		2,50	2,56
Vakantiewoningen		2,10	2,15
Overige accommodaties	3,00		
Jaarplaats	250,00	175,20	179,58
Seizoensplaats	200,00	158,91	162,88

Voorseizoensplaats	100,00	90,74	93,01

Afvalstoffenheffing
Het jaarlijkse resultaat op het product reiniging, zowel voor- als nadelig, wordt verrekend met de voorziening reiniging. De voorziening reiniging is bedoeld om fluctuaties in de tarieven op te vangen. Als uitgangspunt geldt 100% kostendekkendheid.

Tarief (in €)	2022 (excl. korting)	2022 (incl. korting)	2023	2024 vastrecht	2024 variabel*	2024 incl. 7 ledigingen
Eenpersoonshuishouden	240,92	225,18	241,45	232,55	35,00	267,55
Meerpersoonshuishouden	328,34	306,89	328,22	291,84	35,00	326,84
Bedrijven (tarief incl. btw)	397,29	371,33	397,15	353,12	42,35	395,47

* Het variabel deel bedraagt € 5 per lediging. In de berekening is uitgegaan van gemiddeld 7 keer per jaar (landelijk gemiddelde). Verwachting is dat in de praktijk eenpersoonshuishoudens de kliko minder vaak aanbieden en meerpersoonshuishoudens de kliko vaker aanbieden dan dit landelijk gemiddelde. Voor vuilniszakken geldt een tarief van € 1,25 per zak van 60 liter.

Netto kosten taakveld	2.416
Toe te rekenen kosten	
- Overhead	315
- BTW	425
Totale kosten	**3.156**
- Opbrengsten afvalstoffenheffing	3.104
- Opbrengsten reinigingsrecht	52
Totale opbrengsten	**3.156**
Dekkingspercentage	**100%**

In dit overzicht geven we een specificatie en toelichting bij de kosten toegerekend aan de afvalstoffenheffing, inclusief de mate van kostendekkendheid.

Zowel de ontwikkeling van de kosten (denk aan CO_2-heffing) als opbrengsten (denk aan statiegeld op kleine flessen en blikjes) maakt dat het werkelijk verloop van kosten en opbrengsten lastig te voorspellen is.

Rioolheffing

Tarief (in €)	2022	2023	2024
Minimumtarief (tot 250 m^3)	210,00	210,00	210,00

Netto kosten taakveld	2.111
Toe te rekenen kosten	
- Overhead	332
- BTW	181
Totale kosten	**2.624**
- Opbrengsten rioolheffing	2.272
- Onttrekking voorziening	352
Totale opbrengsten	**2.624**
Dekkingspercentage	**100%**

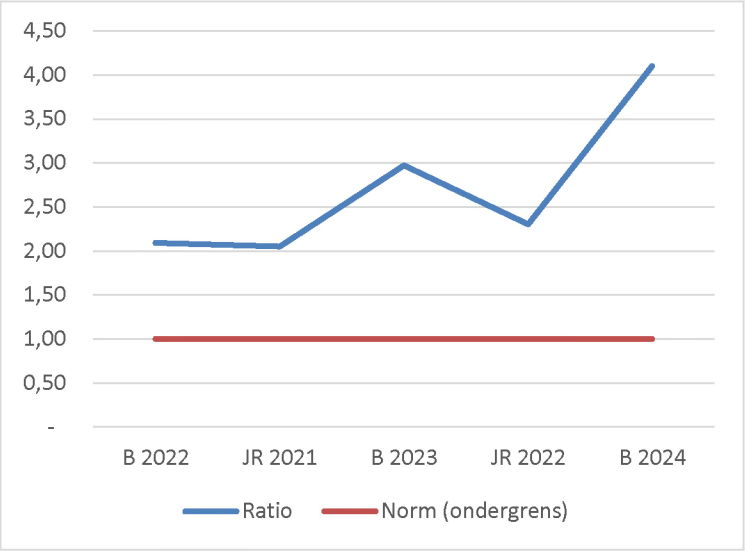
In dit overzicht geven we een specificatie en toelichting bij de kosten toegerekend aan de rioolheffing, inclusief de mate van kostendekkendheid.

Paragraaf 2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen is de mate waarin een gemeente in staat is om risico's op te vangen. Voldoende weerstandscapaciteit zorgt ervoor dat de uitvoering van taken en het voorzieningenniveau bij financiële tegenslagen gegarandeerd blijven. Het uitgangspunt is, zoals in het coalitieakkoord 2018-2022 is bepaald, dat de ratio van het weerstandsvermogen minimaal 1,0 moet zijn.

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022	Jaarrekening 2021	Begroting 2023	Jaarrekening 2022	Begroting 2024
Beschikbare weerstandscapaciteit	8.423	8.793	13.173	13.851	17.944
Benodigde weerstandscapaciteit	4.022	4.282	4.432	6.025	4.375
Ratio	2,09	2,05	2,97	2,30	4,10

Het risicoprofiel is afgenomen. Door de bestemming van het resultaat over 2022 is de beschikbare weerstandscapaciteit behoorlijk gestegen. Dit leidt tot een weerstandsratio die ruim voldoet aan de norm van 1,0.

Aan de inkomstenkant blijft het gemeentefonds een onzekere factor. Over de periode na 2026 is geen duidelijkheid en we verwachten dat dit pas wijzigt nadat er een nieuw kabinet is en een nieuwe regeerakkoord wordt gesloten.

Aan de kostenkant zijn er fiscale risico's aanwezig ten aanzien van onze (sport)accommodaties en kan de mogelijke ver-/nieuwbouw van schoolgebouwen een omvangrijke financiële impact hebben.

De reservepositie is de afgelopen jaren behoorlijk verbeterd. We monitoren de ontwikkelingen op de voet en gaan over tot (her)waardering van de risico's en onzekerheden zodra hier betere schattingen van te maken zijn.

De volgende uitgangspunten worden gehanteerd bij de risico-inschatting:

- Risico's waarvoor beheersingsmaatregelen zijn getroffen welke het risico afdekken worden niet financieel vertaald in het risicoprofiel.
- Risico's met een omvang (kans x impact) kleiner dan € 100.000 worden alleen opgenomen indien de impact groter dan € 500.000 (incidenteel) of € 100.000 (structureel) is.

De volgende eerder ingeschatte risico's zijn waar nodig geactualiseerd (bedragen x €1.000):

Onderwerp	Omschrijving	I/S	Risico bij jaarrekening 2022	Actualisatie	Risico bij begroting 2024
Algemene uitkering gemeentefonds	De herverdeling van het gemeentefonds in 2021 is financieel volledig verwerkt in de meerjarenraming. De omvang van de algemene uitkering blijft schommelen. Hiervoor is een risico opgenomen dat er 50% kans is dat de algemene uitkering 5% afwijkt (5% afwijking is € 1,8 miljoen).	S	932	Er is geen gewijzigd inzicht op dit risico. Dit zal veranderen zodra er een nieuw regeerakkoord is.	932
Rentestijging	Medio 2022 heeft de Europese Centrale Bank (ECB) het rentetarief meerdere keren verhoogd. De rente op de kapitaalmarkt is hierdoor verder gestegen. Stijging van de rente leidt tot hogere rentelasten.	S	300	Geen nieuw inzicht op dit risico.	300

	In de meerjarenraming is rekening gehouden met een extra rentelast van € 150.000 voor nieuwe geldleningen. Het risico is dat de rentelast voor nieuwe geldleningen hoger is dan dit bedrag. 1% rentestijging op een lening van € 7.500.000 betekent een extra last van € 75.000. Risico is ingeschat op een stijging van 4%.				
Projecten "grondbedrijf"	Uit de jaarrekening 2022 volgt een risico inschatting van bijna € 0,8 miljoen. Zie ook paragraaf grondbeleid.	I	768	De projecten worden bij de jaarrekening 2023 geactualiseerd. Dan wordt een nieuwe inschatting van de risico's gemaakt.	768
Onderwijs-huisvesting	De gemeente is verantwoordelijk voor onderwijshuisvesting. Momenteel wordt onderzoek gedaan naar de huisvesting van De Vaert en het Van Haestrechtcollege. Het risico is ingeschat op de omvang van de kapitaallasten van een basisschool en een middelbare school.	S	1.200	Geen nieuw inzicht op dit risico.	1.200
Eenmalige compensatie energie	Vanuit het Rijk is voor 2023 een compensatie per huishouden toegezegd voor de oplopende energiekosten. Voor huishoudens met een inkomen tot maximaal 120% van de bijstandsnorm is er een vergoeding van € 1.300 toegezegd. Deze regeling voert Baanbrekers uit. We verwachten dat de rijksmiddelen niet toereikend zijn om de toeslagen en de uitvoeringskosten te betalen. Het risico van een tekort ligt bij de gemeente.	I	250	Geen nieuw inzicht op dit risico.	250
Cyber- en datasecurity	Er is een verhoogd risico op cyberaanvallen. Met onze aanpak rondom privacy, informatiebeveiliging, maar bijvoorbeeld ook ondermijning, treffen we maatregelen om de risico's te beperken. Het vergroten van de alertheid bij medewerkers op mogelijke aanvallen is één van de belangrijkste actiepunten. Ook in Equalitverband is de samenwerking op dit punt intensief. Dit risico is tweeledig: • De schade die wordt aangericht aan systemen, apparatuur en bedrijfscontinuïteit • De investeringen die in Equalitverband nodig zijn om te kunnen voldoen aan aangekondigde nieuwe wettelijke vereisten.	I	200	Geen nieuw inzicht op dit risico.	200
Inkoop Wmo begeleiding	Mogelijk gaat de gemeente op het gebied van inkoop Wmo begeleiding samenwerken met de regio HvB. Hiervoor is sprake van een éénmalig transformatiebudget, waardoor er een extra last is op het budget.	I	175	Besluit is genomen en gevolgen zijn verwerkt in de begroting. Dit risico kan vervallen.	
Inflatie	Door toenemende materiaalkosten en beschikbaarheid van mensen en materialen worden hogere indexeringen toegepast in contracten door leveranciers.	S	500	De budgetten in de begroting zijn op basis van de huidige inzichten geïndexeerd. Dit risico kan daarmee vervallen.	
Sportvrijstelling BTW (De Werft)	De fiscale positie van EWW B.V. ligt ter beoordeling voor bij de Belastingdienst. Daarna is duidelijk of de btw-aftrek op de investering van onder andere De Werft in stand blijft. Impact is € 1 miljoen, kans is ingeschat op 50%. Met de Belastingdienst en onze fiscalist is eind 2022 gesproken over dit dossier. De vragen die waren gesteld zijn begin maart 2023 beantwoord.	I	500	Door de Belastingdienst zijn vlak voor het zomerreces 2023 aanvullende vragen gesteld. De beantwoording is onderhanden. Inschatting risico vooralsnog ongewijzigd.	500
BTW De Wetering	Voor de Wetering wordt ingezet op het volledig verrekenen van de BTW op de investeringskosten. Hierover bestaat	I	1.200	Het investeringskrediet is op 13 juli 2023 ingetrokken. Daarmee is er op dit moment geen risico. Naar	0

	vooraf echter geen zekerheid. In het worst-case scenario blijkt achteraf dat een groot deel van de BTW niet verrekenbaar is. Dit gaat om € 1,2 miljoen.			aanleiding van het nieuwe plan worden de (fiscale) risico's opnieuw beoordeeld.	
Extra middelen jeugdzorg	Uit het Regeerakkoord blijkt dat de jeugdgelden voor de periode 2022 – 2025 worden doorgevoerd. Na 2025 moet rekening gehouden worden met een daling. Tot 2026 waarderen we dit risico vooralsnog op 0. De koepels maken jaarlijkse afspraken met het ministerie over de zekerheid die aan gemeenten gegeven kan worden over de ontwikkeling van deze middelen. Deze lijn volgen we en blijkt tot op heden betrouwbaar.	S	0	Dit risico is ongewijzigd.	0
Totaal			6.025		4.150

De volgende risico's zijn nieuw:

Onderwerp	Omschrijving	I/S	Risico bij jaarrekening 2022	Actualisatie	Risico bij begroting 2024
Wetgeving natuurbescherming		S		De wetgeving rondom natuurbescherming, -verbetering en de reductie van stikstof heeft invloed op de uitvoering van fysieke bouw- en/of onderhouds-projecten. Dit kan een negatief effect hebben op zowel tijd als geld.	PM
Rijksmiddelen duurzaamheid		S		De rijksmiddelen voor duurzaamheid zijn toegekend voor de periode t/m 2025. Zowel het rijk als de financieel toezichthouder (provincie) geven aan dat de middelen structureel geraamd mogen worden. Dit is in de begroting verwerkt. Het risico is dat deze middelen als gevolg van een nieuw regeerakkoord wegvallen. Impact is € 450.000 structureel. Kans vooralsnog ingeschat op 50%.	225
Totaal					225

Samenvatting risico-inschatting

Bedragen x € 1.000	Risico
Geactualiseerde eerder ingeschatte risico's	4.150
Nieuwe risico's	225
Inschatting begroting 2024	4.375

Financiële kengetallen

	Gerealiseerd				Prognose				
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Solvabiliteit (streefwaarde: 20 – 50%)	21%	25%	29%	37%	33%	29%	27%	28%	28%
Netto schuldquote (streefwaarde: < 90%)	62%	38%	42%	26%	38%	47%	54%	51%	47%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle geldleningen (streefwaarde: < 90%)	49%	28%	31%	25%	36%	45%	52%	50%	46%
Grondexploitatie (streefwaarde: < 20%)	11%	2%	1%	1%	-1%	-1%	-1%	-1%	-1%
Struct. exploitatieruimte (streefwaarde: > 0)	-3%	6%	5%	11%	1%	0%	2%	-1%	-1%
Belastingcapaciteit (streefwaarde: 90 – 105%)	110%	121%	115%	98%	97%	98%			
Nettoschuld per inwoner	€ 1.207	€ 790	€ 857	€ 758	€ 974	€ 1.291	€ 1.560	€ 1.451	€ 1.351

De gerealiseerde cijfers zijn gebaseerd op de jaarrekeningen van de betreffende jaren. De prognose vanaf 2024 komt uit de huidige begroting en wordt bij de begroting 2025 voor het eerst bijgesteld. Voor alle kengetallen geldt dat hierin het huidige investeringsvolume is meegerekend.

De **solvabiliteit** is in de afgelopen jaren fors verbeterd. Als gevolg van het investeringsniveau zal de solvabiliteit de komende periode dalen, maar blijft ruim boven de ondergrens 20%.

De **netto schuldquote** loopt op als gevolg van het investeringsniveau, maar blijft ruim onder de streefwaarde van 90%. Er zijn de afgelopen periode geen nieuwe langlopende geldleningen aangetrokken. De schuldquote gecorrigeerd voor uitgezette leningen wijkt niet veel af van de netto schuldquote omdat er relatief weinig uitgezette leningen zijn.

Een omvangrijke **grondexploitatie** is risicovol als daarmee de baten van de gemeente in grote mate afhankelijk zijn van de opbrengsten uit grondexploitaties. De boekwaarde van de grondexploitatie is relatief laag en daardoor weinig risicovol.

De **structurele exploitatieruimte** is afgerond 0%. Het structureel begrotingssaldo is licht positief (€ 223.000). Vanaf 2026 slaat dit om naar een negatief bedrag als gevolg van het tekort op de begroting.

De **belastingcapaciteit** wordt berekend door de gemiddelde woonlasten van een gezin af te zetten tegen het landelijk gemiddelde. Dat gemiddelde wordt gebaseerd op de Atlas van de Lokale Lasten van het COELO. Een belastingcapaciteit hoger dan 100% betekent dat de gemiddelde woonlasten in onze gemeente hoger zijn dan het landelijk gemiddelde. Aangezien het landelijk gemiddelde voor 2024 nog niet bekend is, is gerekend met het gemiddeld over 2023. Dit is afgezet tegen onze woonlasten van 2024.

Net als de schuldquote loopt ook de **schuld per inwoner** op als gevolg van het investeringsniveau.

Geprognosticeerde balans

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
(Im)materiële vaste activa	56.877	61.209	67.387	73.437	70.364	67.375
FVA: kapitaalverstrekkingen	197	839	839	839	839	839
FVA: leningen	880	1.114	1.114	1.114	1.114	1.114
FVA: uitzettingen > 1 jr	260	799	715	629	539	446
Voorraden	877	-713	-435	-655	-811	-811
Uitzettingen < 1 jaar	12.270	8.907	8.907	8.907	8.907	8.907
Liquide middelen	153	153	153	153	153	153
Overlopende activa	2.776	2.776	2.776	2.776	2.776	2.776
Totaal activa	**74.291**	**75.084**	**81.456**	**87.200**	**83.881**	**80.799**
Eigen vermogen	27.255	24.683	23.769	23.371	23.082	22.816
Voorzieningen	12.672	13.357	12.966	12.521	12.017	11.534
Vaste schulden	25.391	28.071	35.748	42.335	39.809	37.476
Netto vlottende schulden	3.378	3.378	3.378	3.378	3.378	3.378
Overlopende passiva	5.595	5.595	5.595	5.595	5.595	5.595
Totaal passiva	**74.291**	**75.084**	**81.456**	**87.200**	**83.881**	**80.799**

EMU-saldo

	Omschrijving	2023 x € 1000,- Volgens realisatie tot en met sept. 2023, aangevuld met raming resterende periode	2024 x € 1000,- Volgens begroting 2024	2025 x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2024
1.	Exploitatiesaldo **vóór** toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-520	-914	1.062
2.	Mutatie (im)materiële vaste activa	4.332	6.178	6.050
3.	Mutatie voorzieningen	685	-391	-445
4.	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-1.590	278	-220
5.	Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	0	0	0
Berekend EMU-saldo		**-2.576**	**-7.761**	**-5.213**

Paragraaf 3. Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De gemeente heeft op haar grondgebied een groot aantal kapitaalgoederen zoals gebouwen, wegen, constructies, riolering, water en groen met een groot aandeel in de gemeentelijke begroting. Deze kapitaalgoederen leveren een belangrijke bijdrage aan de uitvoering van de programma's van de begroting, zoals milieu, onderwijs en verkeer. Slecht onderhoud kan leiden tot risico's en daarbij mogelijke aansprakelijkstelling van de gemeente. Bovendien kan het leiden tot kapitaalvernietiging.. In deze paragraaf wordt achtereenvolgens het IBOR beleidskader geschetst met de vastgestelde kwaliteitsniveaus. Erna wordt een overzicht gegeven van de cyclus van beleids- en beheerplannen van de onderdelen van de openbare ruimte. De verschillende kapitaalgoederen worden kort toegelicht en afgesloten met een tabel van de onderhoudsbudgetten.

IBOR 2024-2033

In het Integraal Beleidsprogramma Openbare Ruimte 2024-2033 zijn de uitgangspunten voor het beheer van de openbare ruimte benoemd. We hanteren voor onze openbare ruimte drie verschillende ambitieniveaus (A is hoog, C is laag). Deze ambitieniveaus zijn gekoppeld aan de onderstaande gebiedsindeling en functies:

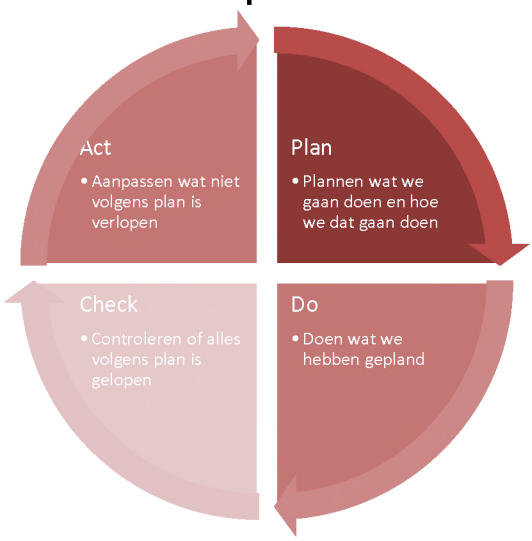
	Ambitieniveau		
	A	B	C
Centrum	■		
Woonbuurten			■
Gebiedsontsluitingswegen		■	
Industrie			■
Buitengebied			■

Het beheer van de openbare ruimte is een reguliere taak van de gemeente, die bestaat uit de jaarlijkse beheers-, vervangings- en onderhoudsmaatregelen. Voor het beheer van de (kapitaalgoederen in de) openbare ruimte beschikt de gemeente over een aantal instrumenten:

1. Beheersystemen waarin van alle objecten in de openbare ruimte de relevante data zijn ingebracht.
2. Jaarlijkse schouw naar de onderhoudsgesteldheid van de objecten in de openbare ruimte.
3. Meerjaren Uitvoeringsplan (MUP) met daarin alle geplande uitvoeringsprojecten.

De informatie uit deze instrumenten leiden tot planning van de onderhoudswerkzaamheden. Om te zorgen voor een integrale benadering van ontwerp, inrichting en beheer van de openbare ruimte is het Handboek Integraal Werken Openbare Ruimte (HIWOR) beschikbaar.

Beleids-en beheerplannen

De basis voor het beheer van de openbare ruimte wordt gevormd door de hier getoonde cyclus. Dit cyclisch werken is duidelijk zichtbaar in de beleids- en beheerplannen die er zijn voor het beheer van de openbare ruimte. In navolgende tabel is dit weergegeven.
In 2024 zal aan de slag worden gegaan met het opstellen van nieuwe beheerplannen groen, wegen en civiele kunstwerken en speel- en zitvoorzieningen. Ook wordt het Programma Water en riolering geactualiseerd. Hierin zal ook worden gekeken naar de aanwezige reserves en voorzieningen.

Beleids- en beheerplan	Frequentie actualisatie	Fin. vertaling in begroting	Reserve/ voorziening	TV
Integraal beleid openbare ruimte (IBOR) (2024)	10 jaar	Ja		Divers
Beheerplan wegen (2019)	Financieel: 2 jaar	Ja	Bestemmingsreserve wegen	2.1
Beheerplan civieltechnische kunstwerken (2019)	Geheel: 4 jaar	Ja		
Beleids- en beheerplan openbare verlichting (2020)		Ja		
Programma Water en Riolering (PWR) (2020)	4 jaar	Ja	Voorziening riolering	7.2
Speelnotitie (2015)	10 jaar	Nee	Bestemmingsreserve calamiteiten groen om kosten te dekken voor ziekten en plagen en stormschade	5.7
Groenstructuurplan (2019)	4 jaar			
Boombeleid (2020)	4 jaar	Ja		
Beheerplan groen, speel- en zitvoorzieningen (2019)	Financieel: 2 jaar	Ja		
Beheerplan bijzondere objecten (2021)	Geheel: 4 jaar	Ja		
	4 jaar			
Meerjaren onderhoudsplan (MJOP) (2023)	4 jaar	Ja	Voorziening De Wetering	divers

Toelichting kapitaalgoederen

Wegen, openbare verlichting en civiele kunstwerken:

In de openbare ruimte is het volgende areaal aanwezig voor de onderdelen wegen, openbare verlichting en civiele kunstwerken:

Voorziening		Hoeveelheden	
Wegen	Asfaltverharding	529.600	m^2
	Elementverharding	991.200	m^2
	Betonverharding	35.900	m^2
	Halfverharding	119.100	m^2
Openbare verlichting	Masten	5.700	stuks
	Armaturen	5.800	stuks
	LED-lampen	2.811	stuks
	Gewone lampen	3.489	stuks
Civiele kunstwerken	Bruggen	4	stuks
	Tunnels	4	stuks
	Muren	4	stuks

Het onderhoud van wegen, openbare verlichting en civiele kunstwerken is gericht op de technische kwaliteit: de weg en brug moeten bruikbaar zijn, de lamp moet branden. Bij openbare verlichting wordt de vervanging van lampen door LED wordt gecontinueerd. De vervanging van de PLL lampen wordt versneld opgepakt. Dit omdat de lampen niet meer leverbaar zijn.

Voor wegen staan we aan de vooravond van een intensieve periode van vervanging. Veel wegen zijn aan het eind van hun levensduur en zullen moeten worden aangepakt. Om dit gestructureerd aan te pakken en afstemming met andere onderdelen van de openbare ruimte of herinrichtingen te zoeken is een meerjarenplanning opgesteld. De dekking hiervan zal terug te vinden zijn in het reguliere onderhoud en het investeringsplan.

Riolering en water

In onderstaande tabel hebben we de belangrijkste kenmerken van het stedelijk watersysteem van de voor onze gemeente weergegeven.

Voorziening		Hoeveelheden	
Inzameling	Kolken hemelwater- en gemengde riolering	10.000	stuks
Afvoer (vrij verval)	Gemengde riolering	78,4	km
	Vuilwaterriolering	28,8	km
	Hemelwaterriolering	31,4	km
	Overstortputten (verbeterd) gemengde riolering	16	stuks
	Hemelwateruitlaten (verbeterd) gescheiden riolering	18	stuks
Afvoer (mechanisch)	Persleidingen	15,9	km
	Drukriolering	68,1	km
	Drukriool-pompunits	230	stuks
	Rioolgemalen	31	stuks
	Bergbezinkbassins	3	stuks
	Voorzieningen	5	stuks

Voor het inzamelen en transporteren van het vrijkomende afval- en regenwater beschikken we als gemeente Loon op Zand over een rioolstelsel met een totale lengte van circa 139 km en 31 rioolgemalen. Om er voor te zorgen dat tijdens extreme neerslag geen wateroverlast optreedt, is het rioolstelsel voorzien van riool-overstorten en hemelwaterlozings-punten. Speciale rioolvoorzieningen (bergbezinkbassins) beperken de vuiluitworp van de riolering naar het oppervlakte-watersysteem. Het

	Infiltratievoorzieningen	11	stuks
	Bijzondere (hemelwater) voorzieningen		
Meetpunten	Grondwater	26	stuks
	Afvalwater	3	stuks
	Oppervlaktewater	0	stuks

afvalwater in het buitengebied wordt ingezameld met 230 pomp-units en verpompt via 68 km aan drukriolering. Al dit afvalwater wordt gezuiverd op de rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) 'De Roei' in Kaatsheuvel.
Voor de komende jaren ligt er de opgave om het gemaal aan de Sweensstraat te vervangen. Dit project wordt samen met het waterschap opgepakt.

Openbaar groen, speelvoorzieningen en straatmeubilair (inclusief afvalvoorzieningen)

Voorziening		Hoeveelheden	
Groen	Gazons, beplanting, etc.	1.460.664	m^2
	Boombakken	8	Stuks
	Bomen	13.942	stuks
Meubilair	Banken en afvalbakken	593	stuks
	Hekwerken	2.114	m
Speelvoorzieningen	Toestellen	307	stuks
Afvalvoorzieningen	Ondergrondse containers	85	stuks
	wijkvoorzieningen	37	stuks

Het openbaar groen in de gemeente Loon op Zand speelt een belangrijke rol in de leefbaarheid van de gemeente. Dit vergt echter ook de nodige inspanningen voor het onderhoud. Afgelopen jaren is er regelmatig bezuinigd op het onderhoud van het groen.

Dit heeft ertoe geleid dat het groen versleten is: beplanting is te hoog geworden, is verhout waardoor het niet meer teruggesnoeid kan worden, beplanting is weggevallen door droogte etc. De komende jaren wordt ingezet om een groot deel van het areaal te vervangen of om te vormen. Hierbij worden doelen als vergroten biodiversiteit, klimaatstress en burgerparticipatie meegenomen.
Het aanwezige meubilair en speelvoorzieningen is geïnspecteerd. Hieruit is gebleken dat 33% van het areaal niet voldoet aan het vastgestelde kwaliteitsniveau. Ook hierin zal een inhaalslag moeten worden gedaan om weer aan het vastgestelde kwaliteitsniveau te voldoen. Concreet houdt dit in dat er banken en prullenbakken zullen worden voorzien van een nieuwe verflaag of in zijn geheel vervangen worden. Bij speelvoorzieningen speelt burgerparticipatie een duidelijke rol. Hetgeen gerealiseerd wordt moet zo veel mogelijk passen bij de wensen van de buurt. Hierbij zijn de kaders vanuit het beleid en financiën leidend.
In de gemeente Loon op Zand zijn 29 locaties aanwezig met ondergrondse afvalvoorzieningen. Verder staan er diverse wijkvoorzieningen voor o.a. glas en incontinentiemateriaal en luiers. Er zijn ca. 10.000 woonadressen die ieder 3 mobiele afvalcontainers (kliko's) in gebruik hebben.
Het onderhoud van de ondergrondse- en wijkvoorzieningen bestaat uit het reinigen en preventief en correctief onderhoud. Het doel hiervan is om de voorzieningen functioneel te houden.

Gebouwen/ Vastgoed
Voor het maatschappelijk vastgoed is eind 2022 het DMJOP vastgesteld door de raad waarbij accent gelegd was op verduurzaming en het onderhoudsniveau.

- Het eerste verduurzamingsproject wordt gestart bij de Gemeentewerf. De (meervoudig onderhandse) aanbesteding hiervan start in 2023 en de uitvoering hiervan zal in 2024 plaatsvinden.
- Het onderhoudscontract voor E&W installaties voor gebouw De Werft, Het Klavier en De Brandweerkazernes blijkt niet uitvoerbaar op de manier die contractueel is overeengekomen met Heijmans. In goed overleg tussen partijen komt deze overeenkomst te vervallen en zal gemeente een (meervoudig onderhandse) aanbesteding uitzetten met als gewenste ingangsdata Q1 2024.
- De schoonmaakovereenkomst tussen gemeente en WML (Baanbrekers) is niet meer uitvoerbaar voor WML. In overleg tussen partijen gaat gemeente een (meervoudig onderhandse) aanbesteding doen voor de aansturing, extra schoonmaak en beheerwerkzaamheden. Het contract met WML blijft op basis van SROI van kracht. De nieuwe partij zal nauw met hen gaan samenwerken. Er wordt hierin ook rekening gehouden met terugkomende werkzaamheden n.a.v. "de harde knip" bij Het Klavier, dit betreft schoonmaak in de avonduren en in het weekend.
- Per 1 januari 2024 zal gebouw De Wetering de deuren sluiten.

Financiële toelichting onderhoudsbudgetten kapitaalgoederen

Omschrijving van kapitaalgoederen	R 2022	B 2023	B 2024

Civiele kunstwerken	33	58	58
Gebouwen en vastgoed	744	668	848
Groen	1.437	1.112	1.919
Openbare verlichting	185	214	201
Riolering en water	656	666	734
Speelvoorzieningen en straatmeubilair	87	55	106
Wegen	635	896	532
Totaal	**3.777**	**3.669**	**4.398**

Paragraaf 4. Bedrijfsvoering

Samen resultaat boeken

Met onze organisatie willen we van betekenis zijn voor onze inwoners en zijn we steeds klaar voor de toekomst. We gebruiken kennis uit de samenleving en we stimuleren zelfredzaamheid en eigen initiatief van inwoners. We luisteren, zijn open en we leren (LOL) van wat we doen. Samen boeken we resultaat. Al onze medewerkers zetten zich daar ondernemend en nieuwsgierig voor in.

Om in dialoog te kunnen blijven met “buiten” zijn beweging en wendbaarheid belangrijke begrippen. Voor ons komen die tot uiting in onze kernwaarden:
- Samenwerken
- Resultaat boeken
- Vitaliteit

Om deze dialoog kracht bij te zetten, richten we ons ook op onze eigen organisatie. We kenmerken ons als een organisatie met een sterke uitvoeringsgerichtheid binnen vastgestelde kaders en richtlijnen. Hier komt onze kwaliteit van dienstverlening tot zijn recht; van het eerste contact (kanalenstrategie) tot een passende afwikkeling van de vraag. In veel gevallen zullen dit maatwerkoplossingen zijn waarbij de creativiteit en deskundigheid van onze consulenten en adviseurs worden getest. Kleiner in omvang, maar zeker groot in impact is de ontwikkel- en innovatiekracht van ons als organisatie. Hoe bepalen we strategie en positie in onze dynamische omgeving? Hoe verbinden we de inzet van de medewerker op de meest optimale manier met onze processen en systemen, zodat we tot betere resultaten kunnen komen? Het gaat hier over het verbinden van strategische personeelsplanning met onze informatiehuishouding en het bestuurlijk-ambtelijk-samenspel. Randvoorwaarde hierin is dat we onze medewerkers waarderen.

Waarderen van de medewerker

In 2020 startten we met een proces vanuit een sterk bewustzijn van onze veranderende rol in de samenleving. Om het groeiend werkpakket – in zowel omvang als complexiteit – te kunnen blijven verzetten, kunnen we ons enkel onderscheiden in het gedrag dat we laten zien; de persoonlijke kracht van iedere medewerker om zich iedere dag ten volle in te kunnen zetten. In 2022 maakten we de keuze om in te zetten op twee grote ontwikkelingen:
- De herinrichting van het functiegebouw volgens methodiek Baarda;
- De herstructurering van de organisatie om de noodzakelijke wendbaarheid beter te kunnen faciliteren.

Beide ontwikkelingen gaan uit van de inzet van de persoonlijke kracht en kwaliteit van de medewerker, als meest waardevolle kapitaal voor onze organisatie. We weten voor welke opgaven we staan. We weten wie en wat we nodig hebben en hoe we in verbinding staan met onze omgeving. In 2024 ronden we een belangrijke fase in beide ontwikkelingen af:
- Het functiegebouw is opgebouwd volgens model Baarda en medewerkers worden vanuit de onderliggende systematiek gemonitord, gewaardeerd en beloond;
- We zijn gestart vanuit een vitale organisatieopbouw.

Dat betekent dat we in 2024 starten met de inbedding en borging van beide ontwikkelingen. De focus ligt in 2024 bij vitaal leiderschap. Dit gaat zowel over het leiderschap in de organisatie met onder meer stabiliteit in de managementlagen, als om het individueel leiderschap van iedere medewerker.

Samenwerken door slim verbinden

Het Informatiebeleidsplan (IBP) vormt het kompas voor de inrichting van de informatievoorziening, informatiehuishouding en het effect op de medewerkers. Het beleidsplan is er voor de organisatie en biedt houvast voor medewerkers binnen de verdere digitalisering van Loon op Zand. Samen, resultaatgericht en betrouwbaar zijn de schakels van het IBP:
- Klantgerichte oplossingen: we kijken samen met de klant naar realiseerbare oplossingen;
- Innovatief: we faciliteren in moderne technologie, datagedreven werken en nieuwe mogelijkheden;
- Correct en veilig: correct informatiebeheer, voldoen aan de archiefwet en het bieden van veilige systemen;
- Cultuur en gedrag: we bieden technische ondersteuning en kunnen processen afschermen;
- Competentie: we bieden ondersteuning bij digitale vaardigheden en instructies.

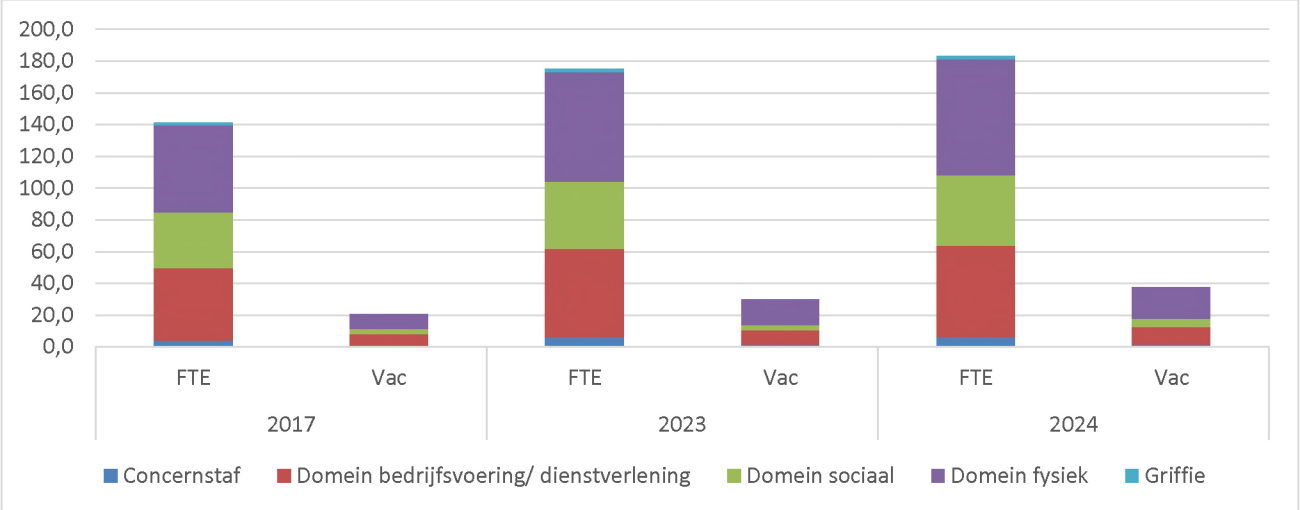
Openbaarheid
De Wet open overheid (Woo) trad op 1 mei 2022 in werking. Het doel van de wet is overheden transparanter te maken. De Woo-contactpersoon is een nieuwe rol. De Woo-contactpersoon beantwoordt op laagdrempelige wijze vragen over de bij de gemeente beschikbare informatie. De gevraagde juridisch adviseur en administratief juridische ondersteuning zullen zich onder meer bezighouden vanuit de rol van Woo-contactpersoon.
Veel meer dan de Wet openbaarheid van bestuur – de voorganger van de Woo – legt de Woo de nadruk op actieve openbaarmaking. Actieve openbaarmaking betreft het uit eigen beweging (digitaal) publiceren van overheidsinformatie. Als publicatiekanaal wordt daarbij het landelijk 'Platform Open Overheidsinformatie (PLOOI) voorgeschreven. De actieve openbaarheidsmakingsplicht vergt een aanpassing van de interne informatiehuishouding en de administratieve processen binnen de organisatie. Het proces van actieve openbaarmaking zal op efficiënte, veilige en AVG-conforme wijze worden ingericht.

Informatiebeveiliging en Privacy
De overheid werkt steeds meer digitaal, wat veel voordelen met zich meebrengt. Zo kunnen steeds meer diensten grotendeels geautomatiseerd afgehandeld worden, gegevens sneller uitgewisseld worden, is de kwaliteit van gegevens verbeterd en de beschikbaarheid van informatie is toegenomen. Een betrouwbare overheid draagt zorg voor de veiligheid van zijn inwoners, zowel fysiek als digitaal. In samenspraak met Equalit worden maatregelen genomen. We zorgen voor een veilige en betrouwbare digitale omgeving. Vanaf 2020 geldt er een nieuw normenkader voor informatiebeveiliging, de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Voor persoonlijke gegevensbescherming is de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) het wettelijk geldende kader.

Rechtmatigheidsverantwoording
Vanaf het controlejaar 2023 zal niet langer de accountant maar het college van burgemeester en wethouders verantwoording afleggen over rechtmatigheid. Deze verantwoording zal steunen op de verbijzonderde interne controle (VIC). De VIC toetst of de maatregelen van interne controle in de financiële processen goed werken en wordt gebruikt om de kwaliteit van deze processen te verbeteren. Het opstellen en uitvoeren van de VIC wordt door de ambtelijke organisatie uitgevoerd. De controlerend accountant maakt voor haar controle gebruik van de VIC-werkzaamheden en de bevindingen die daaruit volgen. De invoering van de rechtmatigheidsverantwoording is mede bedoeld om het gesprek te ondersteunen tussen de gemeenteraad en het college over de (financiële) rechtmatigheid. Het doel is om de kaderstellende- en controlerende rol van de gemeenteraad op dit vlak te versterken. Gezien de inspanningen die nodig zijn voor de rechtmatigheidsverantwoording wordt er in 2024 wordt geen onderzoek opgestart in het kader van verordening 213a Doelmatigheid en doeltreffendheid.

Hoe kunt u onze resultaten volgen?
De kengetallen die we hier presenteren, sluiten aan bij de indicatoren die door de raad zijn vastgesteld in het kader van de bestuurlijke toekomst. We presenteren de cijfers jaarlijks per 1 juli.

Formatie, bezetting en vacatures

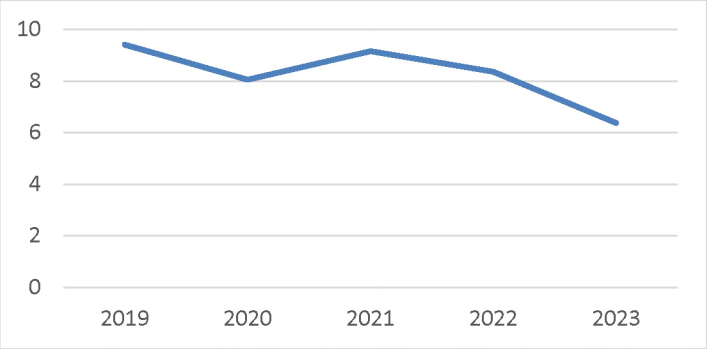

Sinds 2017 ontwikkelde de organisatie zich van 141 fte in 2017 naar 175 fte in 2023. Deze groei laat zich vooral verklaren door de ontwikkeling in het takenpakket, zoals in het sociaal domein, en de druk op

projecten in het fysieke domein. In deze begroting stellen wij u voor de formatie met 8 fte uit te breiden. Deze uitbreiding komt grotendeels voort uit de uitbreiding van het werkpakket (zoals daar zijn Omgevingstafels en Woo-contactpersoon), en komt ook voort uit besluitvorming door de gemeenteraad (duurzaamheid en specifiek transitievisie warmte). De formatie die wordt toegevoegd voor duurzaamheid kan worden gefinancierd vanuit CDOKE-gelden, die we van het Rijk ontvangen. Als gevolg van de inrichtingskeuzes voor de domeinstructuur, vervallen de rollen van afdelingshoofden en coördinatoren. In de nieuwe organisatie komen hier (in een andere structuur) domeinmanagers en teamleiders voor terug.

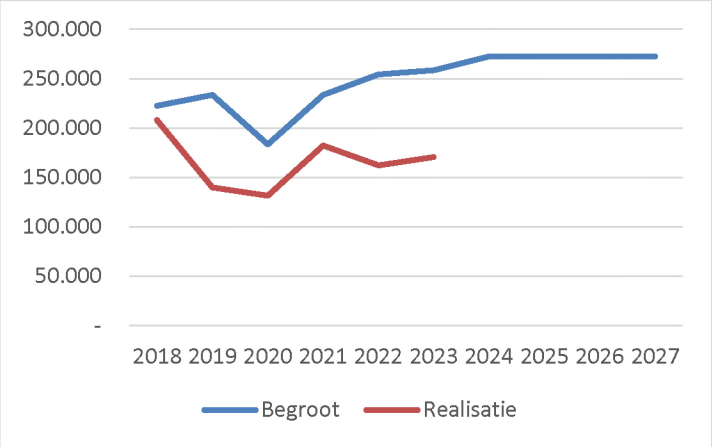
Het aantal vacatures ontwikkelde zich deels mee. In 2017 telde de organisatie 20,8 fte vacatureruimte. Dit is zo'n 15% van de formatie. In 2023 is dit 29,8 fte en zo'n 17% van de formatie. Het aantal vacatures neemt daarmee toe. De dynamieken op de arbeidsmarkt blijven daarbij een grote rol spelen.

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuim laat een dalend verloop zien. In 2019 was het percentage ziekteverzuim 9,4. In 2023 is dit gedaald naar 6,37%. De daling is met name zichtbaar binnen het langdurig verzuim.

Besteding opleidingsbudget

Het opleidingsbudget ontwikkelde zich in de afgelopen jaren van € 233.000 naar € 272.000. In deze grafiek presenteren wij de realisatie over de jaren 2018 tot en met 2022. Voor 2023 is de realisatie weergegeven tot en met half september 2023. Op dit moment vinden gesprekken plaats met medewerkers over hun groeipad. Deze gesprekken worden ingestoken vanuit de gewijzigde benadering van het functiegebouw en functiewaardering. Dit leidt tot een toename in de opleidingsbehoefte.

Wat mag het kosten?

	2024	2025	2026	2027
Omzetting functiegebouw naar methodiek Baarda	-793	-793	-793	-793
Domeinstructuur	-249	-199	-199	-199
8 fte	-703	-703	-703	-703
Subtotaal	*-1.745*	*-1.695*	*-1.695*	*-1.695*
Vervallen stelpost functiegebouw	300	300	300	300
Vervallen post "Uitwerking coördinatoren en teams"	250	200	200	200
Inzet CDOKE-middelen	228	228	228	228
Totaal	**-967**	**-967**	**-967**	**-967**

De uitbreiding van de formatie laat zich als volgt verklaren:
- 2,5 fte duurzaamheid, onder meer gerelateerd aan de transitievisie warmte
- 2,0 fte juridische capaciteit, onder meer gerelateerd aan de uitvoering van de Woo en klachtencoördinatie
- 1,5 fte voor de bemensing van de omgevingstafels in het kader van de Omgevingswet
- 2,0 fte in het sociaal domein voor de versterking van beleidscapaciteit en contractmanagement

Paragraaf 5. Financiering

De paragraaf bevat een toelichting op het risicobeheer van de financieringsportefeuille en geeft inzicht in de rentelasten, het renteresultaat, de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend en de financieringsbehoefte.

Renterisico
De kasgeldlimiet en de renterisiconorm moeten voorkomen dat de leningenportefeuille van gemeente te gevoelig is voor schommelingen in de rente. De kasgeldlimiet richt zich op leningen met een korte looptijd en de renterisiconorm richt zich juist op langlopende leningen.

Kasgeldlimiet
De kasgeldlimiet is bedoeld om het renterisico op geldleningen te beperken. Als er veel kortlopende leningen (kasgeldleningen) zijn, dan is de financieringsportefeuille gevoeliger voor rentewijzigingen. Over het algemeen hebben kortlopende leningen een lagere rente en zijn daarom goedkoper. De omvang van de netto vlottende schuld is beperkt tot maximaal 8,5% van het begrotingstotaal en bedraagt voor 2024 € 5,95 miljoen.

Renterisiconorm
Renterisico's op de langere termijn beheersen we door de toepassing van de zogenaamde renterisiconorm. In de kern komt deze erop neer dat niet op hetzelfde moment een omvangrijke herfinanciering leningen plaatsvindt tegen op dat moment bijvoorbeeld fors hogere rentepercentages. De jaarlijkse verplichte aflossingen en renteherzieningen mogen niet meer bedragen dan 20% van het begrotingstotaal.

Bedragen x €1.000	Risico
Renterisiconorm	13.992
Aflossingen	-2.162
Ruimte binnen norm	11.830

We voldoen aan de renterisiconorm.

Financiering
Dit onderdeel geeft inzicht in de ontwikkeling van onze langlopende leningen en uitzettingen.

Opgenomen leningen *(bedragen x €1.000)*	2024
Stand 1 januari	23.245
Aflossingen	-2.162
Opgenomen	0
Stand 31 december	21.083

De rentelast over deze leningen bedraagt in 2024 € 665.581. De gemiddelde rente is 2,9%.

Uitgezette leningen *(bedragen x €1.000)*	2024
Stand 1 januari	1.913
Aflossingen	-83
Opgenomen	0
Stand 31 december	1.830

De rentebaat over deze leningen bedraagt in 2024 € 26.000. De gemiddelde rente is 1,4%.

Garanties op leningen aan derden
Naast de leningen die we zelf aangaan zijn er nog een aantal leningen 'door verstrekt' aan derden of staan we garant voor leningen die aan derden zijn verstrekt door een bankinstelling. In deze situatie is er geen sprake van bankieren. De leningen aan woningbouwverenigingen zijn aflopend van aard en stammen nog uit de periode dat het gebruikelijk was dat we voordelig leningen aantrokken bij bijvoorbeeld de Bank Nederlandse Gemeenten en deze onder dezelfde condities verstrekten aan de betreffende woningbouwvereniging.

Garanties geven we alleen uit hoofde van de publieke taak. Bijvoorbeeld een garantstelling aan een bank voor een vereniging voor de aanleg van een sportveld.

Garanties op verstrekte bedragen *(bedragen x €1.000)*	1-1-2024
Leningen aan verenigingen, stichtingen en natuurlijke personen	981
Leningen aan woningbouwverenigingen	132.282
Totaal	**133.263**

Over het algemeen zijn deze risico's op verstrekte geldleningen beperkt omdat ofwel contragaranties zijn verstrekt of een hypotheek als onderpand is afgegeven.

Schema rentetoerekening

Bedragen x €1.000	Bedrag
Externe rentelast over korte financiering	24
Externe rentelast over lange financiering	816
Externe rentebaten	-26
Totaal door te rekenen extra rente	813
Rente die aan grondexploitatie moet worden doorberekend	-23
Rente van projectfinanciering (niet van toepassing)	0
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	790
Rente over eigen vermogen en voorzieningen	0
Aan taakvelden toe te rekenen rente	790
Werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (via renteomslag)	1.192
Renteresultaat, onderdeel van resultaat op taakveld treasury	-403

Paragraaf 6. Verbonden partijen

Inleiding

Het begrip verbonden partij is vastgelegd in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en wordt als volgt gedefinieerd: "*Een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie onderscheidenlijk de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft.*"

In maart 2018 heeft de gemeenteraad van Loon op Zand een nota verbonden partijen vastgesteld. Doel van deze nota was met name om meer grip te krijgen op gemeenschappelijke regelingen. Kern van deze nota is dat we voortaan op basis van de drie B's (Bestuur, Beleid en Bedrijfsvoering) sturen op gemeenschappelijke regelingen. Per gemeenschappelijke regeling worden in onderstaand overzicht de drie B's geschreven. Hiermee worden de kaders gesteld op basis waarvan voorstellen van de regelingen in het komend jaar beoordeeld worden. Achtergrondinformatie over de werkwijze aan de hand van de drie B's staat de lezen in de nota verbonden partijen 2018.

De nota verbonden partijen 2018 richt zich enkel op gemeenschappelijke regelingen. Voor de overige verbonden partijen (verenigingen, stichtingen, coöperaties en vennootschappen) blijven we de in het BBV voorgeschreven kerngegevens hanteren. De gemeente baseert de cijfers op de jaarrekening 2022 en/of begroting 2024 van de verbonden partijen.

Totaalbeeld verbonden partijen

Partij	Rechtsvorm	Venster	Thema	Bijdrage
Regio Hart van Brabant	Gemeenschappelijke regeling	Bestuur en dienstverlening	Bestuur	€ 107.315
Midpoint	Stichting	Omgeving en economische ontwikkeling	Economische ontwikkeling	€ 118.724
Bestuurscommissie Jeugd HvB	Onder GR Hart van Brabant	Gemeenschappen	Maatwerk	€ 6,005 mio
GGD Hart voor Brabant	Gemeenschappelijke regeling	Gemeenschappen	Sport, cultuur en welzijn	€ 1,013 mio
OMWB	Gemeenschappelijke regeling	Omgeving en economische ontwikkeling	Duurzaamheid	€ 449.507
Veiligheidsregio MWB	Gemeenschappelijke regeling	Bestuur en dienstverlening	Openbare orde en veiligheid	€ 1,381 mio
Baanbrekers	Gemeenschappelijke regeling	Gemeenschappen	Participatie	€ 2,732 mio
Belastingsamenwerking West-Brabant	Gemeenschappelijke regeling	Overhead en algemene dekkingsmiddelen	Overhead	€507.000
RAV	Gemeenschappelijke regeling	Bestuur en dienstverlening	Openbare orde en veiligheid	€ 0
BNG	Vennootschap	Algemene dekkingsmiddelen	Algemene dekkingsmiddelen	41.886 aandelen[12]
Brabant Water NV	Vennootschap	Algemene dekkingsmiddelen	Algemene dekkingsmiddelen	33.100 aandelen
EWW BV	Vennootschap	Gemeenschappen	Sport, cultuur en welzijn	100% aandeelhouder
Publiek ontwikkelbedrijf REKS	Vennootschap	Omgeving en economische ontwikkeling	Duurzaamheid	3,86% aandeelhouder

[12] *Dit aandelenpakket vertegenwoordigt een waarde van € 104.715,00*

Regio Hart van Brabant (Tilburg)[13]	
Doel	- Een overlegstructuur met bestuursbevoegdheden in te stellen en in stand te houden, die dient om de samenwerking tussen de deelnemende gemeenten vorm te geven. - Rechtens verantwoording af te kunnen leggen over de besteding van (subsidie)gelden die door andere overheden, instellingen en/of bedrijven met het oog op die samenwerking worden toegekend. - Samen te werken om regionale opgaven te identificeren en op basis daarvan gezamenlijk beleid op te stellen en gezamenlijke projecten te definiëren, te initiëren en uit te voeren, dan wel projecten ter uitvoering op te dragen, aan te bieden of aan te besteden aan gelieerde- en derde partijen, waaronder Midpoint Brabant. - een bestuurlijke structuur in te stellen met het oog op een kwalitatief goede en efficiënte uitvoering van de regionale jeugdhulptaken.
Bevoegdheden	- Het regeling, bestuur en beheer van de uitvoering van de taken die bij het doel van de regeling benoemd zijn. - Het vaststellen van een subsidieverordening, voor zover dit noodzakelijk is om de doelen te bereiken.
Vertegenwoordiging	Burgemeester Van Aart is lid van het algemeen bestuur[14]. De secretaris is lid van de kring gemeentesecretarissen. Wethouder Mandemakers is lid van de bestuurscommissie Jeugd, Collegeleden zijn lid van de portefeuillehouders overleggen die tot hun portefeuille behoren. Peter Flohr is lid van de regionale adviescommissie Hart van Brabant. Marten krikken is zijn plaatsvervanger.
Rol gemeenteraad	De gemeenteraad kan een zienswijze indienen op de begroting en de jaarrekening. Daarnaast kan de raad bij het vaststellen van de Kernagenda een zienswijze geven. Gemeenteraadsleden kunnen zich twee keer per jaar tijdens de Hart van Brabant radendag informeren over de regionale samenwerking. Als drie gemeenteraden van deelnemende gemeenten daartoe verzoeken, wordt een verenigde vergadering van alle gemeenteraden bijeengeroepen. De verenigde vergadering doet uitspraken over kwesties die zij van regionaal belang acht. Ieder raadslid heeft in deze vergadering één stem. Er is een regionale adviescommissie die adviseert over de procesmatige aspecten van de P&C-cyclus en de kernagenda, de informatievoorziening vanuit Hart van Brabant en de invulling van de raadsledenbijeenkomsten. Daarnaast signaleert de commissie de verbinding tussen regionale ontwikkelingen en de gemeentelijke ambities.
Afspraken over doelen en prestaties	De doelen van de regio Hart van Brabant beschreven in de Kernagenda 2023-2027. De ambities voor het beleidsterrein jeugd zijn vastgelegd in het regionaal koersdocument jeugd uit 2017.
Relatie met gemeentelijke doelstellingen	Onze gemeente profileert zich als Leisure gemeente en wil dit profiel graag versterken door dit onderwerp te verankeren in de kernagenda.
Risico's	De jeugdzorg kent een open-eindefinanciering, waardoor het rekeningresultaat maar beperkt te beïnvloeden is.
Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst (GGD) Hart voor Brabant (Tilburg)[15]	
Doel	Het leveren van een bijdrage aan de publieke gezondheidszorg.
Bevoegdheden	De uitvoering van de gemeentelijke taken die de Wet publieke gezondheid noemt en van de toezichtstaken die de Wet kinderopvang en kwaliteitseisen kinderopvang noemt. De taken van de GGD zijn verdeeld in een (per 2024 geactualiseerd) basispakket dat voor alle deelnemers

[13] *Deelnemende partijen: Loon op Zand, Heusden, Waalwijk, Dongen, Tilburg, Hilvarenbeek, Goirle, Oisterwijk, Gilze en Rijen, Baarle-Nassau, Alphen-Chaam*
[14] *Bestuursorganen: Algemeen bestuur, dagelijks bestuur, voorzitter, bestuurscommissie jeugd, portefeuillehouders overleggen op diverse beleidsterreinen, klankbordgroep gemeentesecretarissen*
[15] *Loon op Zand, Heusden, Waalwijk, Dongen, Tilburg, Hilvarenbeek, Goirle, Oisterwijk, Gilze en Rijen, Grave, Meijerijstad, Oss, Sint-Michielsgestel, Maashorst, Vught, 's-Hertogenbosch, Bernheze, Boekel, Land van Cuijck*

	geldt en facultatieve plustaken. Het basispakket wordt jaarlijks door het algemeen bestuur (AB) van de GGD vastgesteld.
Vertegenwoordiging	Wethouder Suzan Mandemakers is lid van het dagelijks bestuur (DB) en het algemeen bestuur (AB).
Rol gemeenteraad	De gemeenteraad kan inlichtingen vragen aan het algemeen bestuur, het dagelijks bestuur en de voorzitter. De raad kan daarnaast verantwoording vragen aan het door de gemeente aangewezen lid voor het gevoerde beleid en/of een zienswijze geven over de begroting en wijzigingen daarvan die leiden tot een verandering van de gemeentelijke bijdrage.
Afspraken over doelen en prestaties	1. *Regionale nota publieke gezondheid 2024 – 2027 (alleen regio Midden-Brabant):* Op hoofdlijnen richt het gezondheidsbeleid zich op de thema's: a. Gezonde Start (d.w.z. de zwangerschap en de eerste 1000 dagen vanaf de geboorte); b. Gezonde Leefstijl; c. Gezonde Geest; d. Gezonde Omgeving; e. Gezond ouder worden. Doel van het regionale volksgezondheidsbeleid is om gezamenlijk meer gezondheidswinst te behalen, de slagkracht te vergroten en een sterkere verbinding te leggen met andere beleidsterreinen. 2. *Lokaal inzetdocument GGD (jaarlijks)*: Dit document omvat een omschrijving van de lokale inzet van de GGD als het gaat om de diensten Jeugdgezondheidszorg, Gezondheidsbevordering, Preventie en Leefstijl. Deze inzet wordt deels gefinancierd uit het basispakket van de GGD (inwonersbijdrage) en deels uit plusgelden. Dit inzetdocument is feitelijk de lokale uitwerking c.q. het uitvoeringsprogramma van datgene wat als beleid in de regionale nota is opgenomen en wordt jaarlijks geactualiseerd. 3. *Toekomstvisie 2030*: dit is de langetermijnvisie van de GGD voor de komende jaren met daarin benoemd de visie en ambitie.
Relatie met gemeentelijke doelstellingen	In het kader van de Wet publieke gezondheid geeft de GGD Hart voor Brabant onder andere uitvoering aan de jeugdgezondheidszorg (jgz) en diverse preventieprogramma's. Zowel de jgz als de preventieprogramma's hebben als doel het bevorderen, beschermen en bewaken van de gezondheid van zowel kinderen als volwassenen. Een goede gezondheid draagt bij aan de zelfredzaamheid en participatie van inwoners. De GGD levert hiermee een bijdrage aan de gemeentelijke doelen in het sociale domein zoals het versterken van de zelfredzaamheid, eigen kracht, gezondheid e.d. In het coalitieakkoord is vastgelegd dat er een consultatiebureau gevestigd blijft in Loon op Zand. Dit wordt gerealiseerd door de GGD, waarbij de meerkosten aan de gemeente in rekening worden gebracht.
Risico's	Geen bijzondere risico's te melden.

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB) (Tilburg)[16]	
Doel	Ten behoeve van de deelnemers taken uit te voeren op het gebied van het omgevingsrecht en om als verlengstuk van het lokaal en provinciaal bestuur een bijdrage te leveren aan een leefbare en veilige werk- en leefomgeving van de regio Midden- en West-Brabant.
Bevoegdheden	Er zijn geen bevoegdheden overgedragen. Op het gebied van ondersteunende processen mag het algemeen bestuur samenwerkingen met derden sluiten.
Vertegenwoordiging	Burgemeester Van Aart is lid van het Dagelijks Bestuur. Besluiten worden bij meerderheid genomen. Bij besluiten over begroting,

[16] *Loon op Zand, Waalwijk, Heusden, Dongen, Tilburg, Hilvarenbeek, Goirle, Oisterwijk, Gilze en Rijen, Altena, Geertruidenberg, Oosterhout, Alphen-Chaam, Baarle-Nassau, Breda, Drimmelen, Moerdijk, Etten-Leur, Zundert, Rucphen, Halderberge, Roosendaal, Steenbergen, Bergen op Zoom, Woensdrecht*

	begrotingswijzigingen en jaarrekening, dient deze meerderheid meer dan de helft van de omzet te vertegenwoordigen.
Rol gemeenteraad	De gemeenteraad kan een zienswijze indienen op de begroting en de besteding van een eventueel jaarrekeningsaldo.
Afspraken over doelen en prestaties	De OMWB voert landelijke basistaken uit aan de hand van de landelijke VTH-criteria. Over de uitvoering hiervan worden jaarlijks schriftelijke afspraken gemaakt.
Relatie met gemeentelijke doelstellingen	Naast de wettelijke basistaken heeft Loon op Zand overige taken op het gebied van het vergunningverlening en toezicht structureel bij de OMWB weggelegd. De afdeling RO vraagt milieuadviezen over ruimtelijke plannen bij de OMWB. Op incidentele basis wordt de OMWB ingehuurd.
Risico's	Geen risico's te melden.

Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant (VRMWB) (Tilburg)[17]	
Doel	De Veiligheidsregio Midden- en West Brabant (VRMWB) behartigt de belangen van de deelnemende gemeenten op de volgende terreinen: a. brandweerzorg; b. geneeskundige hulpverlening; c. rampenbestrijding en crisisbeheersing; d. het voorzien in een gemeenschappelijke meldkamer.
Bevoegdheden	- het inventariseren van risico's van branden, rampen en crisis; - het adviseren van het bevoegd gezag over risico's van branden, rampen en crises in de bij of krachtens de wet aangewezen gevallen alsmede in de gevallen die in het beleidsplan zijn bepaald; - het adviseren van het college van burgemeester en wethouders over de brandweerzorg; - het voorbereiden op de bestrijding van branden en het organiseren van de rampenbestrijdingen de crisisbeheersing; - het instellen en in stand houden van een brandweer; - het instellen en in stand houden van een GHOR; - het voorzien in de meldkamerfunctie; - het aanschaffen en beheren van gemeenschappelijk materieel; - het inrichten en in stand houden van de informatievoorziening binnen de diensten van de veiligheidsregio en tussen deze diensten en de andere diensten en organisaties; - het vaststellen van het regionaal risicoprofiel; - het tenminste één maal in de vier jaar vaststellen van een beleidsplan; het tenminste één maal in de vier jaar vaststellen van een brandrisicoprofiel en het behorende dekkings- en spreidingsplan - het vaststellen van rampbestrijdingsplannen voor zover dit bij Algemene maatregel van Bestuur voorgeschreven is; het zorg dragen voor de voorbereiding op de bestrijding van een epidemie van een infectieziekte behorend tot groep A, als bedoeld in artikel 1 onder e Wet publieke gezondheid alsmede op de bestrijding van een nieuw subtype humaan influenzavirus, waarbij ernstig gevaar voor de volksgezondheid bestaat.
Vertegenwoordiging	Burgemeester Van Aart is lid van het algemeen bestuur[18].
Rol gemeenteraad	De gemeenteraad heeft de mogelijkheid om bij vaststelling van het regionaal beleidsplan (incl. regionaal risicoprofiel) en de begroting en besteding van een eventueel rekeningsaldo een zienswijze in te dienen.
Afspraken over doelen en prestaties	In het meerjarenbeleidsplan staan, in de vorm van pijlers, de doelstellingen van de VRMWB geformuleerd. Deze formuleert de VRMWB als volgt: **1. Stimuleren van een redzame samenleving**

[17] *Loon op Zand, Waalwijk, Dongen, Tilburg, Hilvarenbeek, Goirle, Oisterwijk, Gilze en Rijen, Altena, Geertruidenberg, Oosterhout, Alphen-Chaam, Baarle-Nassau, Breda, Drimmelen, Moerdijk, Etten-Leur, Zundert, Rucphen, Halderberge, Roosendaal, Steenbergen, Bergen op Zoom, Woensdrecht, provincie Noord-Brabant*

[18] *Bestuursorganen: algemeen bestuur, dagelijks bestuur en een voorzitter. Het algemeen bestuur kan commissies van advies en bestuurscommissies instellen*

	Een samenleving wordt gevormd door de mensen die er wonen, werken, recreëren, ondernemen en studeren; iedereen draagt daar op de één of andere manier een steentje aan bij. De manier waarop verschilt per persoon en per moment. Uit onderzoek blijkt dat de redzaamheid van mensen in de afgelopen periode is afgenomen en dat er vaker contact wordt gezocht met hulpverleners. Tegelijkertijd zien we een grote veerkracht bij mensen, zoals tijdens de coronacrisis. In de komende jaren is het essentieel dat we daar waar nodig ondersteunen en waar mogelijk de veerkracht aanspreken. Het is onze taak om inwoners bewust te maken van veiligheidsrisico's en handelingsperspectief te bieden voorafgaand aan, tijdens en na afloop van incidenten en crises. Om met onze interventies effectief te zijn bij de verschillende doelgroepen begrijpen we wat speelt in de samenleving, zitten we in een vroeger stadium samen om tafel, vergroten we de redzaamheid en bundelen we onze kennis en kunde. **2. Bijdragen aan een veilige leefomgeving** De inrichting van een veilige leefomgeving creëer je niet alleen, maar samen. Inwoners, ondernemers, zorg- en hulpverleners, iedereen draagt zijn steentje bij. De regierol voor een veilige leefomgeving ligt bij de gemeenten. We adviseren gemeenten en provincie bij specifieke zorg- en veiligheidsvraagstukken, projecten, evenementen, objecten en gebieden. We kijken daarbij breder naar de aanwezige risico's met betrekking tot het object en omgeving én er is aandacht voor nieuwe risico's. We adviseren tijdig en op een eenduidige manier over het beheersen van risico's om incidenten, rampen en crises te voorkomen. 3. **Leveren van een hulpvaardige en slagvaardige inzet** Nieuwe risico's leiden tot nieuwe type incidenten, rampen en crises. In die veranderende omgeving staan de meldkamercentralisten, brandweer- en crisisteams 24/7 paraat. Ons vakmanschap, adequaat materieel en een betrouwbare operationele informatie zijn daarbij essentieel. We ondersteunen onze bestuurders, die verantwoordelijk zijn voor bevolkingszorg en de beheersing en bestrijding van crises en incidenten.
Relatie met gemeentelijke doelstellingen	De gemeente Loon op Zand is op basis van de Wet Veiligheidsregio's belast met de organisatie van de crisisbeheersing in de gemeente. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Loon op Zand trof, samen met de colleges van de andere gemeenten in de regio, een gemeenschappelijk regeling onder de naam "Veiligheidsregio Midden- en West Brabant".
Risico's	Geen specifieke risico's

Baanbrekers (Waalwijk)[19]	
Doel	- Baanbrekers streeft naar een zo hoog mogelijke participatie van inwoners van de gemeenten Heusden, Loon op Zand en Waalwijk. - De focus ligt vooral op het zoveel mogelijk naar een reguliere baan helpen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. - Voor mensen waarbij dit niet haalbaar is, biedt Baanbrekers beschut werk aan. - Daarnaast verstrekt Baanbrekers onder andere de uitkeringen en bijzondere bijstand. Belangrijke waarden voor de uitvoeringsorganisatie zijn zelfredzaamheid, duurzame samenwerking en sociale innovatie.

[19] *Loon op Zand, Heusden, Waalwijk*

Bevoegdheden	Aan Baanbrekers zijn de bevoegdheden tot regeling en bestuur overgedragen voor de uitvoering van: - De Participatiewet (P-wet) - Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz 2004) - Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) - Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) - Wet sociale werkvoorzieningen (Wsw) - Het oprichten, exploiteren en in stand houden van activiteiten voor industriële werkzaamheden, facilitaire dienstverlening, detailhandel, detacheringen en trajectbegeleiding. Deze activiteiten zijn gericht op het behouden en bevorderen van de arbeidsbekwaamheid en arbeidsfitheid van kandidaten en werknemers. Dit mede met het oog op het kunnen gaan verrichten van arbeid onder zo regulier mogelijke omstandigheden. Daarnaast kunnen bepaalde taken verricht worden voor één of meerdere gemeenten, indien daarom verzocht wordt en het algemeen bestuur dit verzoek inwilligt. Deze taken worden op basis van een overeenkomst uitgevoerd.
Vertegenwoordiging	Namens het college van de gemeente Loon op Zand zijn aangewezen: - Wethouder Suzan Mandemakers - Wethouder Jan Brekelmans - Plaatsvervanger: wethouder Tess van der Wiel Namens de raad van de gemeente Loon op zand zijn aangewezen: - Wim Veldkamp - Kees Grootswagers Plaatsvervangers: Marianne Verschure en Kiki van Eijndhoven-Brekelmans
Rol gemeenteraad	De gemeenteraad heeft de mogelijkheid om bij vaststelling van de begroting en besteding van een eventueel rekeningsaldo een zienswijze in te dienen. De gemeenteraad koos uit haar midden bovengenoemde twee leden van het algemeen bestuur en hun plaatsvervangers aan. Deze AB-leden hebben een verbindende rol tussen de raad en Baanbrekers.
Afspraken over doelen en prestaties	In de gemeenschappelijke regeling staat dat de deelnemende partijen verantwoordelijk zijn voor het integraal en strategisch beleid op de terreinen participatie, activering en re-integratie. Ze vertalen deze visie in een opdracht aan Baanbrekers. Baanbrekers stelt op basis hiervan een meerjarenplan vast. Om mensen stappen te laten zetten naar en op de arbeidsmarkt biedt Baanbrekers begeleiding en bemiddeling (in-, door- en uitstroom). De inzet moet leiden tot zo hoog mogelijke arbeidsparticipatie (inclusie). Het streven is dat mensen zo goed mogelijk gebruik maken van hun capaciteiten en mogelijkheden om aan de slag te gaan op een zo regulier mogelijke werkplek. Om dit te bereiken worden de inhoudelijke kaders jaarlijks vastgelegd in de kaderbrief die tot stand komt in nauw overleg met de 3 gemeenten. Deze wordt vervolgens vertaald naar een (meerjaren)begroting waar de raad een zienswijze op kan indienen. Deze cyclus wordt afgesloten met een jaarrekening, waarin Baanbrekers beleidsmatig en financieel verantwoording aflegt.
Relatie met gemeentelijke doelstellingen	Wij vinden het als gemeente belangrijk dat onze inwoners zoveel als mogelijk participeren. Baanbrekers levert hierin een bijdrage aan de gemeentelijke doelen door inwoners (waar mogelijk) naar zo regulier mogelijk werk te begeleiden. Dit sluit aan bij de doelen in het sociale domein zoals het versterken van de zelfredzaamheid, eigen kracht, gezondheid e.d.

Risico's	De doelgroep en de daarmee samenhangende uitgaven zijn afhankelijk van de heersende conjunctuur. Doordat de BUIG[20] wordt samengesteld door middel van een objectief verdeelmodel, loopt deze niet mee met het aantal uitkeringsgerechtigden. Hierop hebben wij geen invloed. Hierdoor zijn er schommelingen te zien in de inkomsten en daarmee in de bijdrage van ons als gemeente.

Belastingsamenwerking West-Brabant (BWB) (Etten-Leur)[21]	
Doel	Het uitvoeren van de gemeentelijke belastingtaken
Bevoegdheden	- de heffing en invordering van belastingen; - de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken; - de uitvoering van de Basisadministratie Adressen en Gebouwen.
Vertegenwoordiging	Wethouder Jan Brekelmans is lid van het algemeen bestuur.
Rol gemeenteraad	De gemeenteraad kan inlichtingen vragen aan het algemeen bestuur, het dagelijks bestuur en de voorzitter. De raad kan daarnaast verantwoording vragen aan het door de gemeente aangewezen lid voor het gevoerde beleid en/of een zienswijze geven over de begroting en wijzigingen daarvan die leiden tot een verandering van de gemeentelijke bijdrage.
Afspraken over doelen en prestaties	Met de BWB is een uitvoeringsconvenant gesloten met afspraken over de verplichtingen van de BWB en de deelnemer in relatie tot de taakoverdracht, de contactmomenten ambtelijke organisaties, verantwoordelijkheden P&C cyclus, de informatie-uitwisseling over de heffing en inning en de financiële geldstromen.
Relatie met gemeentelijke doelstellingen	We streven naar een correcte en klantvriendelijke wijze van belastinginning.
Risico's	Geen bijzondere risico's te melden.

Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord (RAV) (Tilburg)[22]	
Doel	Het (doen) verlenen van ambulancezorg.
Bevoegdheden	Alle bevoegdheden die nodig zijn om zijn taken (het verlenen van ambulancezorg en het in stand houden van een meldkamer ambulancezorg uit te voeren.
Vertegenwoordiging	Burgemeester Hanne van Aart is lid van het algemeen bestuur.
Rol gemeenteraad	De gemeenteraad kan inlichtingen vragen aan het algemeen bestuur, het dagelijks bestuur en de voorzitter. De raad kan daarnaast verantwoording vragen aan het door de gemeente aangewezen lid voor het gevoerde beleid en/of een zienswijze geven over de begroting en wijzigingen daarvan die leiden tot een verandering van de gemeentelijke bijdrage.
Afspraken over doelen en prestaties	Omdat de ambulancezorg op grond van de Wet ambulancezorg door de zorgverzekeraars wordt betaald, maken zij afspraken met de RAV over het niveau van dienstverlening en de bijbehorende kosten.
Relatie met gemeentelijke doelstellingen	Gelet op de financiering van de ambulancezorg door de zorgverzekeraars, is de bijdrage van de RAV aan gemeentelijke doelstellingen minimaal.
Risico's	Geen bijzondere risico's te melden.

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) (Den Haag)

[20] BUIG is de gebundelde uitkering voor het bekostigen van de uitkeringen in het kader van Participatiewet, IOAW, IOAZ en Bijzondere Bijstand Zelfstandigen en het betalen van de loonkostensubsidies).
[21] Loon op Zand, Bergen op Zoom, Breda, Dongen, Etten-Leur, Halderberge, Moerdijk, Oosterhout, Roosendaal, Woensdrecht, Zundert, Rucphen, Waterschap Brabantse Delta.
[22] Loon op Zand, Altena, Alphen-Chaam, Baarle-Nassau, Bergen op Zoom, Bernheze, Boekel, Boxtel, Breda, Dongen, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Gilze en Rijen, Goirle, Halderberge, 's-Hertogenbosch, Heusden, Hilvarenbeek, Land van Cuijk, Maashorst, Meijerijstad, Moerdijk, Oisterwijk, Oosterhout, Oss, Roosendaal, Rucphen, Sint-Michielsgestel, Steenbergen, Tilburg, Vught, Waalwijk, Woensdrecht, Zundert.

Maatschappelijk belang	BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De BNG draagt met de gespecialiseerde dienstverlening bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak.
Bestuurlijk belang	Onze gemeente heeft zeggenschap via het stemrecht op aandelen (één stem per aandeel). De burgemeester vertegenwoordigt de gemeente als aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.
Beleidsvoornemens	Niet van toepassing.
Risico's	Geen risico's te melden. Creditrating bijvoorbeeld Standard & Poor's: AAA (heel goed).

Brabant Water NV ('s-Hertogenbosch)	
Maatschappelijk belang	Brabant Water voorziet ruim 2,4 miljoen inwoners van vrijwel heel Noord-Brabant van drinkwater. Jaarlijks verzorgen de 34 waterproductiebedrijven de winning en zuivering van circa 200 miljoen m3 water. Via een hoofdleidingnet van bijna 17.000 kilometer komt het drinkwater bij ruim 1.070.000 klanten thuis. Brabant Water levert een bijdrage aan het waarborgen van een goede volksgezondheid, de zorg voor het milieu en aan de economische ontwikkeling in het voorzieningsgebied.
Bestuurlijk belang	De burgemeester vertegenwoordigt onze gemeente als aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.
Beleidsvoornemens	Niet van toepassing.
Risico's	Geen risico's te melden.

Exploitatie De Werft en De Wetering (Kaatsheuvel)	
Maatschappelijk belang	Het toegankelijk houden van binnensportaccommodaties in de kernen Kaatsheuvel en Loon op Zand.
Bestuurlijk belang	De burgemeester vertegenwoordigt onze gemeente als aandeelhouder.
Beleidsvoornemens	Uit overleg met onze fiscaal adviseur blijkt dat het geen toegevoegde waarde (meer) heeft om de exploitatie van de Werft en de Wetering via een aparte vennootschap te laten verlopen. Dit is bevestigd in een bedrijfsgesprek met de Belastingdienst. We zijn voornemens deze vennootschap op te heffen. De consequenties worden in beeld gebracht. De raad wordt in de gelegenheid gesteld zijn wensen en bedenkingen ter kennis van het college te brengen.
Risico's	Gezien het negatief eigen vermogen van de BV bestaat het risico dat er bij het opheffen van de BV een nadelig saldo resteert.

Publiek ontwikkelbedrijf REKS (Tilburg)	
Maatschappelijk belang	Het stimuleren, ontwikkelen, (doen) uitvoeren en financieren van duurzaamheidsprojecten alsmede het bijdragen aan klimaatadaptieprojecten in de gemeenten die aandelen houden in het kapitaal van de vennootschap. Energie- en klimaatneutraliteit zijn belangrijke thema's binnen de REKS en middels het publiek ontwikkelbedrijf wordt hier concreet invulling aan gegeven. Het in regionaal verband ontwikkelen van Hubs waarin duurzame elektriciteit wordt opgewekt en gezamenlijk werken aan grens overstijgende maatregelen ten aanzien van klimaatadaptatie. De energiehubs die worden opgericht zijn clusters van zon en windenergie waarmee dit efficiënt wordt opgewekt en maatschappelijke kosten beperkt worden. De maatschappelijke opgave is dusdanig groot dat we hierin regionaal moeten samenwerken.
Bestuurlijk belang	Onze gemeente heeft zeggenschap via het stemrecht op aandelen (één stem per aandeel). De wethouder duurzaamheid vertegenwoordigt onze gemeente als aandeelhouder.
Beleidsvoornemens	Er zijn vanuit de gemeente geen beleidsvoornemens geformuleerd.
Risico's	- Verslechteren businesscase hubs door afwijkende energieprijzen of wegvallen van SDE prijsgarantie.

	- Ruimtelijke risico's door het niet op tijd krijgen van vergunningen of onvoldoende grondposities. - Geen tijdige aansluiting op het netwerk van Enexis. - Tekort aan grondstoffen of personeel voor realisatie hubs. - Kapitaalstortingen in het ontwikkelbedrijf worden aangemerkt als onrechtmatige staatssteun.

Financieel beeld verbonden partijen

Partij	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat
	1-1-24	31-12-24	1-1-24	31-12-24	2024
Regio Hart van Brabant[23]	103	103	1.732	1.732	0
GGD Hart voor Brabant	5.316	4.816	14.811	14.811	0
OMWB	3.148	3.190	4.784	4.674	0
Veiligheidsregio MWB	5.276	4.912	55.277	59.803	0
Baanbrekers	4.176	3.290	31.665	36.444	0
BWB	155	436	6.069	6.325	0
RAV	14.369	14.369	28.702	33.917	0
BNG (cijfers jaarrekening 2022)	5.062.000	4.615.000	143.995.000	107.459.000	300.000
Brabant Water NV	684.676	690.022	529.584	570.126	0
EWW BV (cijfers jaarrekening 2022)	-75	-58	2.183	2.754	17
Publiek Ontwikkelbedrijf REKS[13]	-	-	-	-	-

[23] Bestuurscommissie jeugd en Midpoint zijn onderdeel van de financiële positie van GR Regio Hart van Brabant
[13] Publiek Ontwikkelbedrijf REKS is recent opgericht waardoor er nog geen financieel beeld is meegenomen in de paragraaf

Paragraaf 7. Grondbeleid

Inleiding

De paragraaf Grondbeleid geeft inzicht in het grondbeleid van de gemeente Loon op Zand in relatie tot de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in deze begroting. De paragraaf grondbeleid in de jaarrekening 2022 is op 29 juni 2023 door de gemeenteraad vastgesteld. Om deze reden is de voorliggende paragraaf grondbeleid slechts op een aantal kleine aspecten geactualiseerd. De cijfers in de tabellen zijn gelijk aan de cijfers gepresenteerd in de jaarrekening 2022.

Grondbeleid

Het beleid van de gemeente Loon op Zand op het gebied van grondzaken is vastgelegd in de Nota Grondbeleid 2017. Met het grondbeleid wordt nagestreefd de ruimtelijke opgave met betrekking tot de verschillende beleidsprogramma's te realiseren of te faciliteren. Daarnaast is in het grondbeleid vastgelegd hoe er op een verstandige manier omgegaan dient te worden met de beschikbare financiële middelen. Naast de Nota Grondbeleid zijn in tabel 1 ook de overige vigerende beleidsdocumenten weergegeven die betrekking hebben op het grondbeleid van de gemeente. Dit jaar wordt gestart met het opstellen van een nieuwe Nota Kostenverhaal die aansluit bij de Omgevingswet.

Tabel 1: Overzicht grondbeleid gemeente Loon op Zand

beleid	omschrijving	vastgesteld	actualisatie/ herziening
Nota Grondbeleid	Richtinggevend en kaderspellen bij gebiedsontwikkeling met een faciliterend grondbeleid als primaire beleidsrichting.	2017	2024
Notitie Grondprijzen	Jaarlijkse vaststelling van grondprijzen.	2020	2023
Nota Kostenverhaal	Beleid met betrekking tot het kostenverhaal van bovenplanse kosten en ruimtelijke ontwikkelingen.	2016	2024
Beleid uitgifte reststroken en handhaving gemeentelijke eigendommen	Beleid met betrekking tot verkoop snippergroen en handhaving gemeentelijke eigendommen.	2013	n.t.b.
Exploitatieverordening	Bevat de voorwaarden waaronder de gemeente medewerking zal verlenen aan het in exploitatie brengen van gronden. Alleen van toepassing op overeenkomsten gesloten voor 1 juli 2008.	2005	n.v.t.

Per 1 januari 2023 telde het grondbedrijf 24 projecten. Deze projecten dragen bij aan de ruimtelijke doelstellingen van de gemeente. De meeste projecten dragen daarnaast ook bij aan het beleid op het gebied van wonen en/of economie. Een kleiner aantal projecten dragen bij aan maatschappelijke voorzieningen op het vlak van onderwijs, sport, cultuur, recreatie en infrastructuur.

Ontwikkelingen

De markt voor koopwoningen wordt ook in 2023 gekenmerkt door stijgende prijzen en een beperkt aanbod. Ook blijft de complexiteit van gebiedsontwikkelingen complex en risicovol. De inflatie is sterk gestegen en de ontwikkelingen op de woningmarkt zijn grilliger geworden. In Westwaard zijn in 2022 22 woningbouwkavels in duur en goedkoop segment uitgegeven, dit zijn er 3 minder dan geprognosticeerd. Binnen de overige grondexploitaties zijn alle woningbouwkavels al verkocht. Binnen de overige grondexploitaties zijn alle woningbouwkavels reeds verkocht. Het aantal nieuwe woningbouwinitiatieven blijft op peil. Met de provincie zijn prestatieafspraken gemaakt. Ook heeft de provincie besloten nieuwe initiatieven die niet voldoen aan de stikstofvereisten voorlopig niet meer te honoreren. De Woonvisie uit 2016 en een duidelijke prioritering van de projecten moet zorgen dat er kwantitatief en kwalitatief aangesloten wordt op de vraag naar

(nieuwbouw)woningen. De locaties waar de gemeente zelf woningbouwkavels kan uitgeven en maximaal kan sturen op de vastgestelde beleidsdoelen worden minder. Op dit moment zijn er alleen nog maar kavels beschikbaar binnen het project Westwaard. Om ook op de middellange- en lange termijn meer te kunnen sturen op de verschillende beleidsdoelen worden verschillende mogelijkheden onderzocht om op nieuwe locaties gemeentelijke bouwkavels te kunnen uitgeven. Daarnaast wordt ook gekeken naar de mogelijkheden om projectontwikkelaars scherpere kaders mee te geven bij de ontwikkeling van woongebieden. Hiervoor moet ook het instrumentarium de nota kostenverhaal uit 2016 worden herzien.

De marktomstandigheden voor bedrijventerreinen zijn in 2023 net als in 2022 gunstig. De huidige voorraad bouwrijpe bedrijfskavels is zo goed als uitgeput. Om ook voor de middellange en lange termijn kavels beschikbaar te houden voor onze ondernemers is het essentieel dat er wordt gestart met de voorbereiding van de volgende fase van Bedrijvenpark Kaatsheuvel. Een onderzoek naar de behoefte bedrijfshuisvesting is opgestart.

Het is nog steeds een uitdaging om het geprognosticeerde aantal kavelverkopen jaarlijks te halen. Dit heeft te maken met een grotere vraag vanuit de markt ten opzichte van de beschikbare ambtelijke capaciteit die nodig is bij de planvorming, de uitvoering en de realisatie van nieuwe plannen. Dit zorgt voor stijgende investeringskosten en voor langere doorlooptijden. In sommige gevallen wordt gedurende de planvorming uiteindelijk toch afgezien van realisatie.

Resultaten grondexploitatie

Bouwgronden in exploitatie

De grondexploitaties zijn begin 2023 geactualiseerd en waar nodig herzien. In tabel 2 worden de resultaten samengevat. Onder tabel 2 volgt een beknopte technische toelichting op de cijfers.

Tabel 2: Resultaten en verliesvoorzieningen bouwgronden in exploitatie (bedragen x € 1.000,=)

nr.	Project	boekwaarde 31-12-2022	verwacht eindsaldo	eindjaar	verlies voorziening*
1102	2e fase "De Els"	-421	-533	2023	-533
1176	De Hooivork II	-80	-92	2023	-92
1185	Westwaard (Sweensstraat West)	1.051	224	2028	0
1107	Bedrijvenpark Kaatsheuvel	-1.743	-616	2026	-616
	Totaal	-1.194	-1.117		-1.241

* De bedragen in deze kolom betreffen de totale verliesvoorziening die getroffen is per project. In de laatste alinea van pagina 3 worden de verschillen ten opzichte van vorig jaar toegelicht.

De boekwaarden geven aan in welke mate er in projecten is geïnvesteerd. Het ‘’verwacht eindsaldo’’ betreft het verwachte resultaat op eindwaarde in het jaar dat het project naar verwachting afgesloten wordt. Een verliesvoorziening is noodzakelijk wanneer het te verwachten eindsaldo negatief is.

Voor de bouwgronden in exploitatie wordt gerekend met eenduidige parameters. Hieronder zijn de gehanteerde parameters in de grondexploitaties weergegeven:

Rente	1,94%
Kostenstijging	6,00%
Opbrengstenstijging woningbouw	2,00%
Opbrengstenstijging bedrijventerrein	2,00%

Met betrekking tot de toerekening van rente wordt een percentage gehanteerd van 1,94%. Ten opzichte van vorig jaar is het percentage met ca. 0,34% afgenomen. De CBS-cijfers met betrekking tot inflatie en BDB-cijfers voor de prijsindex van grond-, weg- en waterbouw (GWW) over het afgelopen jaar zijn geraadpleegd om de ramingen van prijspeil 1-1-2022 naar prijspeil 1-1-2023 te brengen. De algemene inflatie over 2022 bedroeg ca. 10%. De prijsindex van grond-, weg- en waterbouw (GWW) bedroeg ca. 14%.

Om te komen tot een redelijke parameter voor de gemiddelde kostenstijging op langere termijn is de ‘’Outlook grondexploitaties 2023’’ gepubliceerd door adviesbureau in de ruimtelijke ontwikkeling Metafoor geraadpleegd. Een gemiddelde kostenstijging van 6% past binnen de aangegeven bandbreedtes voor de korte, middellange en lange termijn.

Met betrekking tot de opbrengstenstijging is een onderscheid gemaakt tussen woningbouw en bedrijventerreinen. De gehanteerde parameters voor opbrengstenstijging zitten aan de onderkant van de bandbreedtes aangeven in de ''Outlook grondexploitatie 2023''. Hiermee is gekozen voor een behoudende insteek. Bij projecten waar de opbrengsten en de opbrengstenstijging contractueel zijn vastgelegd wordt de parameter aan de contractuele afspraken aangepast.

Bij bouwgronden in exploitatie is prijspeil 1 januari 2023 gehanteerd. Prijsstijgingen worden doorberekend vanaf 1 januari 2023.

Faciliterende projecten
Naast de ''bouwgronden in exploitatie'' wordt ook faciliterend grondbeleid toegepast waarbij de gemeente de conform de Wet ruimtelijke ordening de kosten verhaald. Dit betekent dat er in financiële zin gestuurd wordt op een neutraal eindsaldo.

In 2022 zijn geen projecten afgesloten hierdoor wordt er geen verliesvoorziening getroffen voor de faciliterende projecten.

Per project wordt in tabel 3 aangegeven of er sprake is van een overeenkomst en welk type overeenkomst het betreft. Voor een aantal projecten is het eindjaar onbekend. Dit heeft een tweetal oorzaken. Projecten zonder overeenkomst en projecten met een initiatiefovereenkomst hebben nog geen concrete planning. Daarnaast liggen een aantal projecten stil waarbij de voortgang afhankelijk is van de initiatiefnemer.

In 2022 zijn drie nieuwe faciliterende projecten toegevoegd. Het betreft de projecten Bestemmingsplan Erastraat (22600) en van Roosmaelen terrein (22601) en Hooivork 3 (22603). Er zijn in 2022 geen faciliterend project afgesloten. Voor een aantal projecten zal in 2023 de eindfactuur worden opgemaakt. Per 31-12-2023 zullen deze projecten worden afgesloten.

Tabel 3: Faciliterende projecten (bedragen x € 1.000,=)

nr.	Project	over-eenkomst	boekwaarde 31-12-2022	eindjaar	verlies voorziening*
Faciliterend met overeenkomst:					
			-		
1501	Woningbouw Kasteelweide	exploitatie	0	2023	0
1541	Van Lier Park	initiatief	-13	2023	0
1543	Berndijksestraat 14	exploitatie	18	2023	0
1545	Vossenberg	exploitatie	13	n.t.b.	0
1547	Woningen Braakakker Kinkenpolder	initiatief	-1	n.t.b.	0
1548	Hoofdstraat - Dr. van Beurdenstraat	exploitatie	13	2023	0
1549	Pr.Hendrikstraat-Gasthuisstraat	exploitatie	-3	n.t.b.	0
1550	CPO Hogemast Ecliptica/Kloosterstr.	initiatief	-1	2025.	0
1551	Park Wijtenburg	initiatief	-28	n.t.b.	0
1552	SalmRijck	initiatief	-51	n.t.b.	0
22600	Best plan Erasstraat 105-107	initiatief	0	n.t.b.	
22601	V Roosmaelen terrein**	Initiatief	-2	n.t.b.	
22602	Hooivork 3	Initiatief	0		
Faciliterend met overeenkomst (economie):					
1518	Hoge Steenweg 58-64	exploitatie	6	2023	0
1526	Herontwikkeling Peperstraat 21-25	exploitatie	-90	2023	0
1535	Wereld van de Efteling 2030	exploitatie	-10	2030	0
1539	Hotelzone Horst	initiatief	-17	n.t.b.	0
1540	Van Son en Koot	initiatief	-6	n.t.b.	0
1544	Zuidelijke Ontsluiting WvdE 2030	Exploitatie	0	2030	0
1546	Vakantiepark Droomgaard Europarcs	initiatief	-5	2023	0
Faciliterend zonder overeenkomst					
		geen			
Faciliterend zonder overeenkomst (economie)					

	Klooster Erasstraat	geen	-16	2023	0
	Totaal		-193		0

* De bedragen in deze kolom betreffen de totale verliesvoorziening die getroffen is per project. In de laatste alinea van deze pagina worden de verschillen ten opzichte van vorig jaar toegelicht

** Planontwikkeling is door de initiatiefnemer stopgezet. Momenteel wordt onderzocht wat de mogelijkheden zijn.

Verliesvoorzieningen bouwgronden in exploitatie en faciliterende gronden

De verliesvoorzieningen op bouwgronden in exploitatie (tabel 2) zijn ten opzichte van de jaarrekening 2021 in 2022 afgenomen met ca. € 116.000,-. De afname van de verliesvoorziening kent de oorzaak door het verbeteren van het resultaat van grondexploitaties Bedrijvenpark Kaatsheuvel, dit compenseert een verslechtering van de resultaten van De Els 2 en Hooivork 2 en leidt per saldo tot een afname van de verliesvoorziening van ca. € 116.000,-.

Strategische gronden en ruilgronden

Naast grondexploitaties en faciliterende projecten heeft de gemeente nog andere gronden in haar bezit die op verschillende wijzen kunnen worden ingezet ten behoeve van het grondbeleid, zogenaamde strategische gronden en ruilgronden. Deze gronden kunnen op termijn ingezet worden voor ruimtelijke ontwikkelingen.

In tabel 4 wordt een overzicht gegeven van de strategische- en ruilgronden. De complexen 1301, 1143, en 1302 blijven naar verwachting de komende jaren in portefeuille als strategische grondposities. Complex 1143 betreffen grondposities voor mogelijk de volgende uitbreiding van Bedrijvenpark Kaatsheuvel.

Tabel 4: Strategische gronden en ruilgronden (bedragen x € 1.000,=)

nr.		Naam	oppervlakte	boekwaarde 31-12-2022
Materiële vaste activa				
	1301	Verspreide bouwkavels	490	-27
	1143	Kets West II 2e fase	40.120	-230
	1171	Sweenstraat	1650	-15
Voorraad ruilgronden				
	1302	Verspreide percelen	30.420	-800
		Totaal	72.680	-1.072

Winstnemingen

Winsten conform de richtlijnen van het BBV worden genomen op basis van het voorzichtigheidsbeginsel. Dit leidt ertoe dat realisatie van winst moet worden uitgesteld tot daarover voldoende zekerheid bestaat. Richtlijnen vanuit de BBV verplichten gemeenten sinds 2016 om onder voorwaarden tussentijds winst te nemen.

In het grondexploitatieproject Westwaard is over het jaar 2022 een tussentijdse winst genomen van € 170.000 en wordt toegevoegd aan de ‘’algemene reserve’’.

Risico’s en weerstandsvermogen

In tabel 5 zijn de risicobedragen opgenomen die niet zijn meegenomen in de resultaten/waardering van de projecten. Deze risico’s moeten opgevangen worden door het weerstandsvermogen van de gemeente. In paragraaf 2 ‘’Weerstandsvermogen en risicobeheersing’’ van de jaarrekening wordt in beeld gebracht in welke mate de risicobedragen uit tabel 6 opgevangen kunnen worden. Omdat de grootste risico’s in de ‘’bouwgronden in exploitatie’’ zitten zijn deze per project weergegeven in tabel 6.

Tabel 6: Risico’s bouwgronden in exploitatie (bedragen x € 1.000,=)

nr.	Naam	bedrag
1102	2e fase "De Els"	-23
1176	De Hooivork II	-10
1185	Westwaard (Sweensstraat West)	-675
1107	Bedrijvenpark Kaatsheuvel (Kets-West II 1e fase)	-40
divers	Faciliterende projecten	-20
divers	Strategische gronden en ruilgronden	0

Totaal	-768

De risico's zijn afgenomen met ca. € 1,1 mln. Dit heeft met name te maken met een afname van het risicoprofiel van Westwaard door de verdere voortgang van het plan zoals de uitgifte/verkoop en aanleg van fase 1. Het risicoprofiel van de andere grondexploitaties is afgenomen door de voortgang van deze projecten. Er bestaat een algemeen marktrisico dat door algemene economische ontwikkelingen de vraag naar woningen en bedrijven stagneert. Ook de vergaande afgekondigde beperkingen als gevolg van CO^2 , mede ingegeven door de beperking door de Provincie kan een vertragende werking hebben. Daarnaast hebben we afgelopen jaar mede door de oorlog in Oekraïne een sterkere inflatie gehad dan voorheen voorspeld. Het valt niet uit te sluiten dat nieuwe ontwikkelingen een nieuw effect zullen hebben op kosten in de grondexploitaties.

In de gemeente Loon op Zand wordt het benodigde en het beschikbare weerstandsvermogen op gemeenteniveau bepaald. De risico-inschatting van het grondbedrijf is hier een onderdeel van. Het beschikbare weerstandsvermogen van de gemeente wordt beoordeeld als ruim voldoende (zie paragraaf 2 weerstandsvermogen).

Overzicht van baten en lasten

Recapitulatie vensters

		2024			2025			2026			2027		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
1.1	Bestuur en organisatie	-1.442	0	-1.442	-1.442	0	-1.442	-1.511	0	-1.511	-1.541	0	-1.541
1.2	Dienstverlening (burgerzaken)	-839	432	-407	-823	432	-391	-846	432	-414	-867	432	-435
1.3	Openbare orde en veiligheid	-2.263	63	-2.200	-2.360	63	-2.297	-2.433	63	-2.369	-2.502	63	-2.438
	Subtotaal Venster 1	**-4.544**	**495**	**-4.048**	**-4.625**	**495**	**-4.130**	**-4.790**	**495**	**-4.294**	**-4.910**	**495**	**-4.415**
2.1	Onderwijs	-2.331	456	-1.876	-2.361	456	-1.905	-2.348	456	-1.893	-2.352	456	-1.897
2.2	Sport, cultuur en welzijn	-3.269	283	-2.987	-3.374	269	-3.106	-3.432	269	-3.163	-3.441	269	-3.172
2.3	Voorliggende voorzieningen	-5.841	211	-5.630	-5.878	211	-5.667	-5.570	211	-5.359	-5.594	211	-5.383
2.4	Maatwerk	-12.692	0	-12.692	-13.134	0	-13.134	-13.481	0	-13.481	-14.005	0	-14.005
2.5	Participatie	-11.143	3.774	-7.368	-11.147	3.776	-7.371	-11.139	3.776	-7.363	-11.076	3.776	-7.300
	Subtotaal Venster 2	**-35.277**	**4.724**	**-30.553**	**-35.894**	**4.711**	**-31.183**	**-35.970**	**4.711**	**-31.259**	**-36.469**	**4.711**	**-31.758**
3.1	Omgeving	-6.980	360	-6.620	-7.184	360	-6.824	-7.497	360	-7.137	-7.754	360	-7.394
3.2	Duurzaamheid	-6.407	6.664	256	-6.476	6.707	231	-6.534	6.752	218	-6.512	6.720	208
3.3	Wonen	-2.635	430	-2.206	-2.354	430	-1.924	-2.425	430	-1.996	-2.500	430	-2.070
3.4	Economische ontwikkeling	-759	30	-729	-726	30	-696	-741	30	-711	-650	30	-620
	Subtotaal Venster 3	**-16.781**	**7.484**	**-9.298**	**-16.741**	**7.527**	**-9.214**	**-17.197**	**7.571**	**-9.626**	**-17.416**	**7.540**	**-9.876**
0.1	Overhead	-13.358	392	-12.966	-13.300	392	-12.908	-13.343	392	-12.950	-13.617	392	-13.225
0.2	Lokale heffingen	-509	10.695	10.186	-530	11.748	11.218	-551	12.571	12.020	-573	12.883	12.310
0.3	Algemene uitkeringen	0	45.203	45.203	0	46.938	46.938	0	45.060	45.060	0	46.048	46.048
0.4	Dividend	-13	111	98	-12	111	99	-12	111	99	-11	111	100
0.5	Financieringsfunctie	376	26	403	410	23	433	433	23	456	443	23	466
0.6	Overige algemene dekkingsmiddelen	60	25	85	-238	25	-213	-568	25	-543	-907	25	-882
0.7	Onvoorziene uitgaven	-25	0	-25	-25	0	-25	-25	0	-25	-25	0	-25
0.8	Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0.9	Resultaat van baten en lasten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Subtotaal Overhead en algemene dekkingsmiddelen	**-13.468**	**56.453**	**42.985**	**-13.695**	**59.237**	**45.542**	**-14.066**	**58.183**	**44.118**	**-14.690**	**59.482**	**44.792**
	Mutaties reserves	**-114**	**1.028**	**913**	**-14**	**412**	**398**	**-14**	**304**	**289**	**-14**	**280**	**266**
	Totaal na reserves	**-70.184**	**70.184**	**0**	**-70.970**	**72.383**	**1.413**	**-72.037**	**71.265**	**-772**	**-73.499**	**72.509**	**-990**

Incidentele baten en lasten

	2024	2025	2026	2027
Saldo meerjarenraming 2024 – 2027	**0**	**1.413**	**-772**	**-990**
Incidentele lasten				
1. Implementatie software burgerzaken	40			
2. Project personele organisatie	50			
3. Opgave voorliggend veld	440	340	50	
4. Inzet pilot extra jongerenwerker	100	100		
5. Volkshuisvestingsprogramma	100			
6. Gemeentelijke erfgoed / monumentenbeleid	95			
7. Witte kasteel	30			
8. Personele ontwikkeling mobiliteit	100			
Subtotaal incidentele lasten	*955*	*440*	*50*	*0*
Incidentele baten				
9. Onderuitputting kapitaallasten	145			
Incidentele baten	*145*	*0*	*0*	*0*
Incidentele onttrekkingen reserves				
10. Implementatie software burgerzaken	40			
11. Project personele organisatie	50			
12. Opgave voorliggend veld	440			
13. Pilot extra jongerenwerker	100	100		
Incidentele onttrekkingen reserves	*630*	*100*	*0*	*0*
Saldo van incidentele baten en lasten	**180**	**340**	**50**	**0**
Structureel en reëel saldo meerjarenraming 2024-2027	**180**	**1.753**	**-722**	**-990**

Incidentele lasten

1. Implementatie software burgerzaken

Met ingang van 1 januari 2025 sluiten we aan bij een andere ICT oplossing, aangeboden door Equalit. In 2024 wordt de software voor burgerzaken geïmplementeerd.

2. Project personele organisatie

De organisatie ontwikkeling is in de afrondende fase en voor de personele organisatie is voor dit project de inzet van een adviseur nodig.

3. Opgave voorliggend veld

De ontwikkelingen in de maatschappij, waarbij de druk op de aanwezigheid en de betaalbaarheid van de zorg steeds groter wordt, in combinatie met aangekondigde bezuinigingen vanuit de Hervormingsagenda Jeugd, zorgen ervoor dat we ons in de komende jaren moeten voorbereiden hierop. In het voorliggend veld starten we met een onderzoek, hoe we als gemeente ons hierop kunnen voorbereiden.

4. Pilot inzet extra jongerenwerker

De gemeenteraad verzocht bij de kadernota 2024 om een tweede fte voor jeugd- en jongerenwerk, boven op de geraamde inzet in de kadernota. De inzet van deze jongerenwerken is op basis van een pilot voor twee jaar.

5. Beleid wonen

Een aantal beleidsdocumenten moet worden opgesteld. Hiervoor is eenmalig budget beschikbaar.

6. Gemeentelijk erfgoed en monumentenbeleid

In het coalitieakkoord is opgenomen dat we met een nieuw monumentenbeleid duidelijkheid scheppen over de manier waarop we ons erfgoed behouden. Cultureel erfgoed is van groot belang voor het karakter en de identiteit van de dorpen in onze gemeente. Het huidige beleid is summier en sluit niet meer aan bij onze wensen. We willen een beleidsdocument voor erfgoed/monumenten waarin we aangeven wat onze visie op erfgoed is voor de komende tien/vijftien jaar, waarin we duidelijkheid scheppen over de manier waarop we ons erfgoed behouden en hierbij kaders ontwikkelen die aansluiten in het gedachtegoed van de Omgevingswet.

7. Witte Kasteel

In 2023 is gestart met de evaluatie van de vergoeding aan het Witte Kasteel. Deze evaluatie wordt in het 1e kwartaal 2024 afgerond. Daarom kennen wij in 2024 eenmalig de vergoeding toe.

8. Personele ontwikkeling tot mobiliteit

In 2024 zetten we in op de persoonlijke ontwikkeling van onze medewerkers tot mobiliteit.

Incidentele baten

9. Onderuitputting kapitaallasten

De kapitaallasten volgend uit het investeringsplan 2024-2027 zijn in de meerjarenraming verwerkt. Conform de richtlijnen van de Provincie Noord Brabant nemen we voor het eerste jaar 50% van de kapitaallasten op.

Incidentele onttrekkingen reserves

De toelichting van de onttrekkingen nummer 10 tot en met 13, zijn terug te vinden bij de incidentele lasten nummer 1 tot en met 4, implementatie software burgerzaken, project personele organisatie, opgave voorliggend veld en pilot extra jongerenwerker.

Overzicht reserves

Omschrijving	Stand 1-1-2024	Toe-voeging	Vermin-dering	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027
Algemene reserve (*)	12.550		-631	11.919	11.820	11.820	11.820
Geblokkeerde weerstandsreserve	6.025			6.025	6.025	6.025	6.025
Algemene reserves	**18.575**		**-631**	**17.944**	**17.845**	**17.845**	**17.845**
Dekkingsreserve kapitaallasten	3.404		-284	3.120	2.807	2.504	2.223
Dekkingsreserves	**3.404**		**-284**	**3.120**	**2.807**	**2.504**	**2.223**
Reserve recreatie	135			135	135	135	135
Reserve decentraal arbeidsvoorwaardenbeleid	22			22	22	22	22
Reserve onderwijs	422	14		436	451	465	479
Reserve bomen	46			46	46	46	46
Reserve kapitaallasten Klavier	35		-25	10	10	10	10
Reserve sociaal domein	54			53	53	53	53
Bestemmingsreserves	**713**	**14**	**-25**	**702**	**717**	**731**	**745**
Reserve bovenwijkse voorzieningen	718			718	718	718	718
Reserve planherziening	186			186	186	186	186
Reserves grondbedrijf	**904**			**904**	**904**	**904**	**904**
Reserve onderhoud gebouwen							
Reserve automatisering	339			339	339	339	339
Reserve openbaar groen/plantsoenen							
Reserve openbare verlichting	48			48	48	48	48
Reserve wegen	470			470	470	470	470
Reserve rechtpositionele Verplichting	29	100	-88	42	42	42	42
Reserve onderhoud Het Klavier							
Reserve bouwleges	200			200	200	200	200
Egalisatiereserves	**1.086**	**100**	**-88**	**1.099**	**1.099**	**1.099**	**1.099**
Totaal reserves	24.683	114	-1.028	23.769	23.371	23.082	22.816

* Bij de algemene reserve is nog geen rekening gehouden met het verwacht resultaat 2023. De reserve corona gerelateerde effecten is per 31-12-2024 aan de algemene reserve toegevoegd, conform het besluit van de raad.

Omschrijving reserve	Mutatie	2024	2025	2026	2027	Venster
Algemene reserve	Dekking incidentele posten begroting 2024	531				Venster 0
Reserve kapitaallasten	Onttrekking reserve kapitaallasten	162	192	192	192	Venster 0
Reserve kapitaallasten Het Klavier	Dekking kapitaallasten Het Klavier	25				Venster 0
Reserve rechtpositionele verplichtingen	Onttrekking kosten bovenformatief	88				Venster 0
Reserve kapitaallasten	Onttrekking reserve kapitaallasten		2	2	2	Venster 1
Algemene reserve	Keuze 2024: jongerenwerker op verzoek motie	100	100			Venster 2
Reserve kapitaallasten	Onttrekking reserve kapitaallasten	14	10	1		Venster 2
Reserve kapitaallasten	Onttrekking reserve kapitaallasten	108	108	108	85	Venster 3
Totaal verminderingen reserves		1.028	412	304	280	
Reserve rechtpositionele verplichtingen	Stucturele storing reserve rechtpositionele verplichtingen	100				Venster 0
Reserve onderwijs	Structurele storting reserve onderwijs	14	14	14	14	Venster 2
totaal toevoegingen reserves		114	14	14	14	

Overzicht voorzieningen

Omschrijving	Stand 1-1-2024	Toe-voeging	Vermin-dering	Stand 31-12-2024	Stand 31-12-2025	Stand 31-12-2026	Stand 31-12-2027
Verliesvoorzieningen grondbedrijf	1.240			1.240	1.240	1.240	1.240
Voorziening riolering	7.076		-352	6.724	6.304	5.853	5.412
Voorziening wethouderspensioenen	3.993		-253	3.739	3.471	3.190	2.897
Voorziening reiniging	893		-50	844	822	787	773
Voorziening groot onderhoud Wetering	178			178	178	178	178
Verliesvoorziening EWW BV	130			130	130	130	130
Voorziening dubieuze debiteuren	324			324	324	324	324
Voorziening faillisementen	103			103	103	103	103
Voorziening verlofsparen	19			19	19	19	19
Voorziening personele kosten	75			75	75	75	75
Voorziening groot onderhoud gebouwen	1.021	264		1.285	1.549	1.813	2.077
Totaal voorzieningen	15.052	264	-656	14.661	14.215	13.712	13.229

Bijlage 1: Investeringsplan 2024 - 2027

In het investeringsplan 2024-2027 staan alle, tot nog toe bekende, investeringen voor de komende jaren vermeld. Het investeringsplan is samengesteld met de informatie uit de beheer-en beleidsplannen binnen de gemeente. Het betreft hier zowel nieuwe investeringen als vervangingsinvesteringen. Voor de vervangingsinvesteringen is een specifieke bijlage opgenomen in de begroting. Per jaar wordt vermeld welke investeringen gepland staan, gespecificeerd per discipline. De kapitaallasten volgend uit deze investeringen zijn reeds verwerkt in de begroting. Het totaal aan investeringen gepland voor 2024 is € 6,3 miljoen.

Vervangingsinvesteringen	2024	2025	2026	2027
Ondergrondse Papiercontainers (2024)	100			
Ondergrondse containers 2025		44		
Vrachtwagen met opbouw 32-BXJ-8		174		
Bestelwagen 5 ton V-529-TF		69		
Bestelwagen 3,5 ton V-153-LD		63		
Bestelwagen 3,5 ton V-619-LD		63		
Toyota HiLux Xtra Cabine (V-922-PD)			35	
Renault Kangoo		25		
Ondergrondse RA en GFT containers 2026			59	
Inventaris Klavier		836		
Ondergrondse RA en GFT containers 2027				117
Ondergrondse Papiercontainers 2027				43
Totaal vervangingsinvesteringen	100	1.274	94	160

	2024	2025	2026	2027
Vervangingsinvesteringen (zie tabel hierboven)	**100**	**1.274**	**94**	**160**
Overige				
- Audiovisuele apparatuur raadszaal	100			
Civiele duikers				
- Vervanging duikers	25	25	25	25
Groen				
- Strieckenlaan	75			
- Van Heeswijkstraat		29		116
- Marktstraat*			15	
- Vervanging openbaar groen	370	370	370	370
- Bomen	300	300	300	300
- Pilot Amerikastraat	125			
Lening				
- Duurzame toekomstlening	500			
Riolering				
- Strieckenlaan	100			
- Tijsmanstraat	100			
- Van Immerseelstraat	100			
- Horst (Duinlaan Van Haestrechtstraat)	5	20		
- Van Heeswijkstraat		250		1000
- Pr. Beatrixstraat en Pr. Irenestraat, Doctor schaepmanstraat en Prinses Marijkestraat, Pastoor Rietraweg en Pr. Margrietweg			429	1716
- Projecten riolering	170			
- Projecten klimaatmaatregelen Strieckenlaan en omgeving	300			
Speelvoorzieningen en straatmeubilair				
- Straatmeubilair	25	25	25	25
- Speelvoorzieningen	238	238	238	238
- Speelvoorziening Hogevaert	150			
Sport				
- Uno Animo Natuurgrasveld	75			
- Uno Animo Belichting	50			
- VerLEDden veldverlichting sportaccommodaties	500			
- Vervanging hekwerken rond terreinen	500			

Verkeer				
- Marktstraat*			37	
- Erasstraat Aanbrengen snelheidsremmers	104			
- Pastoor Kampstraat en Galgeneind verbeteren fietsvoorzieningen			6	24
- Bewegwijzering Europalaan thv wisselstroken	225			
Verlichting				
- vervanging uitfasering PLL-lampen	200	200	200	200
- Openbare verlichting wegen	95	95	95	95
Wegen				
- Frederik Hendrikpark	97		390	
- Horst (Duinlaan Van Haestrechtstraat)	141	566		
- Van heeswijkstraat		256		1025
- Pr. Beatrixstraat en Pr. Irenestraat, Doctor schaepmanstraat en Prinses Marijkestraat, Pastoor Rietraweg en Pr. Margrietweg			87	348
- Horst (Eftelingsestraat Hooispoor)		285	1139	
- Marktstraat*			293	
- Rechtvaert (Westwaard Sweensstraat)		68		272
- Wagnerstraat		24		95
- Pastoor Kampstraat en Galgeneind (BSS) incl. verbeteren fietsvoorzieningen			121	483
- Waalwijksebaan, struinpad	116			
- Levensduurverlengend onderhoud wegen	1.402	1.402	1.402	1.402
Totaal	6.288	5.427	5.266	7.894

De kredieten met een sterretje (*) hebben een voorbereidingskrediet in 2026 of 2027, de uitvoering vindt plaats in 2028. Voor de jaarschijf van 2024 wordt krediet ter goedkeuring voorgelegd van € 6,3 miljoen.

Bijlage 2: Begroting 2024 naar taakvelden

Taakvelden	Lasten	Baten	Saldo
0.1 Bestuur	1.442		-1.442
0.10 Mutaties reserves	114	1.028	913
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten			
0.2 Burgerzaken	839	432	-407
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	67	6	-61
0.4 Overhead	13.358	392	-12.966
0.5 Treasury	-364	137	501
0.61 OZB woningen		4.232	4.232
0.62 OZB niet-woningen		2.417	2.417
0.64 Belastingen overig	509	274	-235
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds		45.203	45.203
0.8 Overige baten en lasten	-35	25	60
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)			
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	1.517		-1.517
1.2 Openbare orde en veiligheid	747	63	-683
2.1 Verkeer en vervoer	3.785	330	-3.455
2.5 Openbaar vervoer	2		-2
3.1 Economische ontwikkeling	120		-120
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	736	451	-284
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	13	15	2
3.4 Economische promotie	592	3.788	3.196
4.1 Openbaar basisonderwijs			
4.2 Onderwijshuisvesting	1.034	55	-979
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.297	401	-896
5.1 Sportbeleid en activering	995	1	-994
5.2 Sportaccommodaties	1.328	268	-1.060
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	322	14	-308
5.5 Cultureel erfgoed	125		-125
5.6 Media	625		-625
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	3.193	31	-3.163
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	3.214	195	-3.019
6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	1.531	12	-1.519
6.3 Inkomensregelingen	7.658	3.520	-4.138
6.4 WSW en beschut werk	2.671		-2.671
6.5 Arbeidsparticipatie	813	254	-560
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	3.200		-3.200
6.71A Hulp bij het huishouden (WMO)	2.622		-2.622
6.71B Begeleiding (WMO)	295		-295
6.71C Dagbesteding (WMO)			
6.72A Jeugdhulp begeleiding	19		-19
6.72B Jeugdhulp behandeling	30		-30
6.72C Jeugdhulp dagbesteding	183		-183
6.72D Jeugdhulp zonder verblijf overig	2.971		-2.971
6.73A Pleegzorg	410		-410
6.73C Jeugdhulp met verblijf overig	2.000		-2.000
6.74A Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	40		-40
6.74B Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	337		-337
6.74C Gesloten plaatsing	28		-28
6.81B Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	112		-112
6.82A Jeugdbescherming	327		-327
6.82B Jeugdreclassering	119		-119
7.1 Volksgezondheid	1.097	4	-1.093
7.2 Riolering	2.163	2.676	513
7.3 Afval	2.792	3.486	694
7.4 Milieubeheer	751	50	-701
8.1 Ruimte en leefomgeving	666	145	-521
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	618	43	-575
8.3 Wonen en bouwen	1.160	236	-923
Eindtotaal	70.184	70.184	

Bijlage 3: Beleidsindicatoren BBV

Taakveld	Naam indicator	Eenheid	Bron	Waarde
0. Bestuur & ond.	Formatie	FTE per 1.000 inwoners	Eigen gegevens	7,6 FTE
0. Bestuur & ond.	Bezetting	FTE per 1.000 inwoners	Eigen gegevens	6.4 FTE
0. Bestuur & ond.	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	Eigen begroting	€ 545
0. Bestuur & ond.	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom en totale kosten inhuur externen	Eigen begroting	16 %
0. Bestuur & ond.	Overhead	% van totale lasten	Eigen begroting	18%
1. Veiligheid	Verwijzingen Halt	Aantal per 1.000 jongeren	Bureau Halt	18
1. Veiligheid	Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	1,1
1. Veiligheid	Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	5,3
1. Veiligheid	Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	2,1
1. Veiligheid	Vernielingen en beschadigingen (in openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	4,8
3. Economie	Functiemenging	%	LISA	50,0%
3. Economie	Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	LISA	177,2
4. Onderwijs	Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	DUO	5,2
4. Onderwijs	Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	DUO	12
4. Onderwijs	Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwal. (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	Ingrado	1,8%
5. Sport, cultuur en recreatie	Niet sporters	%	Gezondheidsenquête (CBS, RIVM)	50,1%
6. Sociaal domein	Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	LISA	711,0
6. Sociaal domein	Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	Verwey Jonker Inst.– Kinderen in Tel	1%
6. Sociaal domein	Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	Verwey Jonker Inst.– Kinderen in Tel	3%
6. Sociaal domein	Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de beroepsbevolking	CBS	74,2%
6. Sociaal domein	Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	Verwey Jonker Inst.– Kinderen in Tel	1%
6. Sociaal domein	Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	CBS	184,3
6. Sociaal domein	Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	CBS	94,9
6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS	13,5%
6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS	0,8%
6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	CBS	Geen data
6. Sociaal domein	Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	Aantal per 10.000 inwoners	GMSD	860
7. Volksgezondheid en Milieu	Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoners	CBS	129
7. Volksgezondheid en Milieu	Hernieuwbare elektriciteit	%	RWS	11,4%
8. Vhrosv	Gemiddelde WOZ-waarde	Duizend euro	CBS	312
8. Vhrosv	Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	BAG	5,1
8. Vhrosv	Demografische druk	%	CBS	78,2%
8. Vhrosv	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In euro's	COELO	902
8. Vhrosv	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In euro's	COELO	989